

Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021-2027

- NACRT-

Lokalni razvojni tim Općine Centar		
Srđan Mandić	Predsjednik	Općinski načelnik
Sejad Đozo	Zamjenik predsjednika	Predsjedavajući Općinskog vijeća Centar
Adelina Džanković	Voditelj radnog tima za dobru i efikasnu javnu upravu	Sekretar Općine Centar Sarajevo
Eldina Šehović	Voditelj radnog tima za oblast zaštite okoliša, urbanog razvoja i razvoja komunalne infrastrukture	Pomoćnik Općinskog načelnika u Službi za investicije, komunalni razvoj i planiranje
Jasmina Fazlić	Voditelj radnog tima – oblast društvenog razvoja	Pomoćnica Općinskog načelnika u Službi za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti
Haris Sijarić	Koordinator izrade i voditelj radnog tima za ekonomski razvoj	Šef odsjeka za LER/VD Pomoćnika Općinskog načelnika
Elma Tuzlić	Član	Pomoćnica Općinskog načelnika u Službi za finansije

Radni tim za oblast lokalnog ekonomskog razvoja		
Haris Sijarić	Voditelj Radnog tima	Šef odsjeka za LER/ Lokalni ekonomski razvoj
Munevera Hodžić	Zamjenik voditelja	Pomoćnica Općinskog načelnika u Službi za registar i upravljanje imovinom
Damir Konjičanin	Član	Šef odsjeka za poslovne prostore
Naser Čopelj	Član	Šef odsjeka za privredu
Džanan Serdarević	Član	Stručni saradnik za evropske integracije
Haris Vlačić	Član	Stručni saradnik za evropske integracije
Imra Mulahuseinović-Ramljak	Član	Stručni saradnik za oblast poljoprivrede
Ajla Hadžalić	Član	Stručni saradnik za oblast veterinarstva

Radni tim za oblast društvenog razvoja		
Jasmina Fazlić	Voditelj radnog tima - oblast društvenog razvoja	Pomoćnica općinskog načelnika Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti
Elma Sultanić	Zamjenik voditelja	Šef odsjeka za društvene djelatnosti
Amra Sabrihafizović - Hajdarević	Član	Šef odsjeka za socijalnu zaštitu
Adis Adilović	Član	Šeg odsjeka za boračko-invalidsku zaštitu
Merima Cviko	Član	Odsjek za društvene djelatnosti/Saradnik za OCD-NVO
Velid Đelilović	Član	Odsjek za društvene djelatnosti/Sport
Mahira Šuško	Član	Odsjek za boračko invalidsku zaštitu
Selma Čenanović	Član	Odsjek za socijalnu zaštitu/socijalni radnik

Radni tim za oblast zaštite okoliša, urbanog razvoja i razvoja komunalne infrastrukture		
Eldina Šehović	Voditelj Radnog tima	Pomoćnik Općinskog načelnika u Službi za investicije, komunalni razvoj i planiranje
Amela Landžo	Zamjenik voditelja Radnog tima	Pomoćnica Općinskog načelnika u Službi za urbanizam i zaštitu okoliša
Selma Islambegović	Član	Šef odsjeka za planiranje
Denita Kešelj- Bogunić	Član	Šef odsjeka za investicije i komunalni razvoj
Anira Dedović	Član	Šef odsjeka za urbanizam i zaštitu okoliša
Kana Rahmanović	Član	Šef odsjeka za upravno rješavanje
Belma Bašović	Član	Pomoćnica Općinskog načelnika u Službi za imovinsko-pravne, geodetske poslove i katastar nekretnina
Munira Nović	Član	Služba za imovinsko-pravne, geodetske poslove i katastar nekretnina/ Odsjek za imovinsko-pravne poslove
Amir Mujan	Član	Služba za imovinsko-pravne, geodetske poslove i katastar nekretnina/ Odsjek za geodetske poslove i katastar nekretnina

Radni tim za razvoj dobre i efikasne javne uprave		
Adelina Džanković	Voditelj radnog tima za dobru i efikasnu javnu upravu	Sekretar Općine Centar Sarajevo
Jasna Beba	Zamjenik	Pomoćnica Općinskog načelnika Služba za opću upravu
Rada Hasanbegović	Član	Šef odsjeka za opću upravu
Ehlimana Festa	Član	Šef matičnog ureda
Samir Širić	Član	Šef odsjeka za informatiku

Podrška radnim timovima		
Selma Smajkić		Šef odsjeka za budžet
Edin Šabanović		Stručni saradnik u službi za finansije
Predrag Slomović		Stručni konsultant

Posebne zahvale Predragu Slomoviću na nesebičnom angažamnu i stručnoj podršci izradi Strategije razvoja opštine Centar 2021 – 2027

POJMOVI

Aktivnost predstavlja konkretan način na koji se izvodi mjera;

Cost-benefit analiza je analiza troškova i koristi, sistematski pristup procjeni prednosti i slabosti za određivanje opcija koje doprinose uštedi;

EU IPA je jedinstveni finansijski instrument Evropske unije uspostavljen za finansijsku pomoć državama u njihovim nastojanjima da postanu članice EU;

Indikator služi kao kvalitativni i kvantitativni pokazatelj nivoa ostvarenja planiranih promjena koje se ostvaruju kroz realizaciju mjera, odnosno prioriteta i ciljeva.

Indikativni finansijski okvir predstavlja okvirni pregled potrebnih finansijskih sredstava za realizaciju strategije razvoja;

IoT sensor (eng. Internet of Things Sensor) služi za praćenje mjerenja senzora putem interneta;

Jednake mogućnosti su princip definisan Poveljom o osnovnim pravima Evropske unije, koja utvrđuje nediskriminaciju, ravnopravnost muškaraca i žena, prava na kulturne, vjerske i jezičke različitosti svih građana te prava djeteta, starijih lica i invalida;

Mjera definiše potrebno djelovanje na prepoznati problem na nekom užem području da bi se postigla željena pozitivna promjena, iz mjere proizilaze ključne aktivnosti kojima će se proizvesti realizacija razvojnih prioriteta i ciljeva razvoja;

Naučno tehnološki park stimulise i upravlja protokom znanja i tehnologija između univerziteta, istraživačko-razvojnih institucija, MSP/kompanija i tržišta; olakšava kreiranje i rast na inovacijama zasnovanih kompanija;

Situaciona analiza prikazuje trenutno stanje u svim područjima razvoja, ključne pozitivne i negativne trendove, mogućesti i resurse, odnosno identificira ključna strateška pitanja, osnova je za kreiranje strateške platforme;

Strateška platforma je temelj strategije razvoja kojim se usmjerava dugoročni razvoj teritorije za koju se radi strateški razvojni dokument. Strateška platforma, na bazi sveobuhvatne situacione analize, identifikuje strateške fokuse, viziju, strateške ciljeve i prioritete razvoja za dati planski period;

Strateško fokusiranje je usmjeravanje razvojnih pravaca na potencijale koji su razvojno najperspektivniji i probleme koji su najkritičniji, osiguravajući da se raspoloživi resursi iskoriste na najučinkovitiji način;

Strateški cilj predstavlja ono što se želi postići u datom planskom periodu, odnosno obuhvata oblast unutar koje je nužno djelovati;

UN Agenda 2030/SDG UN Agenda 2030. i ciljevi održivog razvoja - Program održivog razvoja do 2030. godine, koji sadrži **17 ciljeva održivog razvoja** usmjerenih na iskorjenjivanje siromaštva, borbu protiv neravnopravnosti i nepravde i rješavanje pitanja klimatskih promjena do 2030. godine; Ciljevi održivog razvoja predstavljaju nadgradnju Milenijskih razvojnih ciljeva;

Upravljanje razvojem je pretvaranje razvojnih ciljeva i prioriteta u konkretne aktivnosti sa jasnim finansijskim efektom i institucionalnim odgovornostima, njihova realizacija, te monitoring i evaluacija rezultata;

Vertikalna i horizontalna koordinacija institucija je koordinacija odgovornosti i procesa između nadležnih institucija na različitim nivoima vlasti u Federaciji, kao i usklađivanje strateških dokumenata na različitim nivoima vlasti u Federaciji prema zajedničkim razvojnim ciljevima;

Vizija razvoja je slika budućnosti, odnosno zajednička perspektiva aktera o tome kakvu zajednicu žele izgraditi u dugoročnom periodu;

SADRŽAJ

UVOD.....	9
Strateška platforma	8
Unutrašnja organizacija službi Opštine Centar.....	11
Geografski položaj i prirodne karakteristike.....	11
Geološke karakteristike i stabilnost terena i klimatski uslovi Opštine Centar.....	12
DEMOGRAFSKEKARAKTERISTIKE.....	15
MAKROEKONOMSKE KARAKTERISTIKE.....	17
Tržište rada	19
Poslovni ambijent /uslovi poslovanja	29
Resursi Opštine Centar u oblasti poljoprivrede	33
Sport	30
Upravljanje vodama.....	43
Upravljanje otpadom	49
Stanje prostorno planske dokumentacije	55
Bespravna gradnja	56
Planirana namjena površina.....	57
Javne zelene površine	57
Pregled unutrašnjih i spoljnih faktora – SWOT analiza	63
VIZIJA RAZVOJA, FOKUSI I STRATEŠKI CILJEVI SA INDIKATORIMA.....	85
Vizija razvoja – Opštine Centar 2030.....	85

UVOD

U skladu sa odredbama Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Zakon), Općinski načelnik donio je Odluku o pristupanju izradi Strategije razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021-2027 (u daljem tekstu Strategija).

Strategija je integrisani, multisektorski strateški dokument Općine Centar Sarajevo usaglašen sa planovima viših nivoa vlasti, koji definiše javnu politiku, usmjerava socioekonomski razvoj na području općine Centar i predstavlja osnovu za izradu Programa rada Općinskog načelnika, godišnjeg programa rada službi Općine Centar Sarajevo, programa javnih investicija (PJI), trogodišnjih i godišnjih planova rada stručnih službi Općine Centar Sarajevo, dokumenta okvirnog budžeta (DOB) i godišnjeg budžeta.

U procesu izrade Strategije koristili su se principi planiranja utvrđeni Zakonom od kojih posebno izdvajamo:

1. Otvoreni metod koordinacije (OMK),
2. Vertikalnu i horizontalnu koordinaciju nadležnih institucija u procesu planiranja i usklađenost razvojnih prioriteta,
3. Ravnopravnost polova i jednake mogućnosti za sve građane i
4. Partnerstvo, javnost i transparentnost u procesu razvojnog planiranja.

Proces izrade Strategije vodio je Lokalni razvojni tim Općine Centar Sarajevo. U otežanim okolnostima obezbjeđenja učešća svih relevantnih aktera zbog pandemije, ključni nosioci aktivnosti u procesu izrade Strategije su radni timovi po razvojnim oblastima, imenovani od strane Općinskog načelnika.

Strategija u potpunosti uvažava nadležnosti Općine Centar Sarajevo prema Zakonu o lokalnoj samoupravi i ustavne nadležnosti institucija uključenih u razvojni proces u cijeloj Federaciji.

Strateški okvir Općine Centar Sarajevo slijedi izazove u pogledu održivog razvoja u Bosni i Hercegovini.

Uredbom o izradi strateških dokumenta definisana je metodologija kojom su propisani koraci u procesu izrade i sadržaj strateških dokumenata.

- Nakon donošenja Odluke Općinskog načelnika o pristupanju izradi Strategije imenovan je Razvojni tim Općine Centar Sarajevo, Radni timovi po razvojnim oblastima i koordinator izrade, sa ciljem da vode proces izrade u skladu sa principima i propisanom metodologijom.
- Prvi korak u procesu izrade Strategije počeo je analizom svih strateških dokumenata višeg nivoa koji su bili dostupni (Milenijumski ciljevi UN, Agenda 2030, SDG BiH, Strategija razvoja F BiH, Strategija razvoja Kantona Sarajevo).
- Drugi korak su bile aktivnosti na ažuriranju podataka po pojedinim tematskim oblastima u cilju pripreme situacione analize

- Na osnovu analize dostupnih podataka sačinjena je početna situaciona analiza sa SWOT matricom.
- U saradnji sa radnim timovima utvrđena je integrisana SWOT matrica, zatim se radilo na usaglašavanju vizije i strateških ciljeva.

Nakon uvida u Nacrt Strategije razvoja FBiH i Nacrt Strategije razvoja KS izvršena je provjera usklađenosti Strategije razvoja Općine Centar Sarajevo sa navedenim dokumentima, SDG BiH, Milenijumskim ciljevima UN, Evropskim zelenim planom, ciljevima, prioritetima i mjerama vezanim za pametnu specijalizaciju.

Osnovni orijentir su Strategija razvoja FBiH i Nacrt Strategije razvoja Kantona Sarajevo, kao krovni i usmjeravajući dokumenti koji su obuhvatili sve prethodno navedene dokumente što će biti veoma važno u narednom periodu prilikom izvještavanja o implementaciji svih obaveza koji slijede iz navedenih dokumenata.

Strateška platforma

Situaciona analiza

Nadležnosti i teritorijalna organizacija Općine Centar Sarajevo

Općina Centar Sarajevo je jedinica lokalne samouprave koja ima vlastite nadležnosti ustanovljene ustavom i zakonom i ima pravo baviti se svim pitanjima od lokalnog značaja koja nisu isključena iz njene nadležnosti, niti dodijeljena u nadležnost neke druge vlasti na osnovu ustava i zakona.

Ona je samostalna u odlučivanju o pitanjima iz vlastitih nadležnosti, koje ne mogu biti ograničene ili uskraćene od federalnih ili kantonalnih vlasti, osim u slučajevima i u okvirima utvrđenim ustavom i zakonom.

U vlastite nadležnosti posebno spadaju:

- osiguranje i zaštita ljudskih prava i osnovnih sloboda u skladu sa Ustavom;
- donošenje budžeta jedinice lokalne samouprave;
- donošenje programa i planova razvoja jedinice lokalne samouprave i stvaranje uslova za privredni razvoj i zapošljavanje;
- utvrđivanje i provođenje politike uređenja prostora i zaštite čovjekove okoline;
- donošenje prostornih, urbanističkih i provedbenih planova, uključujući zoniranje;
- utvrđivanje i provođenje stambene politike i donošenje programa stambene i druge izgradnje;
- utvrđivanje politike korištenja i utvrđivanje visine naknada za korištenje javnih dobara;
- utvrđivanje i vođenje politike rapolaganja, korištenja i upravljanja građevinskim zemljištem;
- utvrđivanje politike upravljanja i rapolaganja imovinom jedinice lokalne samouprave;
- utvrđivanje politike upravljanja prirodnim resursima jedinice lokalne samouprave i raspodjele sredstava ostvarenih na osnovu njihovog korištenja;
- upravljanje, finansiranje i unapređenje djelatnosti i objekata lokalne komunalne infrastrukture:
- vodosnabdijevanje, odvođenje i prerada otpadnih voda,
- prikupljanje i odlaganje čvrstog otpada,
- održavanje javne čistoće,
- gradska groblja,
- lokalni putevi i mostovi,
- ulična rasvjeta,
- javna parkirališta,
- parkovi;
- organizovanje i unapređenje lokalnog javnog prevoza;
- utvrđivanje politike predškolskog obrazovanja, unapređenje mreže ustanova, te upravljanje i finansiranje javnih ustanova predškolskog obrazovanja;
- osnivanje, upravljanje, finansiranje i unapređenje ustanova osnovnog obrazovanja;
- osnivanje, upravljanje, unapređenje i finansiranje ustanova i izgradnja objekata za zadovoljavanje potreba stanovništva u oblasti kulture i sporta;

- ocjenjivanje rada ustanova i kvaliteta usluga u djelatnosti zdravstva, socijalne zaštite, obrazovanja, kulture i sporta, te osiguranje finansijskih sredstava za unapređenje njihovog rada i kvaliteta usluga u skladu sa potrebama stanovništva i mogućestima jedinice lokalne samouprave;
- analiza stanja javnog reda i mira, sigurnosti ljudi i imovine, te predlaganje mjera prema nadležnim organima za ova pitanja;
- organizovanje, provođenje i odgovornost za mjere zaštite i spasavanja ljudi i materijalnih dobara od elementarnih nepogoda i prirodnih katastrofa;
- uspostavljanje i vršenje inspeksijskog nadzora nad izvršavanjem propisa iz vlastitih nadležnosti jedinice lokalne samouprave;
- donošenje propisa o porezima, naknadama, doprinosima i taksama iz nadležnosti jedinice lokalne samouprave;
- raspisivanje referenduma za područje jedinice lokalne samouprave;
- raspisivanje javnog zajma i odlučivanje o zaduženju jedinica lokalne samouprave;
- preduzimanje mjera za osiguranje higijene i zdravlja;
- osiguravanje uslova rada lokalnih radio i TV stanica u skladu sa zakonom;
- osiguravanje i vođenje evidencija o ličnim stanjima građana i biračkih spiskova;
- poslovi iz oblasti premjera i katastra zemljišta i evidencija o nekretninama;
- organizovanje efikasne lokalne uprave prilagođene lokalnim potrebama;
- uspostavljanje organizacije mjesne samouprave;
- zaštita životinja.

Osim ukoliko zakon ne odredi da neku nadležnost treba smatrati povjerenom, nadležnost, ustanovljena ili predviđena zakonom, smatra se vlastitom nadležnosti jedinice lokalne samouprave.

Područje Općine Centar Sarajevo sastoji se od 19 mjesnih zajednica

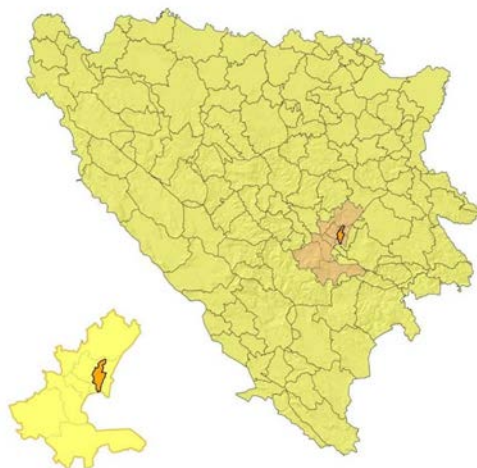
R.br.	Naziv MZ	Adresa
1	MZ "BARDAKČIJE"	Zaima Šarca 14-D
2	MZ "BETANIJA"	Armije RBiH 16
3	MZ "BREKA"	Juraja Najdhardta 5
4	MZ "CIGLANE"	Trg Merhemića 14
5	MZ "CRNI VRH - GORICA"	Avde Jabučice 52
6	MZ "DONJI VELEŠIĆI"	Hasana Bibera 5
7	MZ "DŽIDŽIKOVAC-KOŠEVO I"	Hasana Kikića 8
8	MZ "HRASTOVI-MRKOVIĆI"	Panjina kula do broja 78
9	MZ "KOŠEVSKO BRDO"	Brača Begić 11
10	MZ "KOŠEVO II"	Marcela Šnajdera 9-a
11	MZ "MARIJIN DVOR"	Dolina 7
12	MZ "MEJTAŠ-BJELAVE"	Čekaluša 7
13	MZ "NAHOREVO"	Nahorevo bb
14	MZ "PARK-VIŠNJK"	Čekaluša 69
15	MZ "PIONIRSKA DOLINA"	Nahorevska 103
16	MZ "SKENDERIJA-PODTEKIJA"	Skenderija 5
17	MZ "SOUKBUNAR"	Soukbunar 203
18	MZ "ŠIP"	Branilaca Šipa 15
19	MZ "TRG OSLOBOĐENJA-CENTAR"	Mis Irbina 18

Unutrašnja organizacija službi Općine Centar Sarajevo

		Službe za upravu	Služba za finansije
			Služba za privredu i poslovne prostore
			Služba za prostorno uređenje i investicije
			Služba za imovinsko pravne poslove, geodetske poslove i katastar nekretnina
			Služba za lokalno – ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu
			Služba za stambene i komunalne poslove
Općinski načelnik	Općinski načelnik - Kabinet		
			Služba za opću upravu
			Služba za boračko-invalidsku zaštitu i socijalnu zaštitu
			Služba za obrazovanje, društvene djelatnosti, kulturu i spor
		Inspektorat	
		Služba za poslove Općinskog vijeća	
		Služba za civilnu zaštitu	
		Služba za zajedničke i tehničke poslove	
		Posebne službe	Pravobranilaštvo
			Ured za internu reviziju
			Općinska izborna komisija

Geografski položaj i prirodne karakteristike

Općina Centar Sarajevo se nalazi u centralnom dijelu Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu BiH), odnosno u entitetu FBiH. Prema administrativnom uređenju općina Centar jedna je od devet općina u Kantonu Sarajevo, te jedna od četiri općine koje ulaze u sastav Grada Sarajevo, zajedno sa općinama Stari Grad Sarajevo, Novo Sarajevo, te Novi Grad Sarajevo. Ukupna površina općine Centar iznosi 32,9 km² sa ukupnom dužinom granice 43,3 km. U KS, općina Centar graniči na istoku sa općinom Stari Grad, na zapadu sa općinama Novo Sarajevo i Vogošća, dok na sjeveru manjim dijelom sa općinom Ilijaš. Na jugu općina Centar graniči sa Republikom Srpskom, odnosno općinom Istočni Stari Grad. Općina Centar smještena je između 43°57'11,36" i 43°50'39,14" sjeverne geografske širine (najsvjerenije tačka: blizina vodopada Sakakavac, najjužnija tačka: lokalitet Brajkovac), te između 18°27'32,45" i 18°23'28,26" istočne geografske dužine (najzapadnija tačka: lokalitet Poljine, najistočnija tačka: lokalitet Arapov do). Rastojanje između najsjevernije tačke Općine i najjužnije iznosi 12,2 km, dok između zapadne i istočne tačke dužina iznosi 5,5 km.

Slika 1: Geografski položaj Općine Centar i Kantona Sarajevo

U geomorfološkom smislu općina Centar smještena je u Sarajevskoj kotlini koja se dolinom rijeke Bosne povezuje s Podunavljem i Srednjom Evropom na sjeveru, a dolinom rijeke Neretve s Jadranskim morem i Mediteranom na jugu. Općina Centar je smještena u planinskom masivu Dinarida, na kontaktu dviju velikih prirodno-geografskih cjelina (Podunavlje i Jadransko more).

Općina Centar predstavlja izrazitu brdsko-planinsku oblast sa 66,87% prostora koji se nalazi iznad 700 m.n.v, 28,96% prostora pripada brdskom rejonu od 550 do 700 m.n.v, dok nizijskom rejonu nadmorskih visina do 550 metara pripada svega 4,17% teritorije. Nizijski dio općine smješten je na aluvijalnim naslagama rijeke Miljacke, Koševskog potoka i potoka Sušice. To je centralni dio općine i grada Sarajeva sa prosječnom nadmorskom visinom od 538 m.n.v. gdje su smještena naselja Skenderija, Marijin Dvor i Koševo. Planinski i srednjoplaninski rejon se prostire na sjevernom dijelu Općine gdje se nalazi niz uzvišenja preko 1.000 m između kojih su usječena korita Peračkog potoka, Koševskog potoka i Skakavca. Planinski rejon se postepeno spušta prema dolini Miljacke preko brdskog i padinskog dijela Općine. Ukupno 26,42% općine Centar pripada ovom rejonu.

Geološke karakteristike i stabilnost terena i klimatski uslovi Općine Centar Sarajevo

Dosadašnjim geološkim istraživanjima utvrđeno je prisustvo raznovrsnih stijenskih tvorevina mezozoika (Mz) i kenozoika (Kz). Tvorevine mezozika grade trijasko i jursko-kredne naslage. Trijasko naslage izgrađene su od krečnjaka, pješčara i dolomita. Grade stabilne terene i to su vodopropusne stijene postojanih fizičko-mehaničkih svojstava. Prostiru se uglavnom na istočnom dijelu Općine, na padinama Bukovika oko naselja Perići, jednim dijelom uz Perački potok, Mrkovića, Grdonja i na obroncima Trebevića oko naselja Vranjače, Brajkovca i Debelog brda. Jursko-kredne naslage su izgrađene od naslaga fliša, lapora, pješčara i glinaca. To su stijene promjenjivih fizičko-mehaničkih svojstava gdje je površinsko raspadanje izrazito. Grade stabilne

do uslovno stabilne terene. Zauzimaju uglavnom sjeverne dijelove Općine oko naselja Poljine, Nahorevo, Gradac i Strmac uz gornji tok Koševskog potoka. Kenozojske tvorevine grade miocenske i kvartarne naslage sarajevske depresije uz riječne tokove.

Šira okolina Općine Centar karakteriše se kao umjereno kontinentalna i pretplaninska, klimatska zona. Zbog karakterističnog geografskog položaja i uticaja ključnih faktora, kao što su orografske karakteristike tipične za usku kotlinu rijeke Miljacke, područje Općine Centar ima posebne klimatske karakteristike, koje se često značajno razlikuju od klime šireg prostora. Zbog vertikalne razuđenosti reljefa u opštini se mogu izdvojiti padinski i kotlinski dio grada što dovodi do modifikacije klime i pojave mikroklimе pojedinih dijelova Općine. Ovakav morfološki sklop terena uzrokuje smanjen intenzitet i učestalost vjetrova, a samim time, utiče i na prirodnu ventilaciju, stvaranje jezera hladnog vazduha, inverziju temperature, pojavu toplotnog otoka u užem urbanom dijelu i pojavu lokalnih vjetrova.

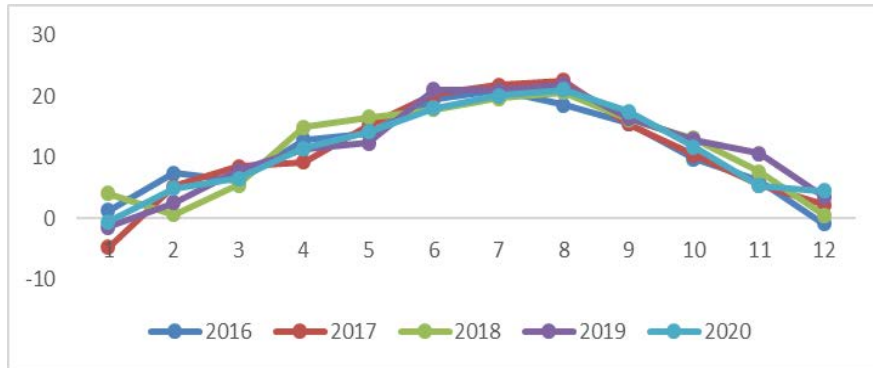
Na širem području Općine Centar mogu se izdvojiti tri klimatska tipa prema Koppenovoj klasifikaciji klimata i to:

- Cfb – umjereno topla i vlažna klima sa toplim ljetima
- Cfc – umjereno topla i vlažna klima sa svježim ljetom
- Dfb - umjereno vlažna klima sa toplim ljetom.

Dominatno učešće ima klimatski tip Cfb, koji obuhvata centralni dio Općine Centar, odnosno kotlinske dijelove najnižih hipsometrijskih nivoa na datom području. Karakteristike Cfb klimata ogledaju se u tome da najhladniji mjesec ima temperature višu od 0 °C, da se svi mjeseci odlikuju prosječnom temperaturom ispod 22 °C, te da najmanje četiri mjeseca imaju temperaturu višu od 10 °C.

Cfc klimat definišu karakteristike da najhladniji mjesec ima temperature iznad 0 °C, te da 1-3 mjeseca imaju prosječnu temperature iznad 10°C. Cfc klimat se nadovezuje na Cfb klimat i od prethodnog klimata razlikuje i po pluviometrijskom režimu i prosječnim mjesečnim temperaturama.

Na području Općine Centar zastupljen je i Dfb klimat koji predstavlja područje u kojem najhladniji mjesec ima prosječnu temperaturu ispod -3 °C, da svi mjeseci imaju prosječnu temperature ispod 22 °C, te da najmanje četiri mjeseca imaju prosječnu temperaturu iznad 10 °C. U manjim dijelovima zastupljen je na sjeveru i sjeveroistoku Općine, odnosno na najvišim terenima. Srednja godišnja vrijednost temperature vazduha u općini Centar iznosi 11,3°C u periodu od 2016. do 2020. godine. Najhladniji mjesec u razmatranom periodu je decembar sa srednjom temperaturom od -0,32 °C, a najtopliji je mjesec avgust sa srednjom temperaturom od 20,8°C.

Slika 2: Srednje mjesečne temperature za period 2016.-2020.

Najviša apsolutna maksimalna temperatura zabilježena je u mjesecu avgustu, dok je apsolutna minimalna temperatura zabilježena u januaru. Srednja godišnja apsolutna maksimalna temperatura zabilježena u općini Centar iznosila je 17,0°C, dok je apsolutno minimalna temperatura iznosila 6,5°C.¹⁰ Srednje mjesečne temperature za period 2016. - 2020., izmjerene na mjernoj stanici Bjelave.

Demografske karakteristike

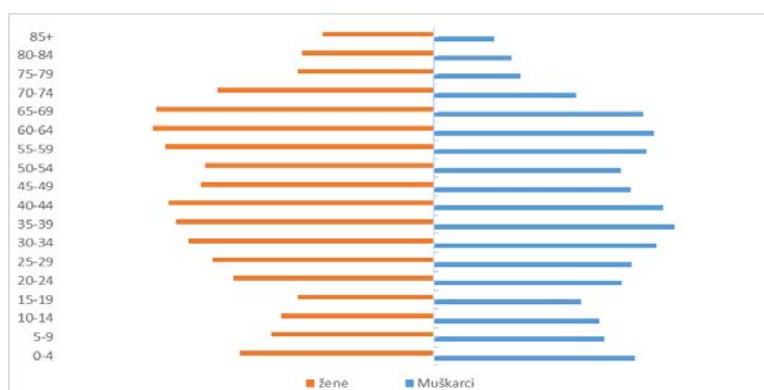
Prema popisu stanovništva iz 2013. godine, u općini Centar je evidentirano 55.181 stanovnika, 25.369 muškaraca i 29.812 žena. Prema procjeni Federalnog zavoda za statistiku (u daljem tekstu FZzS) iz 2020. godine, u općini Centar živi 53.333 stanovnika. Od ukupnog broja stanovnika, 19,3% su stanovnici od 0 do 19 godina, od 20 do 39 godina 25,7% stanovnika od 40 - 54 godina, 19,44%, od 55 – 64 14,9% i preko 65 godina 21%. Zajedno sa općinom Novi Grad i Novo Sarajevo, Općina Centar se nalazi među prve tri općine u Kantonu Sarajevo koje imaju veću gustinu naseljenosti od prosječne gustine naseljenosti ostalih 6 Općina u Kantonu Sarajevo.

Tabela 2: Demografske karakteristike Općine Centar za 2016. - 2020.

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Broj stanovnika	54.369	54.091	53.652	53.368	53.333
Gustina naseljenosti	1.647,54	1.639,12	1.625,81	1.617,2	1616,2
Prirodni priraštaj	-87	-55	-202	-98	-256
Saldo migracija	-221	-265	-285	29	16

Izvor: FZsS
Obrada autora

Broj stanovnika u periodu od 2016. do 2020. godine u općini Centar smanjio za 1.046, dok se gustina naseljenosti smanjila za 31. Razlika nataliteta i mortaliteta u 2020. godini odražava negativni prirodni priraštaj, što skupa sa trendom smanjenja broja stanovnika i smanjenjem gustine naseljenosti i povećanjem salda migracija navodi na zaključak da općina Centar ima tendenciju depopulacije.

Slika 3: Demografska piramida dobne strukture opštine Centar, 2020.

Izvor: FZsS
Obrada autora

Koeficijent dobne ovisnosti starih, pokazuje opterećenost stanovništva u radnoj dobi kontingentom starog stanovništva, ima tendenciju povećanja u posmatranom periodu.

Tabela 3: Demografska starosna ovisnost karakteristike Općine Centar za 2016. - 2020.

Godine	Koeficijent ukupne starosna ovisnosti	Koeficijent starosna ovisnosti mladih	Koeficijent starosna ovisnosti starih
2020	36,31	23,90	33,11
2019	35,44	23,12	31,78
2018	34,69	22,48	30,63
2017	34,01	21,89	29,66
2016	34,19	22,51	28,65

Izvor: FZsS

Obrada autora

Ukupna starosna ovisnost, koja pokazuje stepen opterećenosti stanovništva u radnoj dobi kontingentom mladih i staračkim kontingentom, pokazuje blagu tendenciju povećanja u od 2016. do 2020. godine.

Zaključno Aktivne mjere zapošljavanja najviše zavise od starosne strukture stanovništva. Najznačajniji pokazatelj opterećenosti stanovništva u radno sposobnoj dobi, stanovništvom u izvanradnoj dobi jest koeficijent starosne ovisnosti. Ukoliko se ukupno radno stanovništvo (od 20 do 64 godine života) podudara sa radno aktivnim stanovništvom (radne snage), onda koeficijente dobne ovisnosti možemo objasniti putem opterećenosti radno aktivnog, radno neaktivnog ili ovisno (uzdržavanog) stanovništva. Koeficijent dobne ovisnosti pokazuje koliko svaka (aktivna) osoba u radnoj dobi mora proizvesti dobara, kako bi osigurala egzistenciju za sebe, ali i za stanovništvo u ovisnoj dobi. Specifični koeficijenti dobne ovisnosti mladih i starih indiciraju nam strukturu same opterećenosti, kao i visinu potencijalnih ulaganja u ekonomski ovisne skupine stanovništva.

Ako je u strukturi dobne ovisnosti koeficijent dobne ovisnosti mladih veći od koeficijenta dobne ovisnosti starih, onda to traži značajna finansijska i druga materijalna ulaganja u "ljudski kapital", ali u dugoročnom smislu to predstavlja i značajan izvor potencijalne radne snage koja u kvantitativnom i u kvalitativnom smislu može zamijeniti one skupine stanovništva koje "izlaze" iz radno aktivne dobi.

S druge strane, veći koeficijent dobne ovisnosti starih, kao što je to slučaj općine Centar, zahtijeva manja i strukturalno homogenija sredstva u mirovinskom, socijalnom i zdravstvenom zbrinjavanju tih osoba, ali dugoročno će predstavljati značajan teret, jer se stanovništvo koje "izlazi" iz radno aktivne dobi, zbog manjeg priliva mladih naraštaja, neće moći u dovoljnom obimu zamijeniti stanovništvo koje „ulazi“ u radno aktivnu dob.

Na temelju kretanja stanovnika od 2013. godine izvršena je projekcija broja stanovnika po općinama Kantona Sarajevo za 2024. godinu metodom trenda.

Tabela 3: Stanovništvo-projekcija za 2024.

Opština	2013	2019	2024
Stari Grad	36.976	35.385	34.212
Centar	55.181	53.368	51.868
Novo Sarajevo	64.814	64.077	63.538
Novi Grad	118.553	122.049	124.684
Grad Sarajevo	275.524	274.879	274.302
Ilidža	66.730	70.536	73.860
Vogošća	26.343	28.524	30.349
Hadžići	23.891	24.638	25.254
Ilijaš	19.603	20.603	21.534
Trnovo	1.502	1.316	1.145
Kanton Sarajevo	413.593	420.496	426.444

U pripremi projekcija stanovništva korišten je materijal Zavoda za planiranje razvoja Kantona Sarajevo “Demografska analiza Kantona Sarajevo po općinama u periodu 2013 – 2019. godine”. Analiza sadrži osnovne demografske karakteristike općina, Grada i Kantona Sarajevo i projekciju broja stanovnika do 2024. godine. Projekcije stanovništva Kantona Sarajevo ukazuju kako se do 2024. godine očekuje pad broja stanovnika i to po prosječnoj stopi od -3.04%.

Makroekonomske karakteristike

Konkurentnost privrede na području općine Centar je uslovljena konkurentnošću Bosne i Hercegovine i Kantona Sarajevo i fokusirana je na odgovarajuće lokacijske determinante konkurentnosti. Lokalna konkurentnost uključuje lokalne kompanije, locirane na području općine Centar, koje svojom konkurentnošću iskazuju sposobnost iskorištavanja prilika za stvaranje dodane vrijednosti u lokalnom i širem poslovnom okruženju. Konkurentnost općine Centar Sarajevo je rezultanta uticaja u makroekonomskom i lokalnom poslovnom okruženju. Za ostvarivanje ciljeva ekonomskog razvoja koji se postavljaju na nivou općine potrebno je osigurati investicije koje se finansiraju iz sredstava:

- ✓ Budžeta Općine Centar
- ✓ Budžeta Kantona Sarajevo

- ✓ Budžeta F BiH
- ✓ Domaćih i stranih investitora koji su vođeni profitnim motivima.

Za investicije u infrastrukturu, sektor javnih usluga i preduzetničku infrastrukturu nema dovoljno izvora javnih investicija i zbog toga je neophodno privući privatne investitore koji će svojim sredstvima doprinijeti rješavanju javnih problema direktnim finansiranjem ili u jednom od modela javno-privatnog partnerstva. Odnos konkurentnosti i javno-privatnog partnerstva je dvostran i on doprinosi i jačanju konkurentnosti i jačanju produktivnosti, kao mjere ostvarenja potencijala konkurentnosti. Investicije finansirane kroz javno-privatno partnerstvo doprinose jačanju konkurentnosti općine Centar (na primjer, finansiranje izgradnje tehnološkog parka za inkubiranje biznisa u IT sektoru). Konkurentne prednosti općine Centar odnose se na lokacijske prednosti u području poslovnih i javnih usluga usmjerenih na visoku dodatnu vrijednost.

Struktura privrede Općine Centar Sarajevo

Struktura privrede ukazuje da se radi o privredi razvijenog tipa sa značajnim učešćem tercijarnog i kvartalnog sektora. To je posljedica pozicije Općine Centar u političkom i administrativnom sistemu F BiH i BiH. Na području općine Centar su sjedišta upravnih i administrativnih tijela, velikih kompanija, banaka, predstavništava stranih i domaćih firmi, međunarodnih organizacija, naučnih, obrazovnih i zdravstvenih institucija.

Tabela 4: Struktura privrednih subjekata, 2020. godina

Sektori	Poljoprivreda	Industrija	Usluge	Javne usluge	UKUPNO
Broj privrednih društava po sektorima (za 2020 godinu)	20	196	2102	177	2495
Procenat privrednih društava po sektorima (za 2020 godinu)	1%	8%	84%	7%	100%
	Velika	Srednja	Mala	Ukupno	
Broj privrednih društava po veličini (za 2020 godinu)					
Procenat privrednih društava po veličini (za 2020 godinu)					

Bruto društveni proizvod

Bazni indikator ekonomske razvijenosti je BDP i BDP/pc. Ciljevi razvoja vežu se za projekcije i stope rasta BDP i BDP/pc. Prema ostvarenom bruto društvenom proizvodu (BDP) u KS za 2019. godinu od oko 7,5 milijardi KM, Kanton Sarajevo je ekonomski najrazvijenija oblast Bosne i Hercegovine. Najveći BDP ostvaruju općine Centar, Novo Sarajevo i Novi Grad. U 2019. godini, u ove tri općine ostvareno je 75,5% ukupnog BDP-a KS. U općini Centar ostvaren je BDP u vrijednosti od 2,75 milijarde KM. Evidentan je pad BDP-a u 2020. godini i to u svim općinama Kantona Sarajevo i to do 6%.

Tabela 6: BDP i BDP/PC u općinama KS 2015 – 2019., urađene procjene autora za 2020. godinu

Općina	2016		2017		2018		2019		2020	
	BDP u hilj.KM	BDP/pc u KM	BDP u hilj.KM	BDP/pc u KM	BDP u hilj.KM	BDP/pc u KM	BDP u hilj.KM	BDP/pc u KM	BDP u hilj.KM	BDP/pc u KM
Stari Grad	743.560	20.430	774.347	21.456	821.130	22.955	865.383	24.456	813.460	23.231
Centar	2.360.689	43.420	2.461.222	45.502	2.609.924	48.645	2.754.442	51.612	2.589.176	48.547
Novo Sarajevo	1.537.714	23.789	1.602.765	24.831	1.699.596	26.486	1.793.486	27.990	1.685.876	26.395
Novi Grad	936.975	7.828,0	976.612	8.117	1.035.615	8.538	1.091.622	8.944	1.026.124	8.359
Grad Sarajevo	5.578.938	20.280	5.814.946	21.142	6.166.265	22.432	6.504.933	23.403	6,114.637	22.157
Kanton Sarajevo	6.404.475	15.340	6.675.406	15.949	7.078.710	16.878	7.466.637	17.757	7.018.638	16.691

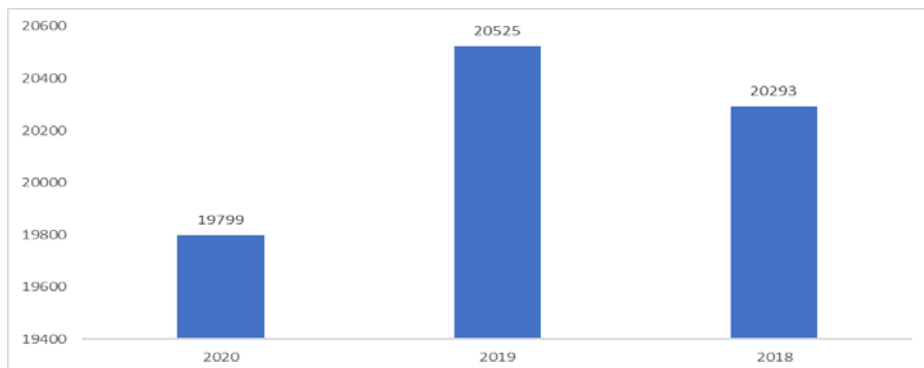
Izvor: Procjena, Zavod za planiranje razvoja KS, 2016. -2019. , 2020. procjena autora temeljem rasta u FBiH i temeljem pada broja zaposlenosti u 2020. godini

Iako je zabilježen pad, BDP/pc općine Centar je 2,9 puta veći prosjeka BDP/pc Kantona i preko 4,9 puta veći od prosječno ostvarenog BDP/pc u Federaciji BiH.

Tržište rada

Zaposlenost kao jedan od strateških ciljeva ekonomskog razvoja, predstavlja primarnu komponentu blagostanja jedne zemlje. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku općina Centar u razdoblju 2018.-2020. godine bilježi povećanje broja zaposlenih, uz zabilježeni pad u 2020. godini koji je rezultat prekida svih aktivnosti, pa tako i ekonomskih, što je posljedica pandemije COVID-19. Broj zaposlenih u 2018. godini iznosio je 20.293 zaposlenih, a nakon toga

u 2019. godini bilježi se značajan skok na 20.525 , dok je broj zaposlenih u 2020. godini pao na 19.799, što je pad na godišnjoj razini od 799 osoba.

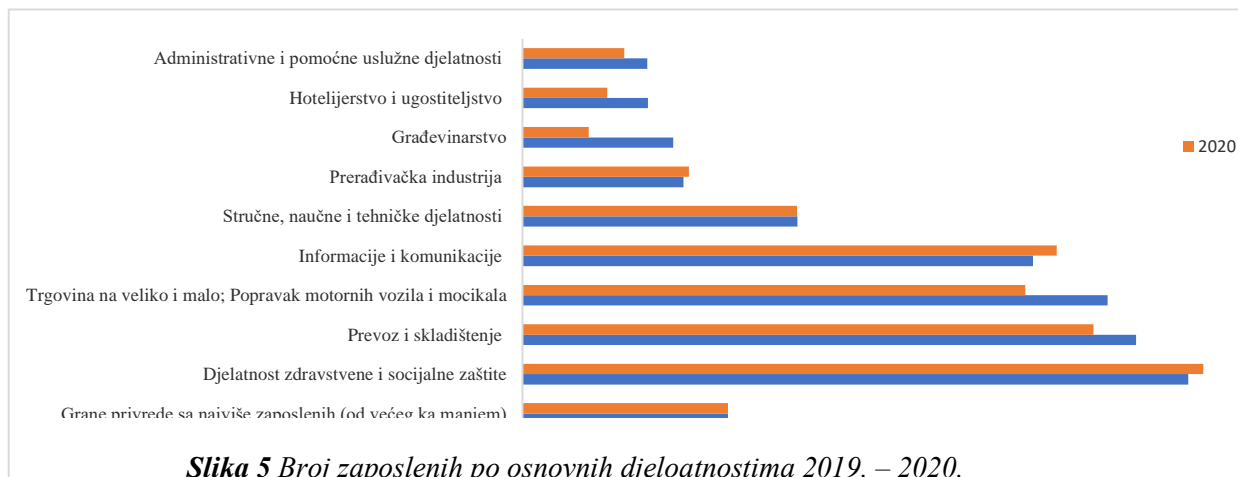

Slika 4: Broj zaposlenosti u općini Centar, 2018. - 2020.

Izvor: FZsS

Obrada: autora

Ukupan broj zaposlenih u 2020. godini bilježio je rast djelatnosti prerađivačke industrije i to blagi rast, zatim rast u sektoru informacija i komunikacije, te zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti. Značajan pad u broju zaposlenih zabilježen je u gotovo svim ostalim djelatnostima, a svakako je najizraženiji u hotelijerstvu i ugostiteljstvu, trgovini, prevozu.

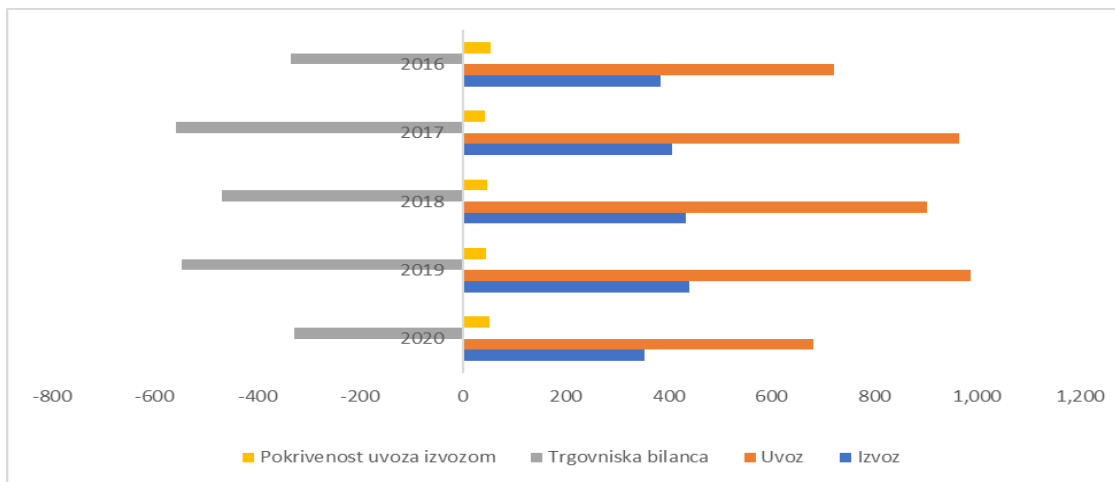
Slika 5 Broj zaposlenih po osnovnih djelatnostima 2019. – 2020.

Izvor: LRC

Obrada: autora

Iako je neto dobit znatno veća u sektoru metaloprearde, broj uposlenih nije proporcijalno veći u odnosu na industriju proizvodnje obuće i tekstilnu industriju. Radna intenzivnost industrije obuće i tekstilne industrije se vidi u omjeru uposlenih i neto dobiti, gdje je u poređenju sa ostalom prerađivačkom industrijom neto dobit veoma slična, ali je broj uposlenih višestruko manji. Ekonomski rast je kontinuirano povećavanje obima proizvodnje roba i pružanja usluga, gdje je osnovni indikator rast bruto društvenog proizvoda. Ključni izazovi ekonomskog razvoja su vezani za ubrzani naučni i tehnološki napredak, nastanak novih privrednih grana i novih zanimanja. Uspješnost održivog ekonomskog razvoja općine Centar u direktnoj je korelaciji sa

prilagođavanjem sa ubrzanim promjenama privredne strukture na globalnom nivou. Stoga je nužno razvojne pravce općine Centar usmjeriti u programe pametne specijalizacije.

Slika 6: Izvoz, uvoz, trgovinska bilansa Općine Centar, 2016. - 2020.

Izvor: FZsS

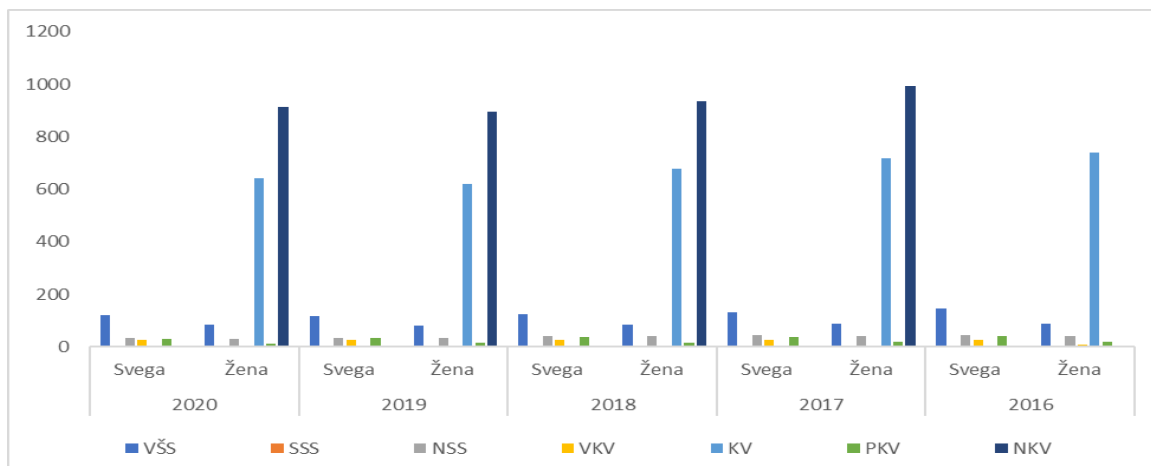
Obrada: autora

U 2020. godini u općini Centar ostvaren je izvoz u ukupnom iznosu od 352 mil. KM što je za 20,8% manje u odnosu na izvoz u 2019. godini. Izvoz općine Centar učestvuje u ukupnom izvozu FBiH sa 3% i sa 26% u izvozu Kantona Sarajevo. U 2020. godini u Federaciji BiH ostvaren je uvoz u ukupnom iznosu od 11.681 mil. KM što je za 15,6% manje u odnosu na 2019. godinu. Uvoz općine Centar učestvuje u ukupnom uvozu FBiH sa 5,8%. Trgovinski deficit Federacije BiH u 2020. godini ostvaren je u iznosu od 329 mil. KM i bilježi smanjenje za 60 % u odnosu na 2019. godinu. Procenat pokrivenosti uvoza izvozom u 2020. godini u Općini Centar iznosi 51,9%, dok u USK iznosi 94,9%, kako je i prikazano na **Slici 6**.

Nezaposlenost

Nezaposlenost je ogroman ekonomski i društveni problem. Analiza kvalifikacione strukture nezaposlenih osoba koja se vode na evidenciji filijale općina Centar u 2020. godini pokazala je da je najveći broj nezaposlenih lica sa srednjom stručnom spremom (2.417 zatim nekvalifikovanih radnika (1.526), kvalifikovanih radnika (1.460) i veoma visok broj nezaposlenih sa VSS (1522). Podaci navode na zaključak kako su sve obrazovne kategorije bilježile značajan rast nezaposlenosti.

Slika 6 :Nezaposlene osobe po spolnoj strukturi i stručnoj spremi u 2020. godini

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Kanton Sarajevo u brojkama

Starosna struktura nezaposlenih

Pokazalo se kako u KS u 2019. godini veliki udio u ukupnom broju nezaposlenih ima dobna skupina od 30-39 godina starosti (12%) i kategorija stanovništva od 50-59 godina (23,7%), dok su osobe kategorije 20-29 godina činile 20,3% nezaposlenih lica. U periodu 2016.-2020. godine broj nezaposlenih osoba starosti iznad 50 godina imao je trend konstantnog pada. Opadajuće stope rasta nezaposlenosti dobne skupine 20-29 godina ponovno su počele rasti u 2020.godini što upućuje na njihovo gubitak zapošljavanja, zbog pandemije izazvane COVID 19 pandemijom.

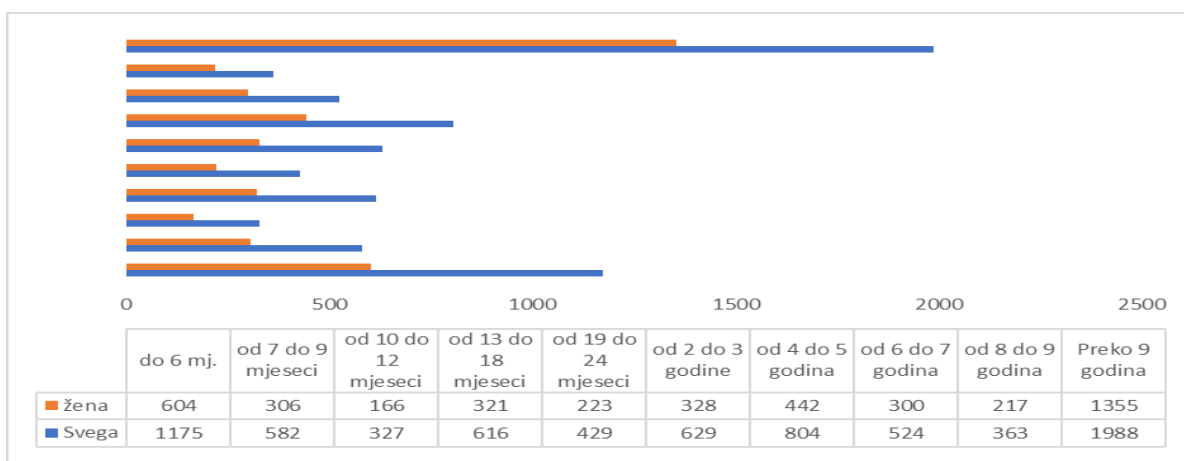
Tabela: Nezaposlenost prema starosnoj strukturi 2016. – 2020.

Starosna struktura	Spolna struktura	2020	2019	2018	2017	2016
od 15 do 19	Svega	117	103	115	146	180
	žena	40	42	41	59	81
od 20 do 24	Svega	675	658	737	707	726
	žena	310	301	362	339	335
od 25 do 29	Svega	944	739	848	1016	1081
	žena	533	429	500	603	631
od 30 do 34	Svega	941	878	983	1098	1129
	žena	558	521	574	643	650
od 35 do	Svega	935	804	873	915	912

39	Žena	528	461	496	530	542
od 40 do 44	Svega	830	724	727	704	685
	Žena	479	432	430	424	421
od 45 do 49	Svega	683	655	669	705	675
	Žena	409	402	425	446	426
od 50 do 54	Svega	772	715	757	773	818
	Žena	468	440	453	475	517
od 55 do 59	Svega	827	797	812	797	788
	Žena	508	490	497	479	471
60 i više god.	Svega	713	650	650	597	527
	Žena	429	396	397	366	326
Ukupno	Svega	7437	6723	7171	7458	7521
	Žena	4262	3914	4175	4364	4400

Analiza dobne strukture nezaposlenih osoba prema polu na kraju 2020. godine je potvrdila da se mlade žene lakše zapošljavaju nego muškarci u dobi 15-29 godine, dok je kod svih ostalih dobnih razreda veća nezaposlenost žena nego muškaraca, a najizraženija je u dobi 40-49 godina (67% žena). Mladi u dobi od 20-29 godine činili su 21% nezaposlenih, a njihov položaj je otežan zbog nedostatka visokih kvalifikacija ili potrebnog iskustva za konkurentnost na tržištu rada. U odnosu na dužinu čekanja na zaposlenje u KS na kraju 2020. godine, udio nezaposlenih osoba koje su čekale na zaposlenje do 6 mjeseci bio je 16,9%, a do 12 mjeseci 7,8%. Nezaposlene osobe koje su bile u srednjoročnoj nezaposlenosti, odnosno koje su čekale na zaposlenje od 1 do 3 godine činile su 17,6% ukupnog broja nezaposlenih osoba, dok su nezaposlene osobe koje su u dugoročnoj nezaposlenosti preko 3 godine činile 57,5% nezaposlenih osoba.

Slika 7 : Nezaposlenost po dužini čekanja na posao po spolnoj strukturi 2020.

Izvor: JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo, www.juszzks.com.ba, ZPR KS, obrada autora

Podaci ukazuju da žene čekaju na zaposlenje duže od muškaraca, a na kraju 2020. godine je bilo nešto manje od 50% žena koje su čekale na zaposlenje duže od jedne godine. Među nezaposlenim koji čekaju posao duže od 9 godina, žene čine 68%.

Plate

Na nivou Federacije BiH prosječna neto-plata isplaćena u 2020. godine iznosila je 980 KM, što je veće za 15,0% u odnosu na 2016. godinu. Prosječna neto-plata isplaćena u KS u 2020. godini iznosila je 1.179 KM i najveća je neto-plata u poređenju sa neto-platama u ostalim kantonima Federacije BiH, a veća je od prosječne neto-plate u Federaciji BiH za 20,9% ili 199 KM. Najveća prosječna plata u 2020. godini u KS registrovana je na području općine Centar i iznosila je 1.381 KM, što je za oko 19% više od prosječne plate na nivou Kantona.

Tabela: Prosječne neto plate po opštinama KS, 2016. – 2020.

Opština	2020	2019	2018	2017	2016
Centar Sarajevo	1.381	1.365	1.274	1.217	1.197
Hadžići	952	908	875	845	832
Ilidža	962	960	914	876	820
Ilijaš	730	703	682	661	638
Novi Grad Sarajevo	1.012	996	969	917	868
Novo Sarajevo	1.324	1.290	1.224	1.177	1.115
Stari Grad Sarajevo	1.215	1.143	1.050	1.041	1.027
Trnovo	1.018	1.010	951	781	814
Vogošća	880	822	823	788	763
KANTON SARAJEVO	1.179	1.153	1.096	1.053	1.018

Izvor: FZzS, Kanton Sarajevo u brojkama

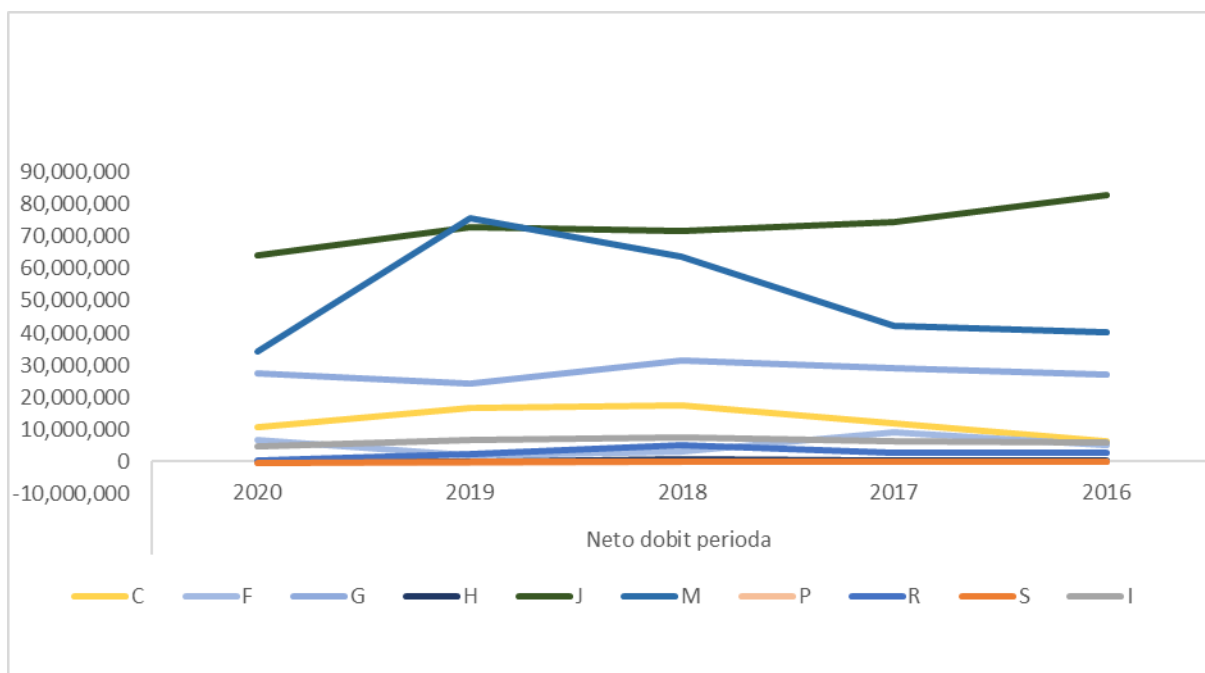
Podaci u 2020. godini ukazuju da su prosječne neto-plate po područjima Standardne klasifikacije djelatnosti u KS veće u odnosu na prosječne plate u 2016. godini, u skoro svim privrednim djelatnostima, osim u oblastima administrativnih, pomoćnih i uslužnih djelatnosti i poslovanja nekretninama, gdje je došlo do smanjenja plata.

Najveće neto-plate isplaćene su u sljedećim djelatnostima: finansijskoj djelatnosti i osiguranja (1.737 KM), proizvodnji i snabdijevanju električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (1.677 KM), te javnoj upravi i odbrani (1.476 KM) i djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite (1.433).

S druge strane, najniže prosječne neto-plate zabilježene su kod djelatnosti hotelijerstva i ugostiteljstva (588 KM), te administrativnih i pomoćnih uslužnih djelatnosti (590 KM).

Rezultati poslovanja poslovnih subjekata (preduzeća)

Ukupno ostvarna neto dobit registrovanih značajnih (aktivnih) privrednih subjekata se kretala od 75 mil KM u 2016. zabilježena je u sektoru J (Informacije i komunikacije), od kada je zabilježen blagi pad sve do 2020. godine, kada je ukupno ostvarena neto dobit ove djelatnosti iznosila oko 61.1 mil KM. Druga najznačajnija djelatnosti jeste M (Stručne, naučne i tehničke djelatnosti), čiji je pad najznačajniji od svih djelatnosti koje dominiraju u općini Centar, kada je ova djelatnost sa 60.0 mil KM prepolovila svoju neto dobit u 2020. godini.

Slika 13: Neto dobit period 2016. -2020. (kumulativno po sektorima)

Izvor: LRC

Obrada autora

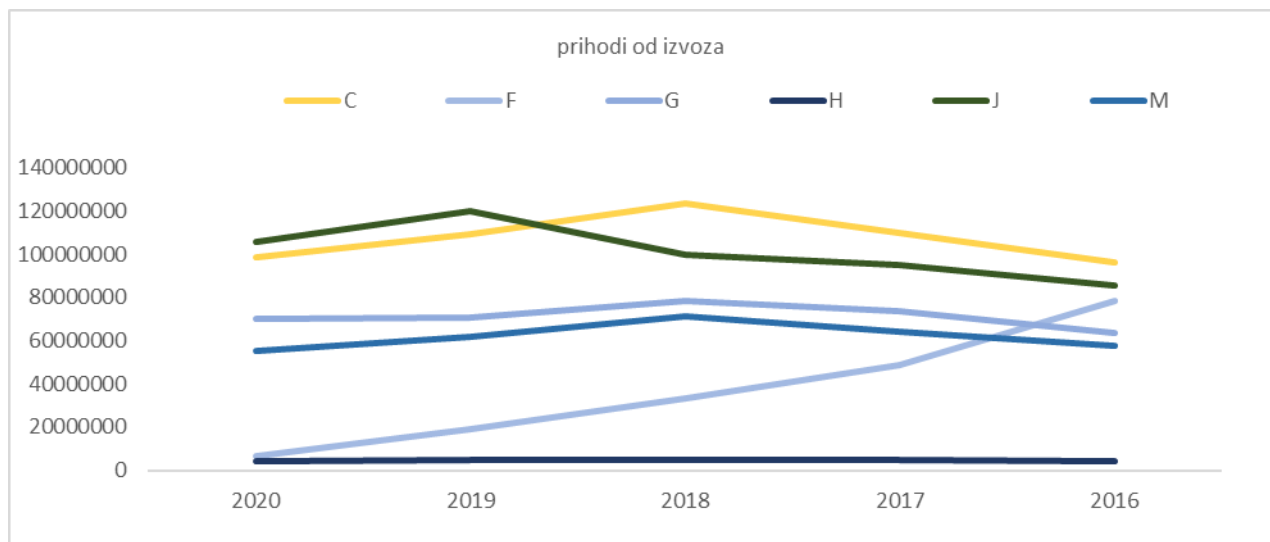
Neto dobit naglo opada u 2020. godini i bilježi se neto dobit koja je niža i od one bilježene u 2016. godini. Treći dominantan sektor jeste sektor G (trgovina) koji u referentnom periodu bilježi kontinuirano kretanje, pa čak i blagi porast u periodu od 2019. prema 2020. godini.

Drugi sektori kumulativno bilježe nižu neto dobit. Negativne posljedice COVID-19 pandemije su vidljive na ostvarene rezultate poslovanja u 2020. godini, kroz značajno smanjenje neto dobiti privrednih subjekata (sa izuzetkom sektora G). Značajan pad također bilježi i sektor I (Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo), te sektor R (umjetnost, zabava i rekreacija).

Zaključuje se da iako je došlo do značajnog napredka u poslovanju privrednih subjekata na teritoriji općine Centar i to u oblasti informacija i komunikacija i stručnih djelatnosti u periodu 2016-2018 godina, evidentan je rast neto dobiti kompanija u ključnim sektorima. Negativan uticaj pandemije COVID-19 u 2020. godini je očigledan u smanjenju neto dobiti i ponovnom povećanju kumulativnog neto gubitka. Mjere podrške i fleksibilnost privrednih subjekata su ipak održale većinu privrednih subjekata daleko iznad nivoa razvoja na kojem su bili 2016. godine.

Prihodi od izvoza (kumulativno po sektorima)

Ukupni prihod od izvoza ostvaren u značajnima (aktivnim) pravnim subjektima registrovanim na teritoriji općine Cenatr varira od oko 96 miliona KM u 2016. godini (maksimalno ostvareni godišnji izvoz) , u sektoru C (prerađivačka industrija), da bi rastao do 123 miliona u 2018. godini i pao na 98 miliona opet u 2020. godini.

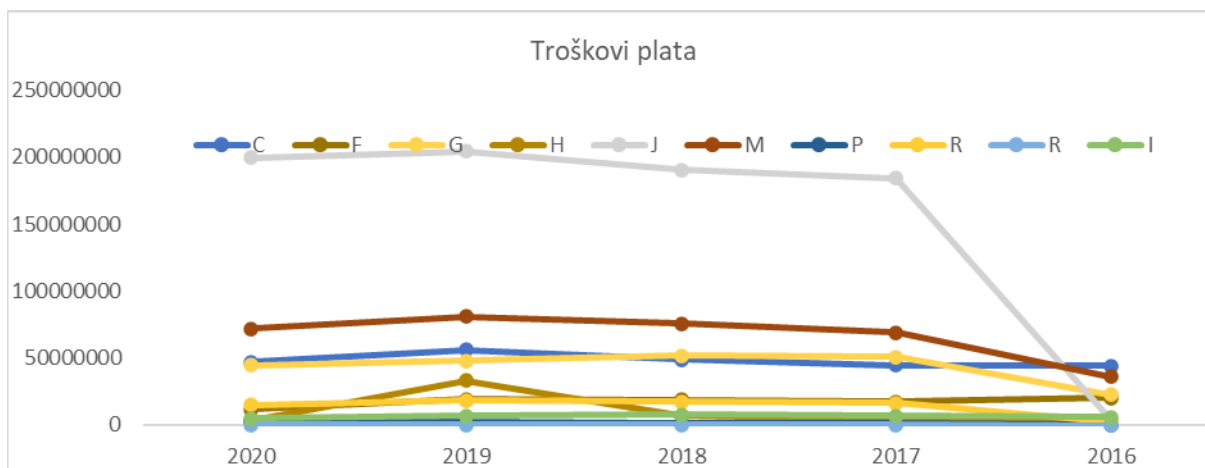
Slika 15: Prihod od izvoza 2015 – 2020

Izvor: LRC

Obrada autora

Očigledno je da preko 80% izvoza ostvaruju kompanije u sektoru C (prerađivačka industrija), a potom sektora J, koji je ostavio veći izvoz od sektora C za 10 mil KM. Ostali sektori koji u 2020. godini ostvaruju izvoz (iako ne značajan u rasponu od 20.0 mil KM do 70.0 mil KM na godišnjem nivou) su sektori F, H, G i sektor M. Sektor koji dominira kao izvozni je sektor C (Prerađivačka industrija) i sektor J (informacije i komunikacije), a ostali sektori koji ostvaruju izvoz niskog obima su sektori G, F, H i sektor M. Ukupan izvoz u sektoru J (informacije i komunikacije) i C (Prerađivačka industrija) bilježi trend pada od 2018. godine kada je bio najveći.

U skladu sa dostupnim podacima za 2020. godinu za općinu Cenatr (dostavljeni od strane LRC za aktivne privredne subjekte), prosječni troškovi zarada i ostalih ličnih primanja po uposleniku prema djelatnostima KDBIH 2010 su prikazane za ključne sektore lokalne ekonomije.

Prerađivačka industrija (djelatnost C)

Generalno, prerađivačka industrija je veoma značajna za povećanje efikasnosti poslovanja privrede i povećanje produktivnog zapošljavanja. Sa učešćem od oko 54% u ukupno ostvarenom prihodu značajnih privrednih subjekata (aktivnih pravnih lica) koja su registrirana na teritoriji općine Cenatar, te učešću u neto dobiti od 52.9%, i učešću u broju zaposlenih od oko 66%, ova djelatnost spada u ključne djelatnosti za razvoj ove općine. Stoga je potrebno više pažnje i poticaja usmjeriti na razvoj kapaciteta prerađivačke industrije, stvaranje preduslova za lakše poslovanje kompanija u ovom sektoru, ali i raditi na osnivanju novih, lokalnih MMS-a ili obrta koji će učestvovati u lancu vrijednosti već postojećih kompanija (kao dobavljači ili pružaoci specifičnih usluga). Ostvarena neto dobit djelatnosti ima trend rasta do 2018. godine, dok u 2020. godini bilježi nagli pad kao posljedica negativnih efekata COVID-19 pandemije.

Dominantne djelatnosti u okviru Prerađivačke industrije su slijedeće:

- Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda osim strojeva i opreme – Proizvodnja metalnih konstrukcija
- Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda osim strojeva i opreme – Strojna obrada metala
- Proizvodnja kože i srodnih proizvoda - Proizvodnja obuće
- Proizvodnja prehrambenih proizvoda
- Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala – Piljenje i blanjanje drva

Trgovina na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala (djelatnost G)

Trgovina na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala, također spada u značajnu djelatnost u smislu zapošljavanja i ostvarenog prometa i dobiti. Prerađivačka industrija je veoma značajna za povećanje efikasnosti poslovanja privrede i povećanje produktivnog zapošljavanja. Sa učešćem od oko 30% u ukupno ostvarenom prihodu značajnih privrednih subjekata (aktivnih pravnih lica) koja su registrirana na teritoriji općine Centar, te značajnom učešću u neto dobiti od 35%, i skromnijem učešću u broju zaposlenih od oko 10%, ova djelatnost spada u bitne djelatnosti za razvoj ove općine. Ostvarena neto dobit djelatnosti varira, a isti trend kretanja od 2016. godine nije značajnije prekinut ni u 2020. godini, niti uslijed posljedica COVID-19. Ova djelatnost je pokazala visoku rezistenciju na krizne situacije. Iako generalno značajne i po mnogim pokazateljima uspješne djelatnosti, postoje kompanije koje bilježe i neto gubitak. Dominantne djelatnosti u okviru Trgovine na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala (djelatnost G) su sljedeće:

- Motorna vozila, održavanje, popravka, trgovina motornim vozilima
- Trgovina na veliko
- Trgovina na malo

Registrovani pravni subjekti (aktivni) na teritoriji općine Centar u djelatnosti G bilježe značajne ukupne prihode, te je ta djelatnost po ovom kriteriju treća po značaju. Ukupan prihod ostvaren u Trgovini na veliko je konstanta od 2016. godine, i veći je od ukupnog prihoda ostvarenog u sektoru Trgovine na malo u 2020. godini.

Ukupan broj zaposlenih u djelatnosti G konstantno raste od 2016. godine, do 2019. godine, a u toku krize 2020. godine bilježi se blagi pad broja zaposlenih u sektoru G. Specifičnost općine Centar je razvoj sektora J (informacije i komunikacije) i sektora M (stručne, naučne i tehničke djelatnosti) da razvije djelatnost R i to djelatnost umjetnost, zabava i rekreacija, koja od 2019. bilježi nagli pad ostvarenih prihoda.

Zaključna razmatranja makroekonomskih pokazatelja

U periodu 2018.-2020. godine, najviše je porastao broj zaposlenih u djelatnostima informacija i komunikacija, obzirom na krizu izazvanu pandemijom COVID – 19 pandemijom, kao i u uslužnim djelatnostima oko 1,7 puta. Nezaposlenost je najteži problem, posebno je problem dugoročna nezaposlenost, oko 17,6% nezaposlenih traži posao između jedne do tri godine, a 57,5% preko 3 godine.

Veliki problem predstavlja i nepovoljna dobna struktura nezaposlenih osoba i složen položaj mladih u dobi 15-24 godine koji nisu u procesu obrazovanja i nisu zaposleni, kao i osoba starosti iznad 45 godina, koji teško pronalaze zaposlenje. Za prevazilaženje uočenih problema, potrebno je povećati izdvajanja za aktivnu politiku zapošljavanja, kroz podršku zapošljavanju i

samozapošljavanju, posebno ugroženih kategorija (mladih, žena, osoba iznad 45 god. i sl.) te intenzivirati programe za prekvalifikaciju, dokvalifikaciju i stručno osposobljavanje nezaposlenih osoba. Potrebno je dodatno usavršavati programe obrazovanja slijedeći privrednu orijentaciju općine Centar, te se usmjeriti na sektore informacija i komunikacija, stručne, naučne i tehničke djelatnosti. U posljednjih nekoliko godina evidentan je kontinuiran rast broja zaposlenih, odnosno smanjenje registrovanih nezaposlenih na Službi za zapošljavanje KS. Rast zaposlenosti u proteklom periodu uglavnom je bio koncentrisan u djelatnostima kao što su turizam, ugostiteljstvo, trgovina, IT sektor i znanjem intenzivne izvozne orijentisane usluge. Vanjskotrgovinska razmjena. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku BiH, ukupnu vanjskotrgovinsku razmjenu općine Centar u 2020. godini činio je izvoz nešto manje od 400 mil KM i uvoz u iznosu od cca 700 mil KM, sa ostvarenim negativnim saldom od – približno 500 mil KM. Ukupni BDP od 2015-2019 imao je trend rasta, kao i BDP po glavi stanovnika. Ostvaren je pad BDP-a u općini Centar u 2020 godini za 5%. Općina Centar ima nisku stopu pokrivenosti uvoza izvozom, odnosno izražen trgovinski deficit, praćen niskom konkurentnošću domaćih proizvoda na međunarodnom tržištu i nedovoljno uređenim uslovima poslovanja. U izvozu nije dovoljno zastupljena finalizacija proizvoda, kako bi se kreirala dodatna vrijednost. Pored toga, uočeno je i smanjenje investicija. Obzirom na dominantne djelatnosti prema preduzećima koja posluju na području općine Centar potreban je dodatni angažman i umrežavanje sa visokoškolskim institucijama da bi se postigao izvoz veće dodane vrijednosti.

Poslovni ambijent /uslovi poslovanja

Poslovni ambijent u Kantonu Sarajevo je veoma komplikovan, preduzetnici su izloženi složenim birokratskim procedurama kod registracije novih poslovnih subjekata, gašenja već postojećih ili dobijanja raznih dozvola, posebno u oblasti građenja.

Ne postoji jedna adresa/šalter na kojem investitori/preduzetnici mogu dobiti sve informacije i u optimalnom roku završiti sve neophodne procedure.

Na nivou Kantona Sarajevo došlo je do značajnih pomaka u kreditiranju malih i srednjih preduzeća kroz primjenu Zakona o poticaju razvoja male privrede (“Službene novine KS”, broj 29/15) čime je omogućeno da se svake godine u Budžetu KS planiraju sredstva za provođenje ovog Zakona u visini od 0,5 % vrijednosti Budžeta KS iz prethodne godine.

Osigurana je i podrška razvoju centara za preduzetništvo, preduzetničkih inkubatora, klastera, tehnoloških parkova i zona male privrede. Vlada KS svake godine će obezbjeđivati sredstva za realizaciju i drugih poticajnih mjera za mala i srednja preduzeća kao što su: podsticaj u primjeni tehničkih normi i standarda kvaliteta; podsticaj novoosnovanim – start up subjektima; podsticaj razvoja ženskog preduzetništva; podsticaj za unapređenje IT preduzetništva; podsticaj za istraživanje, razvoj i primjenu savremenih tehnologija i inovacija.

Općina Centar je takođe razvila mjere finansijske i nefinansijske podrške preduzetništvu, sektoru MSP, obrtima, start up biznisima. Podrška je realizovana kroz povljne kreditne linije sa

subvencioniranom kamatom, plaćanjem doprinosa na plate za novozaposlene u trajanju od 6-12 mjeseci, grant šeme namijenjene obrtnicima i nezaposlenim osobama za samozapošljavanje kroz osnivanje vlastitog biznisa, zatim organizacijom predavanja o preduzetništvu i pripremom vlastitog biznis plana.

Na redovnom tržištu kapitala kod poslovnih banaka i mikrokreditnih organizacija, uglavnom su visoke kamatne stope i veoma nepovoljne kolateralne garancije koje zahtjevaju banke od preduzetnika. U tom smislu je neophodno razvijati KGF/šemu kreditno garantnih fondova. To je posebno značajno za mala i srednja preduzeća koja dobro posluju, imaju tržište, ali im je neophodan investicioni skok (to su tzv „gazela firme“) da bi izvršili modernizaciju proizvodnje i povećali svoju konkurentnost.

Određen napredak, ali ne i dovoljan, je učinjen kod smanjenja troškova kod izdavanja urbanističke saglasnosti, odobrenja za građenje, upotrebne i okolinske dozvole, jer su smanjeni rokovi izdavanja dozvola.

U procesu digitalizacije e-uprave, registrovanja poslovnog subjekta, pribavljanja adekvatnih dozvola, prijava i ispunjavanja fiskalnih i parafiskalnih obaveza još uvijek uvijek kasnimo za većinom zemalja EU, ali i za susjednim zemljama. To jedan od najvećih izazova za Kanton Sarajevo i općinu Centar u narednom periodu.

Institucionalna i poslovna podrška na nivou Općine Centar

Općina Centar, u skladu sa Zakonom o poticaju razvoja male privrede KS, razvija i providi sopstvene mjere podrške sektoru MSP, obrtnicima, kao i mjere u okviru aktivne politike zapošljavanja.

Općina Centar putem Službe za Privredu i LER, planira i implementira mjere podrške privredi.

U toku je implementacije projekata Centar za preduzetništvo Općine Centar, projekat koji je podržan od strane EU, a sve kroz projekat "eu4business".

/ vrijednost 250.000,00 eura/.

Centar za preduzetništvo će biti čvorište (HUB) za djelovanje prema privrednim subjektima i preduzetništvu.

U Centru za preduzetništvo će se pružati sve vrste servisnih informacija/ pravnih, ekonomskih, finansijskih, malim i srednjim preduzećima, preduzetnicima, investitorima, te nezaposlenima koji žele da osnuju sopstveni biznis.

Organizovaće se stalne obuke o osnovama preduzetništva i izradi sopstvenog biznis plana.

Implementiraće se projekti finansijske podrške i vršiti mentoring. Centar za preduzetništvo će imati i funkciju akceleratora za start up biznise iz oblasti IT sektora.

Na području općine Centar djeluje više značajnih kompanija koje su razvile infrastrukturu neophodnu za razvoj IT sektora, kao što su NETWORKS, HUB 387, Mistral, MOSAIC i sl.

Strateška infrastruktura za razvoj IT sektora će se razvijati u okviru Poslovne zone ŠIP

Poslovne zone su prostori opremljeni saobraćajnom i komunalnom infrastrukturom i u prostorno planskim dokumentima određeni su za obavljanje privrednih djelatnosti. U poslovnim zonama se koncentrišu i povezuju privredni subjekti čijom sinergijom se stvaraju pretpostavke za ubrzan lokalni privredni razvoj.

Poslovne zone postaju središte integrisanih lanaca vrijednosti.

Privredni subjekti imaju pogodnosti u pogledu troškova poslovanja.

Uređene Poslovne zone su atraktivne za privlačenje stranih investicija.

Tabela: Općina Centar sa evidentiranom PZ ŠIP

Poslovne zone na području općine Centar	Naziv industrijske zone	Tip zone	Površina	Infrastruktura	Vlasništvo
Centar	PZ Šip	Zelena	82.714 m ²	Predviđena izrada saobraćajne i komunalne infrastrukture	Općina Centar i Zavod za izgradnju KS

Izvori: Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo, Investirajte u Kanton Sarajevo – Investicioni profil Kantona Sarajevo, 2019.

Poslovna zona ŠIP/namjena Tehnološki park ŠIP

Jedna od osnovnih mjera su investicije u poslovnu infrastrukturu namijenjenu razvoju IT sektora. Tehnološki parkovi predstavljaju najefikasniju podršku razvoju IT sektora. U praksama mnogih zemalja potvrdilo se da direktno doprinose tehnološkom razvoju i otvaranju izuzetno velikog broja radnih mjesta. Pravilno koncipiran, organizovan i vođen tehnološki park doprinosi: stvaranju i razvoju preduzetničkih firmi (mikro, malih i srednjih) zasnovanih na razvoju novih proizvoda, tehnologija ili inovacija, transferu znanja od visokoškolskih ustanova prema preduzetnički orijentisanom dijelu privrede i bržem prilagođavanju potrebama poduzetništva, inovacijama, razvoju novih tehnologija, razvoju rješenja i aplikativnih mogućnosti za potrebe preduzetnika, izgradnji brenda Kantona Sarajevo kao regionalnog IT centra putem organizovanja regionalnih i globalnih konferencija te promociju domaćih usluga i gotovih rješenja, servisiranju i podršci „start-up“ preduzetništva u periodu konsolidacije nakon osnivanja i pristupu tržištu.

Sinergija koja se trenutno postiže organizovanim zajedničkim djelovanjem najvećih kompanija IT sektora, ekonomski potencijal i zainteresovanost kompanija značajan su element za realizaciju investicije u tehnološki park, na odgovarajućoj lokaciji i uz pogodnosti koje bi osigurao Kanton Sarajevo.

Tabela: Registrovani poslovni subjekti u općini Centar Sarajevo 2020. godina

Općina	Stanovništvo	Broj poslovnih subjekata				Broj preduzeća na 1.000 stanovnika
		Ukupno	Pravna lica	Posl. jed. u sastavu pravnih lica	Fizička lica obrtnici	
Stari Grad	35.015	4.277	1912	631	1734	122,1
Centar	53.333	9.799	5467	1653	2679	183,7
Novo Sarajevo	63.871	6.986	3808	1201	1977	109,4
Novi Grad	122.751	7.790	3423	1524	2843	63,5
Kanton Sarajevo	421.555	39.577	20.061	7.129	12.387	93,9

Izvor: FZzS, Kanton Sarajevo u brojkama

Resursi Općine Centar u oblasti poljoprivrede

Općina Centar je izrazito planinska oblast sa 64,6% prostora koji se nalazi na iznad 700 m.n.v., 30,5% prostora pripada brdskom rejonu od 550 do 700 m.n.v, dok nizijskom rejonu pripada svega 4,9% teritorije. Planinski rejon se prostire na sjevernom dijelu općine, gdje se nalazi niz uzvišenja preko 1.000 m između kojih su usječena korita Peračkog potoka, Koševskog potoka i Skakavca. Planinski rejon se postepeno spušta prema dolini Miljacke preko brdskog i padinskog dijela općine. Nizijski dio Općine smješten je na aluvijalnim naslagama rijeke Miljacke i potoka Sušice. To je centralni dio Općine i grada Sarajeva sa prosječnom nadmorskom visinom od 538 m.n.v gdje su smještene naselja Skenderija, Marijin Dvor i Koševo. Prostor općine se odlikuje vertikalnim profilom, čije se visinske kote kreću od 531,03 do 1386,9 m.n.v. 30,5% prostora, ima nagib terena preko 45%, te je Općina Centar, sa općinama Vogošća i Trnovo, jedna od općina sa najviše zastupljenim ovim nagibom u Gradu i Kantonu Sarajevo. Na ravne dijelove općine otpada 6,8% terena, (što je 2,24 km²) na istočne ekspozicije otpada 6,6%, južne 41,7%, zapadne 17,2% i sjeverne 27,7% teritorija općine.

Kategorije korištenja zemljišta

Kod valorizacije zemljišnog prostora razlikuju se tri kategorije:

- ✓ Kategorije zemljišta koje pripadaju poljoprivredi
- ✓ Kategorije zemljišta koje pripadaju šumskim površinama i
- ✓ Kategorije neplodnog zemljišta

Na osnovu bonitetne karte na području Općine Centar nisu izdvojene čiste I i II bonitetne kategorije. Najzastupljenija je V i IV kategorija (i to podkategorija IVb), zatim VI kategorija. Prema katastarskim podacima, poljoprivredno zemljište u Kantonu Sarajevo zauzima površinu od 50.892 ha i u ukupnom zemljištu učestvuje 39% (šumsko 59% i neplodno zemljište 2%). Najveći resursi poljoprivrednog zemljišta nalaze se na području općina Trnovo (25,4%), Ilijaš (24,3%) i Hadžići (18%). U strukturi poljoprivrednog zemljišta učešće oranica je nisko, oko 25%, što ograničava razvoj intenzivne poljoprivredne proizvodnje. Relativno visoko učešće livada i pašnjaka su resursna pretpostavka razvoja stočarske proizvodnje, posebno govedarstva i ovčarstva.

Tabela: oranice, bašte i vrtovi u KS po općinama KS 2020.

Naziv	Ukupno	Obradiva površina					Pašnjaci	Ribnjaci	Trstici i bare
		Svega	Oranice, bašte i vrtovi	Voćnjaci	Vinogradi	Livade			
Centar Sarajevo	1.236	1.092	308	274	0	510	145	0	0
Hadžići	9.122	4.753	2.570	316	0	1.867	4.369	0	0
Ilidža	3.845	3.539	2.417	377	0	745	306	0	0
Ilijaš	12.762	9.372	3.257	670	0	5.445	3.390	0	0
Novi Grad Sarajevo	2.118	1.927	337	363	0	1.227	191	0	0
Novo Sarajevo	157	142	67	16,1	0	59	15	0	0
Stari Grad Sarajevo	1.651	1.049	203	234	0	612	602	0	0
Trnovo	12.373	5.525	1.209	78	0	4.238	6.848	0	0
Vogošća	2.673	2.463	842	639	0	982	210	0	0
Federacija BiH	1.175.176	721.500	400.684	45.013	3.782	272.021	451.809	9	1.858

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku, Statistički godišnjak/ljetopis 2020

Općina Centar učestvuje sa 3,1% u poljoprivrednom zemljištu i ima nepovoljniju bonitetnu i posjedovnu strukturu od prosijeka Kantona (oranice 22% i poljoprivredna gazdinstva do 3 ha 89%).

Poljoprivredna gazdinstva

Individualna poljoprivredna gazdinstva su osnovni privredni subjekti u primarnoj poljoprivredi Kantona putem kojih se organizuje i razvija tržišna poljoprivredna proizvodnja, kao i zapošljavanje u poljoprivredi.

Tabela : Pregled poljoprivrednih gazdinstava u Kantonu Sarajevo

O p ć i n a	do 1 ha	1 - 3 ha	3 – 5 ha	preko 5 ha	Svega	Učešće %
Centar	1.400	378	119	105	2.002	8,7
Hadžići	1.959	1.072	203	93	3.327	14,5
Ilidža	2.655	887	186	190	3.918	17,0
Ilijaš	1.849	1.283	438	413	3.983	17,0
Novi Grad	1.833	763	118	173	2.957	12,9
Novo Sarajevo	1.284	558	128	127	2.097	9,1
Stari Grad	603	285	128	152	1.168	5,1
Trnovo	482	545	252	176	1.455	6,3
Vogošća	1.199	607	161	115	2.081	9,1
Svega:	13.264	6.378	1.803	1.544	22.989	
Učešće u strukturi KS %	57,7	27,7	7,8	6,8	100	

Izvor podataka: Registar poljoprivrednih subjekata 2020

Općina Centar učestvuje u ukupnom broju poljoprivrednih gazdinstava u Kantonu sa 8,7% dok prosječno poljoprivredno gazdinstvo ima 2,7 puta manje resurse poljoprivrednog zemljišta od prosjeka Kantona (Općina Centar 0,8 ha, Kanton 2,2 ha).

Postojeće prosječno poljoprivredno gazdinstvo u Općini Centar nije osposobljeno za tržišnu poljoprivrednu proizvodnju, niti može obezbijediti egzistencijalno zapošljavanje poljoprivrednom proizvođaču.

Obzirom na posjedovnu strukturu poljoprivrednih gazdinstava u kojoj visoko preovlađuju gazdinstva do 3 ha (89%), nije realno pretpostaviti njihov dalji razvoj samo na ideji specijalizirane farmske proizvodnje.

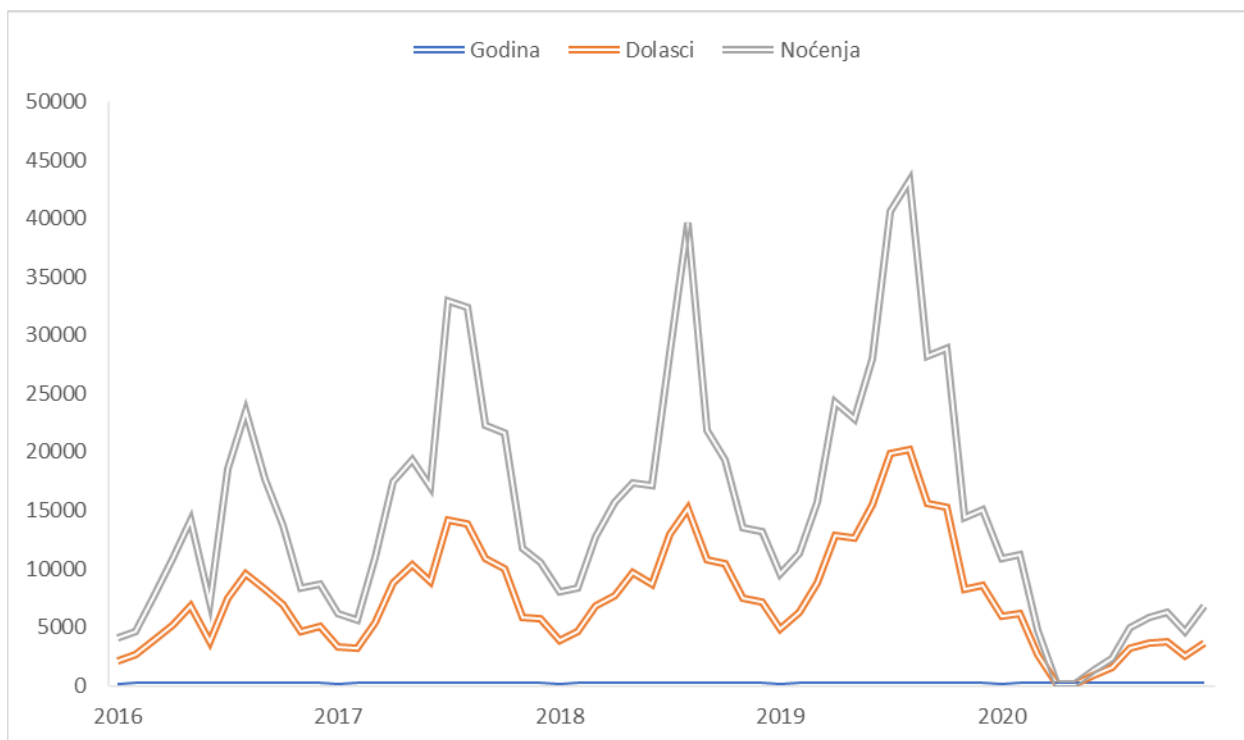
Jedan od realno mogućih pravaca je da se poljoprivredno gazdinstvo razvija kao porodična farma, u kojoj je integrisano više proizvodnih jedinica, međusobno kompatibilnih tržišnih poljoprivrednih proizvodnji, koje zajedno obezbeđuju odgovarajući bruto dohotak za ekonomsku održivost farme i egzistencijalnu zaposlenost poljoprivrednom proizvođaču.

Zaključak je da će politika razvoja ruralnog područja općine Centar biti bazirana na principima dobre prakse i preispitivanju postojeće situacije, na primjerima urbane poljoprivrede. Naime, Općina Centar raspolaže sa ograničenim obradivim površinama, koje okružuju urabanu gradsku zonu.

Turizam

Analizom pokazatelja Zavoda za statistiku i informatiku KS o broju dolazaka i noćenja u periodu od 2016.–2020. godine, očito je da do prekida dolazaka i noćenja bilježi prvo tromjesečje 2020. godine. Naime, podaci su kumulativno prikazani po mjesecima za svaku od analiziranih godina. Takođe, ono što je vidljivo da uglavnom u svakoj od analiziranih godina evidentan je veći broj turista sredinom godine. Nakon prekida turističke aktivnosti, dolazi do blagog oporavka sredinom 2020. godine, ali u izuzetno skromnijim brojevima u odnosu na sredinu godine prethodnih godina.

Slika 8: Dolasci i noćenja u općini Centar 2016. – 2020. godina

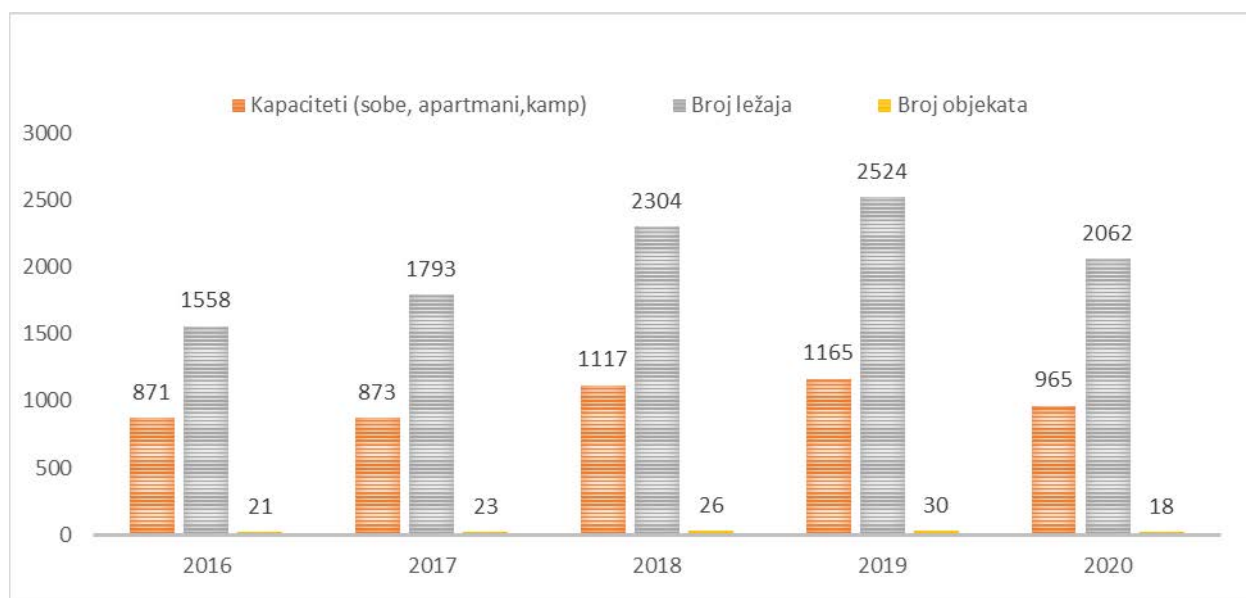
Izvor podataka: Zavod za statistiku KS,

Iskorištenost kapaciteta (odnos broja noćenja i smještajnih kapaciteta u toku jedne godine) u KS u 2019. godini iznosila je 26,5%. Iskorištenost kapaciteta 2016. godine bila je 25,0%. Prosječna iskorištenost kapaciteta je daleko ispod stepena korištenja kapaciteta u EU koja je prema podacima Eurostata iz 2018. godine 52%.

Može se zaključiti kako je nivo korištenja kapaciteta na tako niskom nivou, onda je ulaganje u smještajne kapacitete koje je očito posljednjih godina neracionalno i dugoročno neisplativo.

Ako je nivo korištenja kapaciteta na tako niskom nivou, a ne dolazi do gašenja objekata, očito je da postoji značajna zona sive ekonomije.

Slika 9: Smještajni kapaciteti u općini Centar 2016. – 2020. godina

Izvor podataka: Zavod za statistiku KS

Ako je nivo korištenja kapaciteta na tako niskom nivou, onda će dugoročno doći do izražene konkurencije cijenama, nelojalne konkurencije i snižavanja cijena smještaja.

Pregled najznačajnijih objekata kulturno istorijske baštine Općine Centar

Proglašeni Nacionalni spomenici i peticije:

- ✓ Alipašina džamija sa haremom
- ✓ Čekaluša ulica (dio Čekaluša ulice od ulice Mejtaš do ulice Džidžikovac)
- ✓ Crkva sv. Vinka Paulskoga
- ✓ Crkva sv. Josipa na Marijin dvoru
- ✓ Dom društva Gajret
- ✓ Električna centrala na Hisetima (Marijin Dvor)
- ✓ Gospođicina kuća u ulici Hamdije Kreševljakovića
- ✓ Školske zgrade u Gimnazijskoj ulici
- ✓ Zgrada Slavije
- ✓ Zgrada Zemaljske vlade II (Zgrada Željeznica)
- ✓ Zgrada Zemaljskog vakufa (Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i Vakufske direkcije) i Hadim Ali-pašinog vakufa
- ✓ Zgrada Penzionog fonda (zgrada na uglu ulica Maršala Tita i Hamze Hume)

- ✓ Zgrada Predsjedništva Bosne i Hercegovine (Zgrada Zemaljske vlade I), sa pokretnim naslijeđem
- ✓ Zgrada Kantona i Općine Centar u Sarajevu
- ✓ Zgrada Radničkog doma (Kinoteka) u Alipašinoj ulici br. 19
- ✓ Zgrada kina Apolo
- ✓ Zgrada Marijin dvora
- ✓ Zgrada Narodne (Centralne) banke sa pokretnom imovinom
- ✓ Zgrada Društva Crvenog krsta
- ✓ Zgrada Jozefa Zadika Danona
- ✓ Stećak i staro muslimansko groblje u Mrkovićima
- ✓ Vatrogasna kasarna
- ✓ Vila Stefanija u ulici Mjedenica broj 5
- ✓ Zgrada Ante Štambuka na uglu ulica Maršala Tita i Kulovića br. 8 u Sarajevu
- ✓ Stambeno-poslovna zgrada u ulici Maršala Tita br. 27
- ✓ Stambeno-poslovni objekat Vakufa Hovadža Kemaludina (Mekteb)
- ✓ Sportski centar FIS (nekadašnji Sokolski dom društva 'Matica')
- ✓ Stambeni kompleks na Džidžikovcu
- ✓ Stambeni objekat u ulici Višnjik 16
- ✓ Stambeno naselje Crni Vrh
- ✓ Stambeno-poslovna zgrada (Nekadašnja upravna zgrada Trgovačko-transportnog akcionarskog društva) u ulici Mula Mustafe Bašeskije br. 5
- ✓ Napretkova palača (Zgrada Hrvatskog kulturnog društva "Napredak", Napretkov Zakladni dom) Titova br. 56
- ✓ Narodno pozorište
- ✓ Palata Musafija
- ✓ Salomova palata
- ✓ Hotel Zagreb
- ✓ Kuća Damić u Radićevoj ulici br. 10
- ✓ Magribija džamija
- ✓ Jevrejsko groblje u Sarajevu
- ✓ Oficirski paviljoni u Sarajevu
- ✓ Grupa zgrada u Kotromanićevoj ulici (Kotromanićevea br. 36, br. 38. i zgrada na uglu Kotromanićeve i ul. Kalmija Baruha

Obrazovanje

Predškolski odgoj

Zadaci predškolskog odgoja

- ✓ obezbjeđivanje uslova i podrške za optimalan fizički rast i razvoj;
- ✓ razvoj fizičkih sposobnosti;
- ✓ formiranje osnovanih zdravstveno – higijenskih navika, promovisanje zdravog načina života;
- ✓ očuvanje zdrave životne okoline
- ✓ razvoj intelektualnih i drugih sposobnosti u skladu sa individualnim potrebama i interesovanjima djece;
- ✓ razvijanje kulturnih navika i pripremanje za dalji odgoj i obrazovanje;
- ✓ razvijanje patriotizma i svijesti o državnoj i nacionalnoj pripadnosti;
- ✓ upoznavanje kulturno – religijske tradicije i kulture, njegovanje tolerancije i uvažavanje različitosti;
- ✓ poštivanje prava djece, ljudskih i građanskih prava i sloboda;
- ✓ razvijanje svijesti o jednakosti i ravnopravnosti spolova;
- ✓ sticanje elementarnih znanja o životu i radu ljudi, obogaćivanje dječijeg iskustva;
- ✓ razvijanje i jačanje sposobnosti izražavanja govora, pokretom, likovnim i muzičkim izrazom u igri i drugim aktivnostima;
- ✓ razumijevanje, razvoj i usvajanje osnovnih socijalnih i moralnih vrijednosti, zadovoljavanje potreba djece za igrom i zajedničkim životom, te pozitivan uticaj na emocionalni i socijalni razvoj djeteta;
- ✓ razvijanje i njegovanje drugarstva i podsticanje i zadovoljavanje potrebe djece za samoafirmacijom.

Kapaciteti predškolskog odgoja Općine Centar

Na području Opštine Centar u 2020/2021. godini u funkciji je 10 javnih vrtića, a ukupan broj upisane djece iznosi 663 raspoređenih u 27 odgojnih grupa.

Tabela : Pregled raspoloživih predškolskih institucija Općine Centar

	Vrtić	Adresa ustanove	Broj odgojnih grupa	Dječaka	Djevojčica	Ukupan broj
1.	„Slavuj“	Josipa Vančaša 25	4	50	45	95
2.	„Šareni voz“	Odošašina 10	3	38	33	71
3.	„Skenderija“	Skenderija 20	4	56	43	99
4.	„Makovi“	Maka Dizdara 12	1	15	13	28
5.	„Lane“	Koste Hermana 5	2	28	29	57
6.	„Leptirić“	Kranjčevićeva 23	3	40	38	78
7.	„Vrapčić“	Husrefa Redžića 5	1	14	13	27
8.	„Višnjik“	Bolnička 38	3	37	27	64
9.	„Iskrica“	Patriotske lige 16	3	41	34	75
10.	„Razigrani dani“	Patriotske lige 35	3	37	32	69
	UKUPNO		27	356	307	663

Vrtić	Cjelodnevni		Poludnevni	
	2019/20	2020/21	2019/20	2020/21
„Razigrani dani“	-	63	-	6
„Slavuj“	85	83	14	12
„Šareni voz“	71	68	1	3
„Skenderija“	90	91	8	8
„Makovi“	26	26	2	2
„Lane“	49	49	7	8
„Leptirić“	78	73	3	5
„Vrapčić“	23	22	4	5
„Višnjik“	79	53	12	11
„Iskrica“	63	65	16	10
Ukupno	564	593	67	70

Izvor: Općina Centar

Javne vrtiće pohađa 27 djece sa razvojnim i drugim poteškoćama. Centar za organizovanje kurseva stranih jezika „FOLLOW ME“ Altera Lingua Sarajevo je u periodu oktobar 2020– juni 2021. godine realizovao program engleskog, njemačkog i francuskog jezika, a u isti su bila uključena djeca u staroste dobi pet i šest godina. Nastava je izvođena jednom sedmično u trajanju od 40 minuta.

Tabela: Struktura učenja stranih jezika u predškolskim insitucijama

Rb.	Vrtić	ENGESKI JEZIK		NJEMAČKI JEZIK		FRANCUSKI JEZIK	
		Broj grupa	Broj djece	Broj grupa	Broj djece	Broj grupa	Broj djece
1.	„Slavuj“	2	30-40	-	-	-	-
2.	„Šareni voz“	1	10-20	-	-	-	-
3.	„Skenderija“	2	30-40	-	-	-	-
4.	„Makovi“	1	10-20	-	-	-	-
5.	„Lane“	-	-	-	-	1	10-20
6.	„Leptirić“	-	-	1	10-20	-	-
7.	„Vrapčić“	1	10-20	-	-	-	-
8.	„Višnjik“	1	20-30	-	-	-	-
9.	„Iskrica“	1	10-20	-	-	-	-
UKUPNO		9	130-220	1	10-20	1	10-20

Izvor: Općina Centar

Obavezno pohađanje ovog programa je planirano jedan dan u sedmici, u trajanju od četiri časa po 30 minuta, a sveukupno 150 sati. Program se realizuje u objektima JU Djeca Sarajeva, a tamo gdje ne egzistiraju objekti JU Djeca Sarajeva, u osnovnim školama. U toku 2019/2020 predškolski program je pohađalo 147 djece u vrtićima. U toku 2020/2021 godine obavezni predškolski program je pohađalo 113 djece. Iako su nadležnosti općina u ovoj oblasti ograničene, Općina Centar ostvaruje vrlo uspješnu saradnju sa vrtićima, osnovnim i srednjim školama te visokoškolskim ustanovama sa svog područja. Sve aktivnosti u toku izvještajnog perioda, za oblast obrazovanja, bile su usmjerene na unapređenje odgojno–obrazovnog procesa i uslova rada u osnovnim i srednjim školama, te visokoškolskim ustanovama odnosno stvaranja što povoljnijih uslova za realizaciju nastave. Tokom II polugodišta školske 2018/19 i I polugodišta školske 2019/20. godine, Općina Centar putem Službe za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti – Odsjek za društvene djelatnosti, ostvarivala je kontinuiranu saradnju sa osnovnim školama koja se ogleda u sljedećem: praćenje rada škola,

evidentiranje problema i potreba, te predlaganje mjera za njihovo saniranje, analiza uspjeha u učenju i vladanju učenika, ostvarivanje saradnje sa roditeljima i učenicima kroz realizaciju brojnih projekata, izrada izvještaja o radu škola.

Tabela: Brojno stanje djece koja su u osnovnim školama na području Centra

Škola	Broj odgojnih grupa		Dječaci		Djevojčice		Ukupan broj djece	
	2020/21	2019/20	2020/21	2019/20	2020/21	2019/20	2020/21	2019/20
„Mehmed beg Kapetanović Ljubušak“	1	1	-	14	-	10	17	24
„Silvije S. Kranjčević“	2	2	-	21	-	22	40	43
„Hasan Kaimija“	1	1	-	12	-	8	10	20
UKUPNO	4	4	-	47	-	40	67	87

Izvor: Općina Centar

Tabela: Lista prijema i čekanja za školsku 2020/2021. godinu

Lista prijema		Lista čekanja	
2019/20	2020/21	2019/20 od 02.09.19	2020/21
	230 djece	95 djece	304 djece

Izvor: Općina Centar

Tabela: privatni vrtići, stanje 2020/2021

	Naziv ustanove	Osnivač	Adresa ustanove	Broj objekata	Broj odgojnih grupa	Broj djece
1.	PU „Hokus Pokus“	Jahić Lana	Kranjčevićeva 13		2	29
2.	PU „Dječiji vrtić Egipat“	Provincija bezgrješnog začeca BDM, Družba sestara Služavke malog Isusa	Bjelave 54	1	2	34
3.	PU „BONUM“	Azra Baščelija	Alipašina 22A			113
				1	3	53
				1	2	42
				1	1	18
4.	PU Sunce		Sutjeska 1	Nemamo podatke		
5.	PPU Osmijeh		Braće Begić bb	Nemamo podatke		
6.	PPU Maslačak		Hamdije Kreševljakovića 50	Nemamo podatke		
3.	PU Palčić	Karić Efidin	Jukićeva do 1	1	3	97
7.	PPU International Montessori House	Lamia Kacila	Buka 11-13	1	3	50
8.	Centar za slušnu i govornu rehabilitaciju		Asima Ferhatovića 2		1	7

Izvor: Općina Centar

Temeljem analize raspoloživih resursa u oblasti predškolskog odgoja neophodno je dva puta godišnje vršiti nabavku didaktičkog materijala, slikovnica i stručne literature. Za unaprijeđenje vještina kod djece predškolske dobi potrebno je obezbijediti laptop za pametnu tablu.

Za unaprijeđenje uslova rada za osjetljive kategorije predškolske djece sa razvojnim smetnjama potrebno je uključiti mobilni tim (defektolog, logoped, pedagog i psiholog) za rad sa djecom s razvojnim smetanjama. Za zadovoljavanje potreba djece predškolske dobi i boravka na otvorenom potrebno je obogaćivanje vanjskih prostora vrtića odgovarajućim mobilijarom, pješčanicom i sl. Zbog dugih lista čekanja i obuhvata djece potrebno je adaptirati objekate u cilju što većeg obuhvata djece. Isto tako nužno je studiozno pristupiti organizaciji Obaveznog programa, posebno se osvrnuti na uslove boravka, te povećati fonda sati na 300 i obogatiti bibliotečki fond u vrtićima.

Osnovno obrazovanje 2020/2021

Na području Općine Centar, egzistira 11 redovnih osnovnih škola koje pohađa 5.721 učenik, raspoređenih u 263 odjeljenja, od toga 2.853 dječaka i 2.284 djevojčica, te jedna škola koja se bavi odgojem i obrazovanjem djece sa posebnim potrebama. Odgojno-obrazovni rad u navedenim školama realizuje se na osnovu Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju i podzakonskih akata, te godišnjih programa rada svake osnovne škole donesenih u skladu sa zakonom. Odgojno-obrazovni rad se odvija na osnovu devetogodišnje koncepcije osnovne škole. U prvi razred osnovne škole upisana su 604 učenika.

Tabela: Osnovno obrazovanje, stanje 2020/2018

Škole	Upisani učenici		Nastavno osoblje		Završili školu, 2019./20	
	svega	učenice	svega	žene		
KANTON SARAJEVO						
Redovno obrazovanje	92	37790	18586	2897	2300	3676
Škole sa posebnim potrebama	4	253	93	92	68	28
Osnovne muzičke škole	4	1275	739	126	85	-
Osnovne baletske škole	...	31	29	-	-	-
Centar Sarajevo						
Redovno obrazovanje	13	5332	2658	470	393	527
Škole sa posebnim potrebama	1	40	20	15	12	4
Novi grad Sarajevo						
Redovno obrazovanje	17	10754	5327	719	575	956
Škole sa posebnim potrebama	1	17	8	21	15	8
Novo Sarajevo						
Redovno obrazovanje	10	5414	2627	412	320	527
Škole sa posebnim potrebama	1	83	31	25	19	3
Osnovne muzičke	1	458	285	45	31	-
Osnovne baletske škole	...	31	29	-	-	-
Stari grad Sarajevo						
Redovno	10	2168	1076	199	167	233
Škole sa posebnim potrebama	1	113	34	31	22	13
Osnovne muzičke	1	448	302	40	30	-

U realizaciji programskih aktivnosti učestvovalo je ukupno 607 uposlenika, od toga 112 nastavnika razredne nastave i 283 predmetne nastave, 54 rukovodna radnika i saradnika u nastavi, te 158 ostalih radnika.

Nastavni plan i program je u potpunosti realizovan u okviru 175 nastavnih dana, odnosno 35 nastavnih sedmica za sva odjeljenja od drugog do osmog razreda, a za učenike I i IX razreda u okviru 34 radne sedmice tj. 170 nastavnih dana.

Devet osnovnih škola radilo je u dvije smjene, osim OŠ „Vladislav Skarić“, „Hasan Kikić“, gdje funkcioniše samo prva smjena.

Odgojno-obrazovni proces se odvija kroz različite oblike nastave:

- ✓ redovna
- ✓ dopunska
- ✓ dodatna
- ✓ fakultativna

i druge oblike odgojno-obrazovnog rada (produženi boravak, rad odjeljenskih zajednica, kulturna i javna djelatnosti). Pored toga, u školama se realizuje i izborna nastava koja je obavezna i ulazi u prosjek općeg uspjeha učenika. Učenici su se mogli opredijeliti za jedan od tri predmeta i to: vjeronauk, društvo/kultura/religija i zdravi životni stilovi.

Uz veliko zalaganje nastavnog osoblja, te finansijsku podršku Općine Centar, produženi boravak se realizovao u sedam osnovnih škola i to: „Silvije S. Kranjčević“, „Isak Samokovlija“, „Vladislav Skarić“, „Hasan Kikić“, „Safvet-beg Bašagić“, „Mehmed-beg K. Ljubušak“ i „Nafija Sarajlić“. U školama: „Musa Ćazim Ćatić“, „Hasan Kaimija“ i Katolički školski centar nije organizovan produženi boravak iz razloga nedostatka adekvatnog školskog prostora, te nezainteresovanosti roditelja.

Uz finansijsku pomoć Općine u toku su radovi na obezbjeđenju prostora za realizaciju produženog boravka u OŠ „Alija Nametak“.

Praćenje rada osnovnih škola, vršenje analize u učenju i vladanju, te predlaganje mjera za unapređenje odgojno-obrazovnog rada u osnovnim školama, rađeno je na osnovu: Godišnjih programa rada osnovnih škola; izvještaja osnovnih škola o radu i uslovima rada, stručnih izvještaja Prosvjetno – pedagoškog zavoda; zapisnika prosvjetne inspekcije, izvještaja nadležnog Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona o rezultatima takmičenja osnovnih škola.

Uvidom u godišnje izvještaje o radu osnovnih škola konstatovano je da su generalno uslovi zadovoljavajući. Neke škole rade u relativno dobrim uslovima, sa opremljenim kabinetima, solidno opremljenim sportskim dvoranama, bogatim bibliotekarskim fondom, TV kamerama. Te škole, mogu s pravom reći da predstavljaju modernizovanu školu. U toku 2020. godine posebna pažnja posvećena povećanju energetske efikasnosti kroz sanaciju fasada i zamjenu stolarije na objektu škole, te rekonstrukciji kotlovnica adaptaciji mokrih čvorova.

Na drugoj strani imamo određen broj škola koje imaju neopremljene ili nedovoljno opremljene sale za tjelesni odgoj, slabo opremljene kabinete potrebnim namještaje i nastavnim učilima. Većina škola, kao otežavajuće okolnosti u realizaciji nastave, navode: nedostatak nastavnih sredstava i rekvizita za slobodne aktivnosti učenika te školskog prostora (sale za održavanje školskih priredbi, proba; nedostatak stručne pomoći relevantnih stručnjaka u radu sa djecom sa poteškoćama u razvoju; nedostatak pomoćnika direktora u pojedinim školama, te nedostatak stručnih saradnika u pojedinim školama u odnosu na broj učenika i raspored smjena; nedostatak učionica i kabineta, te slaba opremljenost tehničkim sredstvima, odgovarajućim namještajem, kao i nedovoljan broj funkcionalnih računara; dotrajalost krovne konstrukcije u pojedinim školama što dovdi do prokišnjavanja; izuzetno loši podovi i stolarija u pojedinim školama; specifični problemi koji su otežavali odgojno-obrazovni rad odnose se na rad sa učenicima romske populacije kao i sa učenicima iz socijalno ugroženih porodica, te djece smještene u „Domu za djecu bez roditeljskog staranja“, nedovoljna zainteresovanost roditelja za saradnju i sl.

Tabela: Srednjoškolsko obrazovanje 2020/2021 školska godina

	Škole	Upisani učenici		Nastavno osoblje		Završili školu, 2019./20
		Svega	učenice	svega	žene	
Kanton Sarajevo	40	14825	7397	1605	1106	3896
Ukupno (1+2+3+4)	36	14213	7062	1524	1055	3749
1. Gimnazije	...	4681	2642	1260
2. Tehničke i srodne škole	...	6936	3549	1823
3. Stručne/Strukovne škole	...	2298	680	604
4. Umjetničke škole	...	298	191	62
Vjerske škole	1	485	286	31	15	113
Škole za učenike s poseb.potr.	3	127	49	50	36	34
Centar Sarajevo	14	5288	3101	571	422	1350
Ukupno (1+2+3+4)	13	5276	3095	566	419	1343
1. Gimnazije	...	1874	1137	482
2. Tehničke i srodne škole	...	2852	1744	729
3. Stručne/Strukovne škole	...	386	94	101
4. Umjetničke škole	...	164	120	31
Škole za učenike s poseb.potr.	1	12	6	5	3	7

Izvor: Općina Centar

Usljed stanja izazvanog pandemijom virusa COVID-19 nastave u drugom polugodištu školske 2019/2020 godine realizovala se putem online platformi, dok se u prvom polugodištu školske 2020/2021 godine realizuje po kombinovanom modelu (učenici od I-IV razreda pohađaju nastavu u grupama od po 15 učenika, koji se smjenjuju svake sedmice, dok učenici od V-IX razreda nastavu pohađaju on-line). Analizom podataka koji su prezentirani u osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju, evidentan je značajan broj smanjenja studenata na javnim visokoškolskim institucijama. Ovakav pokazatelj je rezultat odlaska studenata na studiranje u zemlje članice EU. Sa druge strane je i depopulacija stanovništva.

Tabela: Visokoškolsko obrazovanje 2017/18 – 2020/21

	Broj visoko-školskih ustanova	Upisani studenti			redovni studenti
		ukupno	žene		
SARAJEVO					
	2017/18	32	29.703	17.599	23.810
	2018/19	32	28.253	16.595	23.139
	2019/20	32	25997	15626	21112
	2020/21	31	26008	15802	21435
JAVNE VISOKOŠKOLSKE USTANOVE					
	2017/18	25	24.829	15.251	19.527
	2018/19	25	24.967	15.270	20.226
	2019/20	23	22730	14217	18276
	2020/21	23	22080	14038	17934
PRIVATNE VISOKOŠKOLSKE USTANOVE					
	2017/18	4	2.666	1.166	2.654
	2018/19	4	2.594	1.168	2.539
	2019/20	6	2557	1220	2449

	2020/21	5	3249	1596	3155
VJERSKE VISOKOŠKOLSKE USTANOVE					
	2017/18	3	753	181	401
	2018/19	3	692	157	374
	2019/20	3	710	189	387
	2020/21	3	679	168	346

		Diplomirani studenti			
		ukupno	žene	redovni studenti	žene
Sarajevo	2018	5.285	3.254	3.188	2.003
	2019	5178	3245	3073	1959
	2020	5137	3128	2953	1828
Javne visokoškolske ustanove	2018	4.678	2.950	2.690	1.750
	2019	4680	3009	2670	1763
	2020	4337	2757	2401	1573
Privatne visokoškolske ustanove	2018	527	280	450	235
	2019	397	201	339	171
	2020	710	342	493	237
Vjerske Visokoškolske Ustanove	2018	80	24	48	18
	2019	101	35	64	25
	2020	90	29	59	18

Izvor: FZzS, KS u brojakama

Posebna pažnja posvećena je stimulisanju učenika i nastavnog kadra u postizanju boljih rezultata rada u savladavanju nastavnog gradiva kroz različita takmičenja, kako iz znanja tako i vannastavnih aktivnosti, vrednovanje i nagrađivanje škola za postignute rezultate, opremanje škola, obezbjeđenje besplatnog prevoza za učenike sa posebnim potrebama, pružanje pomoći i stimulisanje učenika Romske populacije na redovno školovanje, te stipendiranje učenika i studenata.

Zaključak

Temeljem analize raspoloživih resursa u oblasti predškolskog, osnovnoškolskog, srednjoškolskog i visokoškolskog odgoja neophodno je raditi na unaprijeđenju i osavremenjivanju prostornih kapaciteta. raspoložive opreme i snažnijem uključivanju djece svih ranjivih kategorija

Zdravstvo

Organizaciona jedinica Centar pruža primarnu zdravstvenu zaštitu za 54.091 stanovnika koji žive na području Općine Centar, a koja pokriva područje od 33 km². Prosječna naseljenost po kvadratnom kilometru je 2.130 stanovnika, a prosječna udaljenost korisnika od lokaliteta je 0,8

km. Osim primarne, pruža i usluge specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite. Zdravstvena zaštita stanovništva starijeg od 14 (četnaest) godina obuhvata aktivnosti na očuvanju i unapređenju zdravlja kroz neposrednu i kontinuiranu zaštitu pojedinca i porodice. Aktivnost se provodi u ordinacijama i u kućnom liječenju i podrazumijeva: zdravstveno vaspitanje, ambulantnu dijagnostiku i liječenje, sistematske i kontrolne preglede, ciljane sistematske preglede, rad sa hroničnim bolesnicima, pružanje hitne medicinske pomoći, izdavanje ljekarskih uvjerenja (za sud, vjenčanje), obrade za IPK, itd. Koordinira sa svim drugim službama u Domu zdravlja i kantonalnim zdravstvenim ustanovama radi sveobuhvatnije i bolje zdravstvene zaštite stanovništva, kao i vođenja medicinske dokumentacije i zdravstvene statistike. Opšta primarna zdravstvena zaštita pruža usluge stanovništvu na 14 lokaliteta.

Tabela: Zdravstvo u Kantonu Sarajevo

Opština	Stanovništvo	Broj ljekara	Broj stomatologa	Broj bolesničkih postelja	BROJ STANOVNIKA		
					Na 1 ljekara	Na 1 stomatologa	Na 1 bolesničku postelju
1	2	3	4	5	6	7	8
Centar	68.487	52	15	0	1317	4.566	0
Hadžići	23.129	19	6	0	1217	3.855	0
Ilidža	63.599	49	12	0	1298	5.300	0
Ilijaš	20.097	22	6	0	914	3.350	0
Novi Grad	126.708	94	33	0	1348	3.840	0
Novo	73.862	54	23	0	1368	3.211	0
Stari Grad	41.595	37	16	0	1124	2.600	0
Trnovo	2.529	3	1	0	843	2.529	0
Vogošća	26.847	27	12	0	994	2.237	0
S A K	446.853	1.479	263	2.294	302	1.699	195

Izvor: FZzS, Kanton Sarajevo u brojkama

Centralni objekat / Vrazova

- ✓ Registrovanih građana: 8710
- ✓ Timovi porodične medicine: 6
- ✓ Ambulanti u prizemlju centralnog objekta za vrijeme pandemije promjenjena je namjena. Pacijenti se primaju na II spratu centralnog objekta.

Dispanzer za predškolsku djecu

Pružna zdravstvenu zaštitu djeci od 0 do 6 godina, koja se organizuje i provodi dispanzerskom metodom rada. Provodi se aktivan zdravstveni nadzor novorođenčadi, dojenčadi, djece od 1 do 6 godina, sistematski i kontrolni pregledi u savjetovalištu, kontinuirana imunizacija sa revakcinacijom, sistematski pregledi djece prije upisivanja u obdaništa, ambulantna dijagnostika

i liječenje. Djeca oboljela od zaraznih i hroničnih bolesti imaju poseban tretman. Služba saraduje sa drugim zdravstvenim ustanovama i sa ostalim specijalistima. Vakcinacija se obavlja na lokalitetu Podhrastovi, ul. Bardakčije 26 kao i pregled zdrave djece.

Dispanzer za školsku djecu i omladinu

Pruža zdravstvenu zaštitu djeci i omladini od 7 do 14 godina (srednjoškolci se na liječenje upućuju i kod porodičnog ljekara), koja se organizuje dispanzerskom metodom. Služba obavlja sistematske preglede učenika osnovnih i srednjih škola, kontrolne ciljane preglede učenika, serijske ciljane preglede, kontinuirano sprovodi sve imunizacije, zdravstveno obrazovanje, procjenu psihofizičkog stanja omladine kod izbora zanimanja i upisa za dalje školovanje. Organizuje predavanja za školsku djecu i omladinu i saraduje sa pedagogom, socijalnim radnikom i psihologom, kao i sa ostalim specijalistima. Vršiti pregled, liječenje i rehabilitaciju u ordinaciji i u kući, diferencijalnu dijagnostiku, specijalističko-konsultativne i konzilijarne preglede. Lokalitet: Centralni objekat, Vrazova 11 (prvi sprat).

Stomatološka služba

Ova služba pruža usluge zdravstvene zaštite usta i zuba - polivalentnu opštu stomatološku zaštitu, dječiju i preventivnu stomatološku zaštitu, stomatološki tretman trudnica. Obavlja sistematske preglede zuba i usta, fluorizaciju, obuku pranja zuba i otkriva rane anomalije bitne za ortodontski tretman. Specijalista pedodontije; 5 Doktora stomatologije; 9 Diplomiranih medicinska sestra; 1 Stomatološka sestra; Centralni objekat, Vrazova 11 (treći sprat) + 5 lokaliteta (Urijan Dedina, Podhrastovi, Hrastovi-Mrkovići, Breka, Koševsko brdo).

Tabela: Raspored broja stanovnika po ambulantama

Ambulanta	Registrovanih građana	Timovi porodične medicine	Stomatološka služba	Dispanzer za predškolsku djecu
AMBULANTA JABLANIČKA	4682	3		
AMBULANTA URIJAN DEDINA	1335	1		
AMBULANTA CICIN HAN	1532	1		
AMBULANTA MEJTAŠ	2953	2		
AMBULANTA ČEKALUŠA	3522	2		
AMBULANTA VIŠNJIK	1852	1		
AMBULANTA BREKA	5116	3	Stomatološka služba	
AMBULANTA PODHRASTOVI	3896	2	Stomatološka služba	Dispanzer za predškolsku djecu
AMBULANTA CIGLANE	1903	1		
AMBULANTA KOŠEVSKO BRDO	5106	3	Stomatološka služba	
AMBULANTA ŠIP	2071	1		
AMBULANTA KOŠEVO II	3144	2		
AMBULANTA HRASTOVI-MRKOVIĆI	1580	1	Stomatološka služba	
AMBULANTA PIONIRSKA DOLINA				

Izvor: Opština Centar

Sport

Ciljevi Općine Centar u oblasti sporta se zasnivaju na principima Savjeta Europe prema kojima lokalna zajednica treba da daje prioritet promociji sporta za sve i sportskim aktivnostima svih grupacija stanovništva.

Organizovanje sporta na području Općine Centar

Sistem organizacije sporta na području Općine Centar implementira se preko sportskih društava, sportskih saveza i organizacije za podršku sportu (javne ustanove i institucije u oblasti sporta).

Učesnici u sistemu organizacije sporta su:

- sportske organizacije (sportski klub, sportsko društvo i udruženje sportskih klubova u pojedinim sportovima - (sportski savez)
- javne ustanove iz oblasti
 - a) sporta,
 - b) predškolskog obrazovanja (vrtići),
 - c) osnovnog i srednjeg obrazovanja (osnovne i srednje škole),
 - d) visokog obrazovanja (visokoškolske ustanove iz oblasti sporta), i
 - e) privredna društva iz oblasti sporta

Sportska infrastruktura

Područje sportskih objekata veoma je važan segment u razvoju sporta i rekreacije građana te se planiranju i projektovanju, a naročito izgradnji sportske infrastrukture, treba posvetiti posebna pažnja.

Tabela: Pregled značajnih sportskih objekata na području Općine Centar

Naziv sportskog objekta	Adresa	Pravo upravljanja i korištenja
Stadion "Asim Ferhatović Hase" sa atletskom stazom	Patriotske lige 35	JU "Centar za sport i rekreaciju"
Pomoćni fudbalski tereni (dva)	Patriotske lige 35	JU "Centar za sport i rekreaciju"
Tenis tereni (pet)	Patriotske lige 35	JU "Centar za sport i rekreaciju"
Tenis tereni (četiri)	Patriotske lige bb	Atletski klub "Sarajevo"
Atletski poligon	Patriotske lige bb	Atletski klub "Sarajevo"
FIS sa igralištem	Mis Irbina 10	JU "Centar za sport i rekreaciju"
Centar "Skenderija"	Terezija bb	JU "Centar Skenderija"
ZOI 84 "Zetra"	Alipašina bb	Centar "Zetra"
Golf teren	Slatina bb	
Fakultet sporta i tjelesnog odgoja	Ulica Patriotske lige 41	Fakultet sporta i tjelesnog

Izvor: Općina Centar

Tabela : Pregled sportskih objekata kojima upravlja JU „Centar za sport i rekreaciju“

Naziv sportskog objekta	Namjena	Korisna površina objekta (m2)	Korisna površina terena (m2)	Broj sjedišta
Stadion "Koševo"	Fudbal	16.339,00	8.103,00	35.400
	Atletika			
Pomoćni fudbalni tereni	Fudbal	17.992,28	14.965,00	960
Teren broj 1	Fudbal	10.192,80	7.665,00	960
Teren broj 2	Fudbal	7.800,00	7.300,00	-
Teniski tereni	Tenis	6.625,10	3.908,72	-
Teniski teren 1	Tenis		806,98	-
Teniski teren 2	Tenis	4.934,30	806,98	-
Teniski teren 3	Tenis		806,98	-
Teniski teren 4	Tenis		806,98	-
Teniski teren 5	Tenis	1.690,80	680,8	-
	Mali fudbal, košarka,	3.563,50	1.690,64	150
"FIS" (sa upravom)	odbojka rukomet, borilački sportovi, gimnastika, rekreacija			
Sala 1 (univerzalna sala)	Odbojka, košarka borilački sportovi, rekreacija	354,5	354,5	-
Sala 2 (gimnastička sala)	Gimnastika, rekreacija	460,44	455,14	-
Sala 3 (sala za borilačke sportove)	Borilački sportovi, rekreacija	113,6	81	-
Igralište-umjetna trava	mali fudbal,	1.482,96	800	150

Izvor: Općina Centar

Tabela: Pregled sportskih ploha po mjesnim zajednicama

Mjesna zajednica	Mikrolokacija	Namjena
	Kod škole "Alija Nametak"	košarka basket.
	"Zaima Šarca" broj 11	
"BARDAKČIJE"	Kod škole „Alija Nametak“, Zaima Šarca 11	basket
	Kod škole „Alija Nametak“, Zaima Šarca 11	košarka, fudbal,
	Studentski dom "Bjelave"	rukomet, odbojka,
	Studentski dom "Bjelave"	rukomet, mali fudbal.
		košarka, odbojka.
		košarka, mali fudbal,
"TRG OSLOBOĐENJA – CENTAR"	"Metalac" I GIMNAZIJA	odbojka, rukomet
	"FIS" Mis irbina 10	fudbal
	Ismeta Mujezinovića 26	
		košarka
	Između ulica S. Pašalića i H. Polovine	
		basket
	H. Polovine 39. a preko puta H. Orlovića br. 6	košarka
"BREKA – KOŠEVO II"	OŠ "Nafija Sarajlić"	košarka, odbojka, mali
		fudbal, rukomet
	Atletski poligon Atletskog Kluba	atletika,
	"Sarajevo"	mali fudbal tenis.
	OŠ "Isak Samokovlija"	košarka, odbojka, mali fudbal,
		rukomet
	Ulica Magribija kod Državne bolnice	košarka, skejt-bord, dječije
"MARIJIN DVOR – CRNI VRH"	"HASTAHANA"	igralište, ploha za šah, šetnica
	Univerzalna sportska ploha kod Tehničke škole	-

"CIGLANE- GORICA"	Husrefa Redžića 19	košarka
	OŠ Katolički školski centar	rukomet, košarka, mali
	Mehmed P. Sokolovića 11	fudbal
"MEJTAŠ – BJELAVE"	M.P. Sokolovića 15	košarka
	M .P. Sokolovića 2	
	OŠ "Silvije Strahimir Kranjčević"	basket
	Tahmiščina 2 (kod Medicinske škole)	košarka
	Bjelave 50	košarka
	Bjelave 52	košarka i tenis
	OŠ " Hasan Kaimija"	košarka, mali fudbal,
"SOUKBUNAR"	"Debelo brdo" kod bivše kasarne	rukomet, odbojka
	"Bosut" iznad Jevrejskog groblja	mali fudbal

Izvor: Općina Centar

Finansiranje sporta

Osnovni cilj svih sportskih organizacija je osigurati svakom pojedincu jednake mogućnosti bavljenja sportom bez obzira na njegov materijalni, socijalni, zdravstveni i ili bilo koji drugi status. Sport je jedna od rijetkih društvenih djelatnosti koja služi kao alat za integraciju i socijalnu rehabilitaciju svih ugroženih skupina.

Najveći dio javnog finansiranja sporta u BiH ostvaruje se na nivou jedinica lokalne samouprave odnosno Općina. Stoga je važno pitanje da li jedinice lokalne samouprave (Općine) imaju finansijske mogućnosti za ispunjavanje svih javnih potreba u sportu.

Analiza trenutnog stanja pokazuje da Općina Centar, u skladu sa Zakonom o sportu KS, sredstva kojima se sufinansiraju sportske djelatnosti planira i izdvaja određeni iznos budžetskih sredstava u cilju ostvarenje javnog interesa u oblasti sporta.

U periodu od 2014. do 2017. godine, Općina Centar je izdvajala u prosjeku 2,47% ukupnih budžetskih sredstava za projekte iz oblasti sporta.

Organizacije civilnog društva/OCD

Općinsko vijeće Centar je 2018. godine usvojilo Odluku o načinu odabira projekata nevladinih organizacija po LOD metodologiji („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj 10/18), što svakako predstavlja jasno opredjeljenje i stav donosioca odluka u Općini Centar da se unaprijedi transparentno finansiranje projekata civilnog društva i u konačnici saradnja s civilnim društvom.

Tabela: Struktura NVO Općina Centar

UDRUŽENJA ILI FONDACIJE	NAZIV PROJEKTA
UDRUŽENJE „IDEA“	„Škola preduzetništva Opštine Centar“
CENTAR ZA RAZVOJ OMLADINSKOG AKTIVIZMA „CROA“	„Vršnjačko nasilje – NEMA ŠANSE“
UDRUŽENJE „NYGEA“	„Mladi jačaju aktivizam“
UDRUŽENJE ZA PODRŠKU OBRAZOVANJA, ODGOJA, KULTURE I	„Peti festival bajke“

TRADICIJE „BAJKA“	
UDRUŽENJE INSPIRACIJA	„Sazlijska praksa sviranja sevdalinki u BiH“
UDRUŽENJE ZA OČUVANJE KULTURNOG NASLIJEĐA I TRADICIJE SAHAN	„Tandem plus-tradicija za budućnost“
UDRUŽENJE OBALA ART CENTAR	„Promocija i afirmacija kulturno-istorijskog naslijeđa BiH-SARAJEVOREBORN“
FONDACIJA CURE	„Mapiranje prava i potreba samohranih roditelja i jednoroditeljskih zajednica u Opštini Centar“
UDRUŽENJE ZA PODRŠKU PORODICAMA SA DJECOM I OSOBAMA SA POTEŠKOĆAMA U RAZVOJU COLIBRI	„Colibri – note u bojama“
UDRUŽENJE PLIVAČKI KLUB „SPID“ SARAJEVO	„Hidroterapija za osobe treće životne dobi“
UDRUŽENJE CIVILNIH ŽRTAVA RATA OPŠTINE CENTAR	„Unaprijedi svoj život sopstvenim doprinosom“
UDRUŽENJE ŽIVOT SA DOWN SINDROMOM F BiH	„Odgovorno roditeljstvo, temelj kvalitetnog uključivanja djece sa Down sindromom“
UDRUŽENJE OBOLJELIH OD MORBUSCHRONA I ULCERALNOG COLITISA U BiH	„Za život“
UDRUŽENJE PORODICA DJECE I OSOBA S POTEŠKOĆAMA U RAZVOJU DAJTE NAM ŠANSU	„Inkluzija kao društveni imperativ“
UDRUŽENJE ZA PODRŠKU I EDUKACIJU ŽENA I MLADIH MOSTOVI	„Poteškoće u razvoju. Intervencija-podrška roditeljima i nastavnicima“
MERHAMET MDD	„U kući je najbolje“
UDRUŽENJE ZA PODRŠKU OSOBAMA SA INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA NA PODRUČJU KANTONA SARAJEVO „OAZA“	„Jačanje kompetencija za samostalan život osoba sa intelektualnim teškoćama“
UDRUŽENJE „MOMENTUM“	„POKRENI SE – za zdravo i aktivno starenje“
UDRUŽENJE GRAĐANA PLANINARSKO DRUŠTVO SKAKAVAC	„Skakavac Trail 2019.“
UDRUŽENJE GRAĐANA SPORTSKOG DRUŠTVA SLIJEPIH I SLABOVIDNIH KANTONA SARAJEVO	„Unapređenje psihofizičke kondicije slijepih osoba kroz sport“
UDRUŽENJE ZA PODRŠKU DJECI/OSOBAMA S TEŠKOĆAMA SLUHA I GOVORA EHO	„Sport za sve!“
UDRUŽENJE JUDO KLUB OLIMP	„POKRENI SE –Olimpova škola Judo-a i besplatni kurs samoodbrane“
UDRUŽENJE „ZAJEDNO SMO JEDNO“	„Trka/šetnja za ozdravljenje i paketići prve pomoći“
SPORTSKO UDRUŽENJE OSOBA SA DIJABETESOM DiaBiH	„Slatka škola sporta“
GEOGRAFSKO DRUŠTVO U F BiH	„Mapiranje i valorizacija biciklističkih i planinarskih staza na području Opštine Centar“
UDRUŽENJE SKIJAŠKI KLUB IGMAN	„Obuka Nordijskog skijanja za učenike OŠ Opštine Centar“

Izvor: Općina Centar

Socijalna zaštita

Korisnici socijalne zaštite

Korisnikom socijalne zaštite smatra se svaka osoba koja je u toku izvještajne godine jednom ili više puta koristila određene oblike i mjere socijalne zaštite i usluge socijalnog rada. Korisnici su razvrstani u dvije osnovne dobne grupe – maloljetni i punoljetni korisnici.

Lokalna zajednica odnosno nadležna služba za socijalnu zaštitu provodi utvrđenu politiku u izvršavanju zakona i drugih propisa iz oblasti zaštite civilnih žrtava rata, zaštite porodice sa

djecom, zaštite raseljenih osoba- prognanika i izbjeglica - povratnika u cilju stvaranja kvalitetnih uslova življenja i potpunog ostvarivanja prava i slobode građana i to kroz prvostepene postupke rješavanja po podnesenim zahtjevima i službenoj dužnosti za:

- ✓ pravo na zdravstvenu zaštitu raseljenih osoba – prognanika, civilnih žrtava rata i djeci korisnika dodatka na djecu koji ovo pravo ne ostvaruju po drugom osnovu, osobama starijim od 65 godina, licima u stanju socijalne potrebe, djeci do polaska u školu,
- ✓ pravo na porodijske naknade
- ✓ pravo na jednokratnu pomoć za opremu novorođenog djeteta,
- ✓ pravo na prehranu djeteta do 6 mjeseci ili dodatna ishrana za majke dojilje, pravo na ličnu ili porodičnu invalidnu CŽR,
- ✓ pravo na dodatak za djecu,
- ✓ pravo na subvencioniranje troškova boravka djece u predškolskim ustanovama,
- ✓ priznavanje i ukidanje statusa raseljenim osobama - prognanicima.

Tabela: Broj korisnika socijalna zaštita Općina Centar

ZAKONSKA PRAVA (novembar 2020.)	BROJ KORISNIKA
Zdravstvena zaštita	316
Porodijska naknada ženi – majci koja je u radnom odnosu	290
Porodijska naknada ženi – majci koja nije u radnom odnosu	153
Jednokratna pomoć za opremu novorođenog djeteta	2
Prehrana djeteta do 6 mjeseci	2
porodična invalidnina civilnih žrtava rata	142
Lična invalidnina civilnih žrtava rata	238
Dodatak za djecu	485
Troškovi boravka djece u predškolskim ustanovama	Služba utvrđuje pravo u prvom stepenu, broj korisnika se nalazi u evidenciji kantonalnog Ministarstva za rad i socijalnu politiku
Pravo na status raseljene osobe	Status utvrđen za 243 raseljena lica
UKUPNO:	1.871 KORISNIK
PRAVA PO INTERNIM PRAVILNICIMA (januar – novembar 2020)	
Jednokratna novčana pomoć	400 domaćinstava
Troškovi smještaja	25
Sahrana/dženaza	1
Užina učenicima u stanju soc. Potrebe	481
Troškovi liječenja socijalno ugroženih kategorija	102
Nabavka lijekova penzionerima	386
Stalna novčana pomoć za penzionere i lica preko 60 godina	425
Jednokratna pomoć za porodilje	466
COVID – pomoć penzionerima	466
COVID – pomoć nezaposlenima	228
Sufinansiranje troškova vanfizičke oplodnje	30
Sanacija individualnih stambenih objekata	1
Sufinansiranje troškova nabavke ortopedskih pomagala	2
Sredstva za održivi povratak	11
UKUPNO:	3.024 KORISNIKA

Izvor: Općina Centar

Navedena prava finansiraju se iz Budžeta viših nivoa vlasti (kantonalnog i federalnog), izuzev zdravstvene zaštite za osobe u stanju socijalne potrebe koja se za korisnike kojima je utvrđeno to pravo finansira iz Budžeta opštine.

Općina Centar u okviru svoje nadležnosti osigurva :

- ✓ ostvarivanje osnovnih prava porodica šehida i poginulih boraca i ratnih vojnih invalida,

- ✓ ostvarivanje dopunskih prava boraca – boraca Bosne i Hercegovine,
- ✓ ostvarivanje prava na novčanu egzistencijalnu naknadu do 57 godina (Kantonalni Zakon),
- ✓ ostvarivanje prava na novčanu egzistencijalnu naknadu preko 57 godina (Federalni Zakon)
- ✓ ostvarivanje prava na jednokratnu novčanu pomoć putem Komisije za boračka pitanja a na osnovu Odluke o kriterijima jednokratne novčane pomoći boračkoj populaciji i isplata novčane pomoći ratnim vojnim invalidima, korisnicima prava na tuđu njegu i pomoć od strane drugog lica na osnovu pravilnik o raspodjeli sredstava za dodjelu novčane pomoći RVI 100%,90%, i 80% korisnicima tuđe njege i pomoći.
- ✓ realizaciju planiranih aktivnosti Budžetom kojima je cilj zaštita i rješavanje problema boračke populacije i trajno očuvanje uspomene na šehide i poginule borce.

Prema ostvarenim pravima, evidentirana je slijedeća struktura korisnika:

Broj korisnika koji je evidentiran za obračun primanja sa decembrom 2020. godine je 1775 od čega je 989 korisnika lične invalidnine i 786 korisnika porodične invalidnine. Navedeni broj se odnosi samo na nosioce prava na koje glasi obračun. Napominjemo da pojedini korisnici ostvaruju pravo po dva osnova i to kao korisnici lične i porodične invalidnine.

Stanje javne infrastrukture i javnih usluga

Saobraćajna infrastruktura, elektroenergetska infrastruktura i energetika

Ključni pokazatelji, korišteni za opis trenutnog stanja u Općini Centar, s aspekta saobraćajne i elektroenergetske infrastrukture, dati su u tabeli.

Tabela: Pregled pokazatelja u oblasti saobraćajne infrastrukture

Ukupna dužina ceste	129,84 km
Magistralne ceste	8,67 km
Regionalne ceste	6,17 km
Lokalne ceste	77,5 km
Nekategorisane ceste	37,5 km

Izvor: Općina Centar

Cestovni saobraćaj

Geoprometni položaj Općine Centar je veoma značajan u transportnom sistemu KS. Preko prostora Općine, kao centralne općine KS, prolaze primarne gradske saobraćajnice koje su ujedno i dijelovi međunarodnih cestovnih pravaca. Mrežu cesta i ulica, na području Općine Centar čine magistralne ceste, regionalne ceste, lokalne ceste i nekategorisane ceste.

Ukupna dužina magistralnih cesta na području Općine Centar iznosi 8,67 km, od kojih 4,85 km su u nadležnosti JP Ceste Federacije BiH, a 3,82 km su u nadležnosti Direkcije za puteve KS. U potpunosti je završena i dionica Južne longitudinalne koja se prostire na području ove Općine dužinom od 1,5 km, dok su u januaru 2019. godine započeti radovi na izgradnji Prve transverzale, dionica Bare-Šip. Dužina dionice Bare-Šip iznosiće 1,10 km. Izgradnja Južne

longitudinale i Prve transverzale doprinosi smanjenju opterećenja saobraćajem na glavnim lokalnim saobraćajnicama. Na području Općine Centar se nalazi i Nulta transvezala dužine od 566 metara. Ukupna dužina lokalnih cesta na području Općine Centar iznosi 77,5 km, dok ukupna dužina nekategorisanih cesta iznosi 37,5 km. Kada je u pitanju opterećenje saobraćaja, važno je naglasiti da se saobraćaj otežano odvija u jutarnjim i popodnevnim vršnim satima kada su kapaciteti saobraćajnica maksimalno iskorišteni, zbog čega se javljaju veliki vremenski gubici, a transport roba se ne može obavljati zadovoljavajućom brzinom. Evidentirano je najveće dnevno saobraćajno opterećenje na glavnim gradskim longitudinalama (pravac istok – zapad) te na području Skenderije i od ulice Alipašina prema Zetri. Podaci o opterećenju saobraćaja na području Općine Centar prikupljeni su putem automatskih brojača saobraćaja koji su postavljeni na ukupno 29 lokacija na dionicama gradskih saobraćajnica u nadležnosti KS. 6 automatskih brojača se nalazi na području Općine Centar.

Javni gradski saobraćaj

Prostor Općine Centar je u najvećoj mjeri pokriven linijama gradskog saobraćaja. Prevoz putnika vrši se putem sljedećih vidova prevoza: tramvaja, autobusa, trolejbusa, minibusa a postoji i kosi lift u naselju Ciglane.

Kantonalno javno komunalno preduzeće Gradski saobraćaj d.o.o. Sarajevo (u daljem tekstu KJKP GRAS) pruža usluge javnog gradskog prevoza putnika kako na području KS, tako i na području Općine Centar.

Na području Općine Centar, javni gradski prevoz putnika u sklopu GRAS-a se sastoji od ukupno 33 linije, i to:

- ✓ 15 autobuskih linija,
- ✓ 8 minibuskih linija,
- ✓ 5 trolejbuskih linija,
- ✓ 5 tramvajskih linija.

Na području Općine Centar nalazi se ukupno 90 stajališta za gore navedena četiri vida prevoza, i to:

- ✓ 43 autobuska stajališta,
- ✓ 30 minibuskih stajališta,
- ✓ 10 trolejbuskih stajališta,
- ✓ 7 tramvajskih stajališta.

Analizom prostranjenosti navedenih gradskih linija i stajališta može se zaključiti da je Općina Centar u zadovoljavajućoj mjeri pokrivena javnim gradskim prevozom, što se odnosi i na padinske dijelove Općine. Kada je u pitanju stanje prateće infrastrukture za javni gradski prevoz, prema podacima dobivenima od KJKP GRAS, u narednom periodu ovo preduzeće planira raditi na rekonstrukciji infrastrukture koja je vezana za tramvajski i trolejbuski saobraćaj.

Elektroenergetska infrastruktura

Napajanje električnom energijom cjelokupnog područja Općine Centar Sarajevo vrši se preko transformatorskih stanica, instaliranih od strane podružnice „Elektrodistribucija“ Sarajevo Javnog preduzeća Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo (u daljem tekstu JP EP BiH).

Područje Općine se napaja električnom energijom od primarnih transformatorskih stanica TS 110/10 kV Sarajevo 13 (Skenderija) i TS 110/10 kV Sarajevo 5 (Koševo), te jednim manjim dijelom iz TS 110/10 kV Sarajevo 2 (Velešići). Na području Općine Centar nalazi se i 268 distributivnih transformatorskih stanica prenosnog odnosa 10/0,4 kV, od kojih je najveći broj (preko 69%) kablovskih transformatorskih stanica nazivne snage od 630 kVA⁵⁵.

Na području Općine Centar nalaze se dvije vrste elektro mreže: srednjonaponska mreža i niskonaponska mreža. Ukupna dužina srednjonaponske mreže iznosi 167 km i zastupljena je pretežno DV 10(20) kV i KB 10(20) kV, dok je ukupna dužina niskonaposke mreže 372,5 km. Stanje niskonaponskih mreža je zadovoljavajuće i prema podacima dobivenim od JP EP BiH nisu evidentirani duži zastoji u isporuci električne energije. U toku 2019. godine snabdijevanje električnom energijom je bilo kontinuirano i stabilno. Kroz realizaciju novih priključaka na elektrodistributivnu mrežu, mnogi dijelovi niskonaponskih mreža su izgrađeni i rekonstruisani, a u nekim slučajevima je i izgrađena nova transformatorska stanica.

Među planiranim projektima podružnice „Elektrodistribucija“ Sarajevo JP EP BiH za period 2019.-2020. nalazi se zamjena elektroopreme u TS 10/0,4 kV Nahorevska 1, Koševo 1, Boraca grada 4, Josipa Vancaša, Šenoina, Prusačka, Spahina, Breka 1, Izgradnja 10(20) kV kablovske veze za KBTS Skenderija 2 i KBTS Šip 15 (za investitora Peny Plus), rekonstrukcija niskonaponske mreže TP Grdonj 2, te izgradnja KBTS 10(20)/0,4 kV Poljine 2, 250 kVA, sa SNKB priključkom i NNKB izlazima na prva uporišta⁵⁷.

Kako bi se ubrzala i omogućila efikasnija izgradnja nove elektroenergetske infrastrukture moguća su poboljšanja u početnim fazama realizacije zacrtanih planova koja se odnose na ubrzavanje procedura izdavanja saglasnosti i odobrenja od strane Općine Centar u područnim mjesnim zajednicama te u vidu pomoći u rješavanju imovinsko-pravnih odnosa za postavljanje novih stubova i transformatorskih stanica.

Energetika

Energetika, kao privredna grana je pokretač razvoja privrede, jer je uvijek u funkciji drugih privrednih grana. Sa druge strane energetika je jedan od ključnih sektora koji ima uticaj na okoliš. Razvojem energetskog sektora i povećanjem potrošnje energije rastu i emisije stakleničkih gasova, kao i druge onečišćene materije.

Upravljanje energijom i energetski sektor uglavnom su u nadležnosti kantona i FBiH, pa je tako i sva legislativa propisana na tim nivoima. U 2016. godini pripremljen je Akcioni plan energetski održivog razvoja za Općinu Centar Sarajevo, sa preporukama za smanjenje emisije po sektorima i detaljnim pregledom mjera koje potrebno provesti do 2020. godine kako bi se postiglo smanjenje emisije CO₂ od 20%.

Najznačajniji vidovi energije na području općine koji su analizirani u nastavku:

- ✓ električna energija,
- ✓ prirodni gas – toplotna energija,
- ✓ čvrsta goriva.

Potrošnja električne energije

Podaci o potrošnji **električne energije** sakupljeni su putem upitnika koji su dostavljeni uredu Elektro distribucije u Sarajevu. Na osnovu prikupljenih podataka iz upitnika grupisani su sljedeći podaci: pregled potrošnje na području Općine Centar Sarajevo za period 2018-2020 (tabela xx) i pregled potrošnje električne energije u domaćinstvima na području Općine Centar Sarajevo za period 2018.-2020., koji prema dostavljenim podacima bilježi konstantan rast u posmatranom periodu.

Tabela: *Potrošnja električne energije u Općini Centar Sarajevo po kategoriji korisnika i godinama u periodu 2019.-2020.*

Sektor	2020.	2019.	2018.
Domaćinstva/stambeni sektor	94929204	94154956	93.449.617
Nestambeni sektor	121209083	142308295	132.124.529
Javna rasvjeta	3758338	3853908	4.008.542
Ukupno	219896625	240317159	229.582.688

Izvor: Elektro distribucija Sarajevo

Distribucija prirodnog gasa, izgradnja, upravljanje i održavanje sistemom na području Općine Centar je osnovna djelatnost KJKP Sarajevogas. Sarajevogas upravlja gasnim sistemom te distributivnom gasnom mrežom visokog, srednjeg i niskog pritiska.

Tabela: *Potrošnja prirodnog gasa po kategorijama potrošača u periodu 2019.-2020.*

Vrsta potrošača	2020.	2019.	2018.
Velika privreda (pravna lica)	11,294,850	11,871,948	14,444,852
Toplane (pravna lica)	8,251,507	7,934,029	7,860,700
Domaćinstva	12,344,169	11,781,720	11,447,753
Ukupno	33,739,503	33,522,928	35,658,947

Izvor: Sarajevogas

Evidentno je da ukupna potrošnja prirodnog gasa raste s godinama i taj se rast pripisuje povećanoj potrošnji u velikoj privredi, što, uzevši u obzir da broj pravnih lica u kategoriji velike privrede ne varira značajno po godinama, signalizira uvođenje mjera za smanjivanje negativnog uticaja korištenja ostalih energenata. Ovaj trend se u svakom slučaju treba nastaviti i u budućnosti. U ostalim kategorijama gas se većinom koristi za zagrijavanje prostorija putem sistema daljinskog grijanja KJKP Toplane i individualnih sistema na gas za grijanje i pripremu tople vode.

Zbog razuđenosti podataka o potrošnji čvrstih goriva (ugalj i ogrjevno drvo), kao i njihove nedostupnosti, date su procjene potrošnje kako slijedi:

- ✓ sektor javnih zgrada na području Općine: 7.259.116 kWh (ugalj),
- ✓ zgrade namijenjene za stanovanje: 7.563.290 kWh (ugalj),
- ✓ zgrade namijenjene za stanovanje: 110.089.129 kWh (ogrjevno drvo).

Sistem daljinskog grijanja na području Općine Centar

Na području Općine Centar trenutno je instalirano 147 kotlovnica ukupne snage od oko 311,56 MW (tabela). Od tog broja 13 kotlovnica su izvedene kao slobodnostojeće, snage oko 84 MW, dok su ostale 34 kotlovnice krovne izvedbe i ukupne snage oko 17 MW. Krovne kotlovnice se u Sarajevu instaliraju još od 1983. godine, koriste prirodni gas niskog pritiska kao pogonsko gorivo bez mogućnosti korištenja alternativnog goriva. Obezbjeđuju toplotnu energiju jednoj zgradi ili dijelu zgrade za grijanje te u nekim slučajevima i za pripremu potrošne tople vode. Smještene su na krovovima ili u potkrovljima zgrada i proizvode toplotnu energiju temperaturnih gradijenata 90/70°C i 80/60°C.

Tabela : Pregled snaga i zagrijanih površina na području Općine Centar

Broj aktivnih kotlovnica (MW)	Instalirana snaga (MW)	Angažirana snaga (MW)	zagrijavana stambena površina (m ²)	Zagrijavana poslovna površina (m ²)
149	311,56	246,36		

Izvor: Sarajevogas

Udio angažovane snage u ukupnom kapacitetu kotlovnica iznosi oko 63%. Prema analizi proširenja sistema daljinskog grijanja (u daljem tekstu SDG), potrebno je obezbjediti dodatnih oko 43.700 MWh toplotne energije, od čega je 14.000 MWh je za potrebe zagrijavanja stambenih objekata, a preostalih 29.700 MWh za zagrijavanje javnih objekata. Na osnovu rezultata Studije proširenja i poboljšanja sistema daljinskog grijanja u KS, proširenje SDG u Općini Centar obuhvata javne i stambene objekte koji trenutačno nisu na SDG i kao energent za zagrijavanje koriste gas, lož ulje, električnu energiju i pelet.

U tabelama je prikazana projekcija proširenja sistema SDG na području Općine Centar sa detaljima o energentima koji su trenutno u upotrebi i planiranoj površini i toplotnoj snazi koja bi se generisala proširenjem sistema SDG.

Tabela: Proširenje sistema SDG na području opštine Centar (toplotna snaga i površina)

Godina	Broj aktivnih kotlovnica	Instalirana snaga (MW)	Angažirana snaga (MW)	Zagrijavana stambena površina (m ²)	Zagrijavana poslovna površina (m ²)
2019.	45	99,298	60,719902	391,947	108,085
2020.	45	99,298	62,744102	392,578	115,588

Izvor: Toplance Sarajevo

Specifična potrošnja energije u Općini Centar Sarajevo

U svrhu poređenja sa ostalim jedinicama lokalne samouprave, izračunata je specifična potrošnja energije, predstavljena kao količina energenata (prirodnog gasa i električne energije) po glavi stanovnika.

Prema popisu iz 2013. godine u Općini Centar Sarajevo je živjelo 55.181 stanovnika. Općina Centar je administrativno, turističko i kulturno sjedište Grada Sarajeva, pa je i broj ljudi u dnevnom periodu mnogo veći od broja njenih stanovnika. Uzimajući najbolje međunarodne prakse u određivanju specifične potrošnje energije, u nastavku su dati energijski indikatori, odnosno energijska potrošnja po glavi stanovnika.

Tako je prosječna specifična potrošnja prirodnog gasa u promatranom trogodišnjem periodu 612,5 Sm³/stanovniku. Specifična potrošnja prirodnog gasa po glavi stanovnika u Općini Centar je duplo veća u odnosu na potrošnju u BiH. Naime, u 2017. godini potrošnja prirodnog gasa po glavi stanovnika u BiH je iznosila 228 Sm³/stanovniku. Posmatrajući u energijskim jedinicama ta potrošnja iznosi 6.461,9 kWh/stanovniku.

Specifična potrošnja električne energije u promatranom trogodišnjem periodu na području Općine Centar se kreće između 4.000 – 4.300 kWh/stanovniku, dok je taj podatak u 2014. godini (zadnji dostupni podatak) iznosio 3.366 kWh/stanovniku³⁶ što implicira da se privredne i stambene aktivnosti razvijaju na području ove općine i da ovaj trend treba da se nastavi.

Analizirajući čvrsta goriva dolazi se do podatka o specifičnoj potrošnji na području Općine Centar od 2.263,7 kWh/stanovniku.

Od obnovljivih izvora energije na području Općine Centar postoje određeni potencijali biomase, solarne energije i niskotemperaturnih izvora energije.

Zaštita okoliša uključujući smanjenje rizika od katastrofa

Upravljanje kvalitetom vazduha

Dva najznačajnija izvora emisija u vazduh na području Općine Centar su individualna ložišta i saobraćaj. Problematika zagađenja vazduha iz individualnih ložišta povezana je sa nizom problema kao što su neadekvatna konstrukcija ložišta, korištenje nekvalitetnih čvrstih fosilnih energenata i sl. Kada je riječ o emisijama zagađujućih materija iz saobraćaja, oko 150.000 motornih vozila različitih emisionih klasa dnevno saobraća kroz urbano područje Općine Centar.

U 2020. godini godišnje kretanje koncentracija sumpordioksida je odgovaralo ranijim godinama (najviše vrijednosti tokom zime, grijne sezone i stabilnih meteoroloških uslova praćenih temperaturnim inverzijama tokom hladnijeg dijela godine). U 2020. godini su dosežane izuzetno visoke dnevne vrijednosti koncentracija – na pojedinim stanicama i do 15 puta više od dozvoljenih (decembar 2020. godine).

Tabela: Koncentracija SO₂

Tabela: Najviša dnevna koncentracija SO ₂ (u ug/m ³)							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sarajevo Bjelave			176	132	117	170	
Sarajevo Vijećnica			100	142	100	114	69
Sarajevo Otoka	86	195	153	229	116	113	124
Sarajevo Ilidža	347	206	121	177	145	105	136

Emisija stakleničkih gasova (GHG)

Ugljen-dioksid (CO₂) je jedan od najznačajnijih stakleničkih gasova, posebno kada se razmatraju posljedice ljudskih aktivnosti. Najznačajniji antropogeni izvori CO₂ su sagorijevanje fosilnih goriva (za proizvodnju električne energije, industriju, saobraćaj, grijanje, itd.) i industrijske aktivnosti.

Kvalitet vazduha

Na području Općine Centar monitoring kvaliteta vazduha vrši FHMZ zavod putem MS Bjelave, koji su dotrajali. Za Općinu Centar je relevantna MS Bjelave, ali se za procjenu kvaliteta vazduha u nizinskim dijelovima Općine u obzir uzimaju i rezultati sa MS Otoka i Vijećnica.

Kvalitet vazduha se ocjenjuje na osnovu graničnih vrijednosti propisanih odredbama Pravilnika o načinu vršenja monitoringa kvaliteta vazduha i definisanju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta vazduha.

Upravljanje vodama

Vodni resursi

Ključni pokazatelji, korišteni za opis trenutnog stanja u Općini Centar, s aspekta vodnih resursa, prikazani su u tabeli.

Tabela: Pregled pokazatelja u oblasti resursa površinskih i podzemnih voda

Pokazatelj	Dostupni podatak
Status kvaliteta površinskih voda	Rijeka Miljacka, vodno tijelo
	BA_BOS_MILJ_1:
	Ekološki status – loš
	Fizičko – hemijski status – loš
Kvalitet podzemnih voda	Monitoring se ne vrši
Kvalitet voda za piće – centralni sistem	
Vodosnadbijevanja	Broj analiziranih uzoraka (2017) – 297
	% zdravstveno ispravnih uzoraka: 100%
Kvalitet voda za piće – lokalni vodovodi	Broj analiziranih uzoraka (2018) – 103
	% zdravstveno ispravnih uzoraka: 90,3%
	Broj analiziranih uzoraka (2019 – do septembra) – 66
	% zdravstveno ispravnih uzoraka: 95,4%
Općina Centar	Most Drvenija, Rijeka Miljacka;
	Pijaca Ciglane, Koševski potok;
	Prostor u blizini objekta „Bosnalijeka“
	Sušica potok
	Prostor u blizini bolnice „Nahorevo“- Nahorevski potok
	Prostor u blizini ulaza u naselje
Područja pod rizikom od poplava	Nahorevo, Nahorevski potok

Kvalitet površinskih voda

Kako je ranije navedeno u dokumentu, najveća vodna pojava u Općini Centar jeste rijeka Miljacka. Na području Općine Centar, Koševski potok i potok Sušica se ulijevaju u rijeku Miljacku, a oba potoka cijelim svojim tokom prolaze kroz općinu. U trenutnim uslovima, Koševski potok i potok Sušica prvenstveno služe kao kolektori sanitarnih voda, koje nisu obuhvaćene sistemom javne kanalizacije, što ugrožava kvalitet ovih površinskih voda. Monitoring kvaliteta površinskih voda u Općini Centar Sarajevo vrši laboratorija AVP Sava Sarajevo, na rijeci Miljacki (vodno tijelo oznake BA_BOS_MILJ_1).

Ocjena ekološkog, hemijskog i ukupnog statusa površinskog vodotoka rijeke Miljacke u Općini Centar (vodno tijelo oznake BA_BOS_MILJ_1) je prezentirana u dokumentu *Plan upravljanja vodama za vodno područje rijeke Save u FBiH (2016.-2021.)*, *prateći dokument broj 10, "Ocjena statusa i procjena rizika za površinska vodna tijela"*, gdje je navedeno da su sva tri pomenuta statusa ocjenjena kao *loše*. Status je ocijenjen na osnovu dva operativna monitoringa izvršena tokom 2012. i 2013. godine.

Stanje površinskih voda u urbanom dijelu Općine Centar je naročito loše u sušnom ljetnom periodu kada je vodostaj rijeka izuzetno nizak, što dovodi do koncentrisanja nutrijenata i organskih komponenti te stvaranja neugodnih mirisa u blizini vodotoka.

Kvalitet podzemnih voda

Podzemne vode grada Sarajeva, kao i Općine Centar, pripadaju grupi vodnih tijela (GVT) „Sarajevsko-Zeničko polje.“ Sarajevsko polje se koristi za vodosnabdijevanje grada Sarajeva, i sastoji se od intergranularnih akvifera koji se pretežno prihranjuju infiltracijom voda površinskih tokova, kao i manjim dijelom putem padavina. Prema *Planu upravljanja vodama za vodno područje rijeke Save u FBiH* iz 2016. godine, podaci o kvalitetu podzemnih voda ne postoje, obzirom da se ne obavlja sistematsko praćenje kvaliteta tih voda u KS, kao ni u Općini Centar.

Kvalitet vode za piće

Prikupljeni su podaci o ispitivanju kvaliteta vode za piće, za period 2014.-2018., a koja se koristi u javnim sistemima vodosnabdijevanja kojim upravlja KJKP ViK.

Prema podacima kojima raspolaze KJKP ViK, rezultati analiza uzoraka indiciraju da kvalitet voda u javnom sistemu vodosnabdijevanja odgovara Pravilniku o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće. Ista konstatacija je navedena i u Studiji o zdravstvenom stanju stanovništva, higijenskim prilikama i zdravstvenoj djelatnosti u Kantonu Sarajevo u 2017. godini.

Voda na izvorištima je prema fizičko-hemijskim parametrima zdravstveno ispravna, a do odstupanja dolazi jedino radi povećanja vrijednosti parametara mutnoća na vrelima (Uroševo i Vode). Voda u distributivnom sistemu je ispravna osim u malom broju slučajeva kada dođe do zamućenja vode na navedenim vrelima, u kom slučaju se vrelo isključuje iz distribucije. Takođe, povremeno dođe i do neadekvatne (prevelike ili premale) koncentracije rezidualnog hlora zbog konfiguracije sistema za doziranje hlora na pojedinim objektima.

Prema podacima Službe za urbanizam i zaštitu okoliša, Općina Centar je sa ZzJZ KS ugovorila da će bakteriološku analizu ispravnosti vode sa lokalnih vodovoda (Mrkovići, Radava, Nahorevo- Muharemovići, Nahorevo stijene, Kokorevac, Nahorevo Brda) vršiti na mjesečnom osnovu, a fizičko-hemijsku ispravnost četiri puta godišnje.

Tabela: Rezultati analize vode lokalnih vodovoda Opštine Centar

R/B	MJESTO UZIMANJA UZORKA	BAKTERIOLOŠKI			FIZIČKO-HEMIJSKI		
		ODGOVARA	NE ODGOVARA	UKUPNO	ODGOVARA	NE ODGOVARA	UKUPNO
1.	L.V. Mrkovići	9	2	11	3	0	3
2.	L.V. Radava	10	2	12	4	0	4
3.	L.V. Muharemovići	10	2	12	4	0	4
4.	L.V. Nahorevo Stijene	9	3	12	4	0	4
5.	L.V. Kokorevac	10	0	10	3	0	4
6.	L.V. Nahorevo Brda	-	-	-	-	-	-
UKUPNO :		48	9	57	18	0	18

Izvor: KJKP ViK

Podaci su za mart – decembar 2020. godine: U januaru i februaru od strane JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo nije bilo uzorkovanja i analize vode za piće sa lokalnih vodovoda na području Općine Centar.

Uzorak vode iz distributivne mreže L.V. Nahorevo Brda ne uzima se duži period, jer prema riječima odgovorne osobe koja održava lokalne vodovode na području Općine Centar, ovaj lokalni vodovod duže vremena nije u funkciji zbog tehničkog kvara na distributivnoj mreži.

Analizom rapoloživih podataka o zdravstvenoj ispravnosti vode lokalnih vodovoda moguće je zaključiti da su izvorišta Mrkovići, Nahorevo Stijene i Kokorevac ugrožena ljudskom aktivnošću, te je potrebno preduzeti hitne mjere zaštite prostora prihranjivanja ovih izvora.

Vodosnabdijevanje stanovništva i privrede

U periodu od 2016. do 2019. godine završen je projekat „Vodosnabdijevanje pitkom vodom za domaćinstava Nahoreva, Nahorevskih brda, Muharemovića i Selja“. Tokom prve faze ovog projekta položeno je oko oko 6000 m transportnog i 18183 m distributivnog voda, te izvedeno 235 novih priključaka na distributivnu mrežu. U julu 2019. godine završena je i druga faza projekta, kojom je položeno ukupno 4.528,51 m distributivne mreže, uz dodatnih 78 kućnih priključaka.

Kapacitet izgrađenog rezervoara iznosi 250 m³. Ovim projektom je riješeno sistemsko vodosnabdijevanje naselja Nahorevo, Nahorevska Brda, Muharemovići i Selja. Ovaj vodovod koristi vodni resurs izvorišta Klanice koji se nalazi na teritoriji Općine Stari Grad. Projekat je u potpunosti i finansirala Općina Centar.

Centralni javni sistem vodosnabdijevanja KS je kombinacija pumpnog i gravitacionog sistema u kojem se voda zahvata iz bunara, sa gravitacionih kraških vrela, a potom tretira putem postrojenja za kondicioniranje vode otvorenih tokova. Sistem je baziran na principu prepumpavanja, koristeći rezervoare i pumpne stanice sa svom pratećom opremom. Putem tranzitnih cjevovoda voda se pumpom sa glavnog izvorišta (Bačevo, Konaci, Sokolović kolonija i Stup) potiskuje u 3 pravca, preko kojih se vodom snabdijeva grad Sarajevo, a time i Općina Centar. KJKP ViK upravlja sa 2 hlorne stanice na području Općine Centar. U okviru centralnog vodovodnog sistema na prostoru Općine Centar ima ukupno 10 rezervoara, od kojih je najveći rezervoar Skenderija, sa zapreminom od 8275 m³, snabdijeva značajan centralni dio Općine. Ukupni akumulacioni prostor postojećih rezervoara iznosi 19.595 m³, a starost rezervoara je u rasponu od 20 do 108 godina. KJKP ViK pruža usluge javnog snabdijevanja pitkom vodom za oko 95% stanovništva Općine Centar, uključujući i 3.345 privrednih subjekata. U 2018. godini bilo je 15.138 priključaka na mrežu i 1.348 ilegalnih priključaka u centralnom javnom sistemu vodosnabdijevanja. U 2015. godini broj legalnih priključaka na mrežu iznosio je 10.499 što znači da se broj priključaka znatno povećao u zadnje tri godine. Razlog tome jeste širenje naselja na području Općine Centar te pojačana kontrola od strane KJKP ViK u cilju smanjenja broja ilegalnih priključaka. Stepennaplate za usluge vodosnabdijevanja i odvodnje otpadnih voda, po osnovu ispostavljenih računa, u centralnom sistemu vodosnabdijevanja u 2018. godini je iznosio 95,78%, a stepennaplate za petogodišnji period 2018.-2020. prikazan je u tabeli .

Tabela: Stepennaplate (%) za usluge vodosnabdijevanja i odvodnje otpadnih voda u Opštini Centar za period 2018.-2020.

Godina	2020.	2019.	2018.
stepennaplate	93,34	95,39	95,78

Izvor: KJKP ViK

Prema podacima iz tablice, radi se o trendu u kojem se stepennaplate za usluge vodosnabdijevanja i odvodnje otpadnih voda u periodu od 2018. do 2020. godine imao sličan trend iz godine u godinu.

Smanjenje naplate dovodi u pitanje održivi rad preduzeća, te ulaganja u širenje vodovodne i kanalizacione mreže. Važno je naglasiti da je u Općini Centar, kao i u cijelom javnom sistemu vodosnabdijevanja KS prisutno izrazito rasipanje vodnih resursa, a zbog velikih gubitaka u mreži. Na osnovu podataka od KJKP VIK, gubici vode u vodovodnoj mreži dostižu vrijednosti i od 78,4% u 2018. godini do 70% u 2020. godini. Gubici vode nisu samo tehničke prirode, nego i zbog ilegalnih priključaka, kojih u Općini Centar ima 1348.

U okviru centralnog vodovodnog sistema na prostoru Općine Centar ima ukupno 10 rezervoara, od kojih je najveći rezervoar Skenderija, sa zapreminom od 8275 m³, snabdijeva značajan centralni dio Općine. Ukupni akumulacioni prostor postojećih rezervoara iznosi 19.595 m³, a starost rezervoara je u rasponu od 40 do 123 godine.

KJKP ViK pruža usluge javnog snabdijevanja pitkom vodom za oko 95% stanovništva Općine Centar, uključujući i 33278 vodomjernih mjesta koji se odnose na privredne subjekte.

U 2020. godini bilo je 15.395 registrovanih vodomjernih mjesta od čega 1276 ilegalnih potrošača.

Napominjemo da je vodovodni sistem kojim upravlja KJKP Vodovod i kanalizacija doo Sarajevo integralan, odnosno nije djeljiv ili koncipiran da se dijeli po Općinama. U zavisnosti od lokacije izvora vode i položaja vodnog objekta podijeljen je na zone vodosnabdijevanja koje se ne podudaraju sa granicama Općina. KJKP Vodovod i kanalizacija doo Sarajevo snabdijeva 4 gradske Općine, Vogošću i Ilidžu kao i planine Igman i Bjelašnicu (Trnovo-Hadžići), stim u vezi dostavljeni podaci predstavljaju procjenu isporučenih količina vode u zone vodosnabdijevanja koje se preklapaju sa granicom Općine Centar a na osnovu zastupljenog broja priključaka. Isto tako su izvršene i procjene neprihodovane vode %.

Izvršena je i korekcija pojmova u tabelama da bi odgovarala stvarnom stanju.

Tabela: Isporučena i neprihodovana količina vode u centralnom javnom sistemu vodosnabdijevanja Općine Centar 2018. – 2020.

	2020.	2019.	2018.
Količina isporučene vode za potrebe snabdijevanja Općine Centar (miliona m ³ / god)	18	18,1	16,9
Količina neprihodovane vode u centralnom javnom sistemu vodosnabdijevanja (miliona m ³ /god)	12,7	12,8	13,3

Izvor: KJKP ViK

Iz tabele uočljivo je da se radi o izuzetno visokoj količini neprihodovane vode unutar centralnog javnog sistema vodosnabdijevanja te da 2019. i 2020. godina predstavljaju godine sa najvećom i najmanjom količinom neprihodovane vode u petogodišnjem periodu.

Zaštita voda

Nivo pokrivenosti stanovništva uslugom odvodnje i tretmana otpadnih voda centralnim javnim sistemom na području Općine Centar iznosi 80%, što je znatno manje od nivoa pokrivenosti javnim sistemom vodosnabdijevanja (95%).

Centralni javni sistem za prikupljanje i odvodnju otpadnih voda (kanalizaciona mreža) je star preko 50 godina.

KJKP ViK je odgovoran za rad i održavanje centralnog kanalizacionog sistema na području Kantona Sarajevo, pa time i u Općini Centar. Javni kanalizacioni sistem KS opremljen je sa postrojenjem za prečišćavanje otpadnih voda.

Prema raspoloživim podacima, dužina kanalizacione mreže u Općini Centar iznosi 270 km, broj registrovanih korisnika 31.612, a broj ilegalnih priključaka 1.289.

Korisnici centralnog kanalizacionog sistema su stanovništvo i privreda. Osnovni linijski objekti (glavni kolektori) ovog sistema na području Općine Centar su:

- ✓ glavni Gradski kolektor (dužine oko 13,5 km, profila od 500 do 1.600mm), koji se samo djelimično nalazi na teritoriji Općine i
- ✓ Koševski kolektor (dužine oko 1,27 km, profila od 300 do 500 mm).

Centralni kanalizacioni sistem KS je kombinacija mješovitog i separatnog sistema. KJKP VIK kontinuirano radi na rekonstrukciji kanalizacionog sistema u cilju razdvajanja mješovitog sistema odvodnje te na rekonstrukciji dotrajale kanalizacione mreže. U toku je i realizacija radova prema „Glavnom projektu razvoja vodovodne i kanalizacione mreže Betanija, Kromolj i Poljine“, kojim će pomenuta naselja biti povezana na sistem javne kanalizacije. Projekat je procenjen na ukupnu vrijednost od 4,8 miliona i realizuje se fazno, tako da se svake godine planiraju nove tenderske procedure, potpisuju ugovori i postepeno vrši izgradnja.

Otpadne vode stanovništva na području Općine Centar koje nisu obuhvaćene javnom kanalizacijom se ulijevaju u rijeku Miljacku preko njenih pritoka, Koševski potok i potok Sušica. Koševski potok, koji služi kao recipijent za otpadne vode bespravno izgrađenih naselja na gradskoj periferiji, ubraja se među najveće zagađivače rijeke Miljacke, jer prolazi kroz naselje Nahorevo koje u cjelosti nema izgrađenu javnu kanalizaciju. Kroz korito dijela Koševskog potoka prolazi fekalni gradski kolektor. Kolektor je bio oštećen više puta u prošlosti, a održavanje istog je otežano zbog nedostatka revizionih okana i nemogućeg pristupa. Sve prethodno navedeno ukazuje da su najveći zagađivači voda u Općini Centar i dalje komunalno-fekalne otpadne vode koje zbog lošeg stanja javne kanalizacione infrastrukture i nejednake zastupljenosti u svim naseljima, značajno utiču na kvalitet površinskih i podzemnih voda.

Emisije organskih materija

Organske materije dospijevaju u površinske i podzemne vodotoke kroz emisije otpadnih voda porijeklom iz tačkastih i difuznih izvora zagađenja. U tačkaste izvore zagađenja se ubraja, prije svega, stanovništvo čije se otpadne vode prikupljaju putem javnog sistema odvodnje, te i industrijski ispusti otpadnih voda i sanitarne deponije sa uređenim sistemom prikupljanja i odvodnje otpadnih voda. U difuzne izvore zagađenja se ubrajaju poljoprivredne aktivnosti, stočarstvo, neuređene deponije otpada, te stanovništvo izvan kanalizacione mreže. Pri razmatranju emisija organskih materija u površinske i podzemne vode na teritoriji Općine razmatrane su sve kategorije zagađivača.

Podaci o teretima zagađenja industrijskih zagađivača prikupljeni su od strane AVP Sava (tabela)

Tabela: Teret zagađenja industrijskih zagađivača za područja Općine

Bosnalijek	650	554	31,7-35
BBI Real Estate (6 ispusta u gradski kolektor)	795	540	18-23,4
ENERGOPETROL DD	28686	nije dostavljeno	-
7B	543	nije dostavljeno	-
G Petrol	17070	nije dostavljeno	-
Klinički centar univerziteta u Sarajevu (3 ispusta u gradski kolektor)	-	2465	420-499
JU Opća bolnica Prim dr. Abdulah Nakaš (dva ispusta u gradski kolektor)	-	ne postoje podaci	-

Ukupni teret zagađenja je preuzet iz dokumenta *Plan upravljanja vodama za vodno područje rijeke Save u FBiH (2016.–2021.)*, Prateći dokument br. 6 - Analiza Pritisaka za Općinu Centar, kada je u pitanju zagađenje porijeklom od stanovništva i industrije, dok je za poljoprivredu i stočarstvo izvršen proračun na bazi iste metodologije i specifičnih podataka. Ukupno opterećenje emisijama organskih materija je dato u tabeli.

Tabela: Ukupno opterećenje površinskih i podzemnih voda organskim materijalima na teritoriji Općine Centar

	BPK (t/god)	SM (t/god)	N (t/god)
Stanovništvo (sa priključkom na kanalizaciju)	1153	1056,99	192
Stanovništvo (bez priključka na kanalizaciju)	108	79	20
Industrije	1027,08	934,78	171,33
Stočarstvo	-	-	36,7
Poljoprivreda	-	-	28,75
Deponije (sanitarne i ilegalne deponije)	-	-	-
Ukupno	2289	2071	449

Predstavljeni podaci se odnose na 2017. godinu tako da bi aktuelni podaci mogli biti nešto niži, obzirom na manji broj stanovnika i niže vrijednosti tereta zagađenja za industrije. Međutim, te razlike nisu veće od 5% te ne doprinose značajno u ukupnim vrijednostima prikazanog organskog zagađenja.

Upravljanje otpadom

Tabela: Struktura pokazatelja u oblasti upravljanja otpadom

Otpad iz zdravstvenih ustanova	
Ambalaža i ambalažni otpad	3.358 t/god. (3% se odvaja a 97% se odlaže na deponiju)
Električni i elektronički otpad	273 t/god.
Otpadna ulja i drugi zauljeni otpad	168,25 t/god.
Stara vozila	135 t/god.
Otpadne gume	256 t/god.
Otpadne baterije i akumulatori	64 t/god.
Građevinski i inertni otpad	3.045,2 t/god.
Kabasti otpad	287,7 t/god.
Otpad životinjskog porijekla	4 t/god.
Otpadni mulj iz uređaja za pročišćavanje otpadnih voda	n/a
Biorazgradivi otpad	3.831 t/god.
Postojeći kapaciteti za zbrinjavanje posebnih kategorija otpada	Registrovana 33 operatera na području KS, od toga dva na području Općine Centar

na osnovu postojećih statističkih podataka urađene su procjene za sljedeće posebne kategorije otpada: ambalaža i ambalažni otpad, električni i elektronički otpad, stara vozila, otpadne gume, otpadna ulja i drugi zauljeni otpad, otpadne baterije i akumulator i biorazgradivi otpad

Komunalni otpad

U tabeli su prikazane količine proizvedenog komunalnog otpada u Općini Centar za period 2015. - 2018. Analizom podataka se može zaključiti da se količina proizvedenog komunalnog otpada po stanovniku smanjila sa 1,40 kg/st./dan u 2015. na 1,02 kg/st./dan u 2018., što predstavlja pozitivan trend i ukazuje na moguću promjenu ponašanja stanovnika u pravcu odvojenog odlaganja i recikliranja suhe frakcije komunalnog otpada.

Tabela: Nastajanje komunalnog otpada u Općini Centar 2015. - 2020.

Godina	Procenat stanovnika obuhvaćen prikupljanjem i odvozom otpada	Količina proizvedenog komunalnog otpada (t/god.)	Proizvodnja otpada godišnja (kg/st./god.)	Proizvodnja otpada dnevna (kg/st./god.)
2015.	100%	27.973,00	506,93	1,40
2016.	99%	20.225,25	366,52	1,00
2017.	99%	20.355,77	368,88	1,01
2018.	99%	20.550,49	372,41	1,02
2019.	99%	20.331,00	351,17	1,02
2020.	99%	20.174,25	341,75	1,02

Izvor: KS

Podaci o vrstama i ukupnim količinama proizvedenog ili tretiranog otpada po kategorijama preuzeti su iz *Studije opravdanosti izgradnje kogenerativnog postrojenja i postrojenja za mehaničko-biološki tretman (MBT) otpada na području Kantona Sarajevo.*

Prikupljanje komunalnog otpada i pokrivenost uslugom

Operater ovlašten za prikupljanje komunalnog otpada na području Općine Centar je Kantonalno javno komunalno preduzeće Rad d.o.o. Sarajevo (u daljem tekstu KJKP Rad). Procenat pokrivenosti uslugom prikupljanja i odvoza otpada na području Općine Centar iznosi 99% pri čemu samo područja Nahorevska brda i dio Kromolja (prema Nahorevskom brdu) nisu pokrivena uslugom. Određene poteškoće se javljaju u padinskim dijelovima gdje je otežan pristup zbog nagiba i uskih ulica. Učestalost prikupljanja otpada na području Općine Centar kreće se od tri puta u padinskim dijelovima do 7 puta sedmično u centralnim dijelovima Općine.

Cijena usluge

KJKP Rad je za usluge odvoza i deponovanja otpada na području KS definisalo cijene za privredna društva i stanovništvo. Cijena usluge je formirana prema kvadraturi stambenog ili poslovnog prostora.

Tabela: Cjenovnik usluga za privredni sektor, stanovništvo i deponovanje otpada

Struktura	Cijena
Redovan odvoz – privreda	
Poslovni prostori, ugostiteljske i trgovinske djelatnosti	1,50 KM/m ² + PDV
Poslovni prostori ostalih djelatnosti	0,90 KM/m ² + PDV
Administrativni poslovi	0,20 KM/m ² + PDV
Poslovni prostori humanitarnih djelatnosti	0,10 KM/m ² + PDV
Kiosci/mjesečno	15,0 KM/m ² + PDV
Ljetne bašte/mjesečno	20,0 KM + PDV
Redovan odvoz – stanovništvo	
Usluge odvoza	0,11 KM/m ² + PDV
Odvoz kabastog otpada – mjesečno	1,06 KM + PDV
Deponovanje otpada	
Deponovanje šuta, zemlje i građevinskih materijala	15 KM + PDV
Deponovanje otpada koje odvoze treća lica - tura	90 KM + PDV

Izvor: KJKP Rad

Stopa naplate

Podaci o stopi naplate su dostupni samo za nivo KS. Tokom proteklih godina stopa naplate se nije bitno mijenjala i u prosjeku je iznosila 70% za fizička lica i 73% za privredni sektor.

Infrastruktura za upravljanje otpadom

Na području Općine Centar nema registrovanih odlagališta komunalnog otpada. Sav prikupljeni komunalni otpad sa područja Općine Centar odlaže se na regionalnoj deponiji Smiljevići (u daljem tekstu RD Smiljevići) koja se nalazi u Općini Novi Grad. Na osnovu odobrenja MPUGiZO KS na RD Smiljevići je dozvoljeno odlaganje isključivo komunalnog otpada.

Prema podacima KJKP Rad, građani na području Općine Centar odlaganje otpada vrše u:

- ✓ plastičnim kesama,
- ✓ kućnim kantama (padinski dijelovi Općine i uske ulice),
- ✓ kontejnerima,
- ✓ korpama,
- ✓ preskontejnerima.

Za prikupljanje komunalnog otpada sa javnih površina koriste se ulične korpe.

Treba napomenuti da je kod 965 posuda evidentiran neki vid oštećenja (oštećeno tijelo posude, nedostaje poklopac, točak i dr.).

Na području Općine evidentirano je ukupno 385 lokacija za komunalnu infrastrukturu i to:

- ✓ 309 kontejnerskih mjesta,
- ✓ 61 lokacija na kojima su izgrađene niše (jedna lokacija niše sa posudama za selektivno prikupljanje otpada),
- ✓ 1 lokacija podzemnog zelenog otoka,
- ✓ 1 lokacija na kojoj su postavljene posude zvono,
- ✓ 13 lokacija sa korpama i preskontejnerima (koji služe za prikupljanje otpada od privrednih subjekata).

Zaštita prirodnog i kulturno-istorijskog nasljeđa

Ključni pokazatelji, korišteni za opis trenutnog stanja u Općini Centar, s aspekta prirodnog i kulturno-istorijskog nasljeđa prikazani su u tabeli.

Tabela: PREGLED POKAZATELJA U OBLASTI PRIRODNOG I KULTURNO-ISTORIJSKOG NASLJEĐA

Pokazatelj	Dostupni
Prirodno nasljeđe	-
Broj zaštićenih prirodnih područja	1
Broj prirodne zaštićene baštine	4
Broj prirodne evidentirane baštine	37
Broj potencijalnih prirodnih područja za zaštitu	0
Broj zaštitnih šuma i šuma s posebnom namjenom	0
Kulturno-istorijsko nasljeđe	-
Broj evidentiranih dobara baštine	58
Broj zaštićenih dobara baštine	11
Broj nacionalnih spomenika	39

Stanje prirodnog nasljeda

Najviši stepen bioraznolikosti u Općini Centar zabilježen je na području SP Skakavac. Očuvani ekosistemi i zaštita istih osigurava i zaštitu vrsta i njihovih staništa. Na području SP Skakavac identifikovano je više od 1.500 vrsta viših biljaka kroz brojne naučno-istraživačke radove. U okviru istih, dobijen je i podatak o prisustvu 203 rijetke vrste, 59 ranjivih i 1 ugroženoj vrsti viših biljaka. Na ovom području determinisano je i 400 ljekovitih biljaka. O broju algi, gljiva, životinja, posebno insekata ali drugih oblika i formi organizacije života nema dovoljno egzaktnih podataka, iako isti postoje i ukazuju na izuzetnu biološku raznolikost područja.

Od krupne divljači, na području SP Skakavac, zabilježeno je prisustvo mrkog medvjeda (*Ursus arctos*), srne (*Capreolus capreolus*), divlje svinje (*Sus scrofa*) i vuka (*Canis lupus*). Od sitne divljači zabilježeno je prisustvo zeca (*Lepus europeus*), puha (*Glis glis*), lisice (*Vulpes vulpes*), kune zlatice (*Martes martes*) i kune bjelice (*Martes foina*), velike i male lasice (*Mustela erminea* i *M.nivalis*) te tvora (*M.putorius*).

Na području SP Skakavac zabilježen je i značajan broj ptica među kojima se izdvajaju vrste: sivi soko (*Falco peregrinus*), kobac ptičar (*Accipiter nisus*), orao suri (*Aguilachrys aetos*) te više vrsta sova (*Strigidae spp*).

Izuzetno važan aspekt biološke raznolikosti ogleda se i u dobro očuvanim šumskim ekosistemima SP Skakavac. Na području SP Skakavac, na teritoriji Općine Centar (257,54 ha), zabilježeni su dobro očuvani šumski ekosistemi *Fagetum montanum* (sveza gorske bukove šume) i *Seslerio autumnalis - Ostryetum carpinifoliae* (sveza jesenske šašike i crnog graba).

Na području SP Skakavac uspostavljena je zabrana lova, međutim, kako površina na kojoj su zabilježene gore navedene vrste nije vještački izdvojena te svojom veličinom ne odgovara potrebama za kretanje divljači, veliki broj jedinki, krupne i sitne divljači, zalazi u susjedna područja u kojima je dozvoljen lov. Primjer takvog područja je lovište Bukovik koje se nalazi na području Općine Centar i koje koristi Lovačko društvo "Sarajevo".

Kantonalna javna ustanova za zaštićena prirodna područja (u daljem tekstu KJUzZP) zajedno sa FZO FBiH i Veterinarskim fakultetom u Sarajevu započela je realizaciju projekta "Inventarizacija, populacijski i zdravstveni status velikih zvijeri i drugih vrsta na području Spomenika prirode "Skakavac", kojim će, između ostalog, biti uspostavljen monitoring brojnosti i kretanja populacija različitih vrsta na području SP Skakavac.

Urbani biodiverzitet

Urbana područja i gradska naselja u Općini Centar, karakteriše tercijarni tip ekosistema. Brojni ekosistemi pod stalnim su antropogenim pritiscima koji vode ka njihovoj degradaciji. Iako u manjoj mjeri, biološka raznolikost značajna je i u gradskom naselju Općine Centar i ogleda se prije svega u značajnom broju vrsta ptica i insekata.

Ne postoje podaci o vrstama ekosistema zastupljenim u urbanom području Općine Centar niti podaci o brojnom stanju prisutne flore i faune. U 2010. godini, ornitološko društvo „Naše ptice“ je objavilo rezultate terenskog istraživanja ornitofaune na području Kantona Sarajevo. Iako su rezultati već zastarjeli i prikazani na kantonalnom nivou, isti bi se mogli iskoristiti kao osnova za naredna istraživanja ornitofaune na području Općine Centar.

Budući da je Općina Centar većinskim dijelom urbana sredina, prirodni okoliš je pod stalnim antropogenim pritiskom. Manje naseljeni i šumovitiji dijelovi Općine su svakako očuvaniji u odnosu na područja bliža urbanoj jezgri grada.

Zaštićena prirodna područja u Općini Centar

Svim zaštićenim područjima u KS, a samim time i u Općini Centar, upravlja KJUzZP. Prirodno naslijeđe na teritoriji Općine Centar odnosi se prije svega na zaštićeno područje Spomenik prirode "Skakavac". Osim Općine Centar, SP Skakavac svojom površinom od 1430,70 ha zalazi na teritorij tri Općine u KS (Stari Grad, Vogošća i Ilijaš).

Pored zona zaštite SP Skakavac, u teritorij Općine Centar ulazi i izdvojena I zona sanitarne zaštite Peračkog Vrela (11,6 ha). Zona sanitarne zaštite Peračkog Vrela, iako prostorno u okviru zone nukleusa (I zona zaštite), na osnovu Odluke o zaštiti izvorišta vode za piće u slivu rijeke Vogošća, posmatra se kao posebno područje u okviru prve (I-nukleus) zaštićene zone SP Skakavac. Razlog toga je što eksploataciju vode, kao zatečeno stanje, a koje nije u skladu sa aspektima zaštite odnosno sa dozvoljenim aktivnostima unutar I zone zaštite, nije moguće promijeniti.

Na području Općine Centar registrovano je 41 dobro prirodne baštine.

Upravljanje, zaštita i korištenje šumskih ekosistema

Ključni pokazatelji, korišteni za opis trenutnog stanja u Općini Centar, s aspekta upravljanja, zaštite i korištenja šumskih ekosistema prikazani su u tabeli.

Tabela: Raspoloživost šumskih kapaciteta Općine Centar

Ukupna površina šuma i šumskog zemljišta Opštine Centar	1171,87 ha
Površina državnih šuma	857,48 ha
Površina privatnih šuma	314,39 ha
Šumovitost Opštine Centar	35,51%
Ukupna površina šuma po kategorijama	
Visoke šume	316,12 ha
Šumski zasadi (kulture)	178,57 ha
Izdanačke šume	370,86 ha
Šibljac i unutar pojasa šuma	220,15 ha
Golet i unutar pojasa šuma	21,76 ha
Neproductivne šume	16,07 ha
Uzurpacije	
Drvena zaliha na ukupnoj površini šume	m ³ /ha
Državne šume	57.852,07
Privatne šume	26.108,16
Broj doznačenih/posječenih stabala (sanitarni užitak)	28,66 m ³
FSC certifikacija (državne šume)	857,48 ha
Broj prijava bespravne sječe/krađe drveta	17
Broj šumskih požara	3
Broj zasađenih sadnica (pošumljavanje i popunjavanje)	105.240

Ukupna površina šuma i šumskog zemljišta na području Općine Centar iznosi 1171,87 ha ili 35,51% od površine Općine. Od toga, u državnom vlasništvu se nalazi 857,48 ha (73,17%) dok je u privatnom vlasništvu 314,39 ha (26,82 %) šume.

Šumski ekosistemi na području Općine Centar izloženi su stalnim negativnim uticajima različitih biotskih i abiotskih faktora. Prirodne, elementarne nepogode dovode do višestrukih negativnih posljedica koje se najviše ogledaju u znatnom broju preloma i izvala stabala, sušenja i slično te takva drvena masa predstavlja potencijalni izvor napada štetočina i biljnih bolesti.

Na šumskom području kojim gazduju KJP Sarajevo-šume d.o.o, redovno se vrši doznaka, sječa i uklanjanje sanitarnih užitaka te je sam obim sanitarnih sječa na području KS pa tako i Općine Centar u okviru prihvatljive količine i nema zabrinjavajući karakter.

Ovlaštene institucije i ustanove iz oblasti šumarstva vrše sve neophodne aktivnosti na zaštiti šuma kao i na monitoringu zdravstvenog stanja šuma Općine Centar u skladu sa Pravilnikom o načinu praćenja zdravstvenog stanja šuma i Zakonom o šumama KS. Prema podacima dostupnim u dokumentu Procjena ugroženosti od prirodnih i drugih nesreća za područja Općine Centar, u šumama sa područja Općine do sada nije bilo većih napada biljnih bolesti i štetočina.

Prema navedenom, izvodi se zaključak da je zdravstveno stanje šuma Općine Centar na zadovoljavajućem nivou zahvaljujući preventivnom i blagovremenom djelovanju institucija koje gospodare šumama.

Stanje prostorno planske dokumentacije

Tabela: Pokazatelji u oblasti prostornog uređenja

Okolišni pokazatelji stanja u oblasti prostornog uređenja	Vrsta podataka
Usvojena prostorno-planska dokumentacija	Prostorni plan KS-a (1) Prostorni plan područja posebnih obilježja (2)
Broj usvojenih regulacionih planova	30
Urbanistički projekti	15 (70,8 ha)
Odnos urbanog i ruralnog područja	41-59
Namjena zemljišta	
Poljoprivredno zemljište	954,61 (30,0%)
Šumske i šumska zemljišta	890,74 (27,0%)
Vodozaštitne zone (I i II)	70,19 (2,2%)
Građevinsko zemljište	1.376,93 (41,8%)
Udio urbanog stanovništva u Općini Centar	96,2%
Udio ruralnog stanovništva u Općini Centar	3,8%
Javne zelene površine u Općini Centar	
Površina javnog zelenila (m2)	551.958
Broj zahtjeva za legalizaciju bespravno izgrađenih objekata na području Općine Centar u 2018. godini	1971
	718
Stambeni i stambeno-poslovni objekti	150
Poslovni i proizvodni objekti	1.103
Pomoćni i ostali objekti	

Prostorno-planska dokumentacija

Evidentirani su sljedeći usvojeni planski dokumenti koji definišu oblast prostornog uređenja i urbanizma u Općini Centar:

- ✓ Prostorni plan (PP) KS za period 2003.-2023.
- ✓ Prostorni plan područja posebnih obilježja (PPPPO)
- ✓ PP posebnog područja prirodnog naslijeđa Vodopad Skakavac, 2009.
- ✓ Urbanistički plan Grada Sarajeva za urbano područje Sarajevo (Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilijaš i Vogošća 1986.-2015)
- ✓ Regulacioni planovi i Izmjene i dopune Regulacionih planova
- ✓ Kantonalni plan zaštite okoliša Kantona Sarajevo za period 2016.-2021.

Bespravna gradnja

Na području Općine Centar površine izvan građevinskih područja najvećim dijelom čine poljoprivredna i šumska zemljišta, degradirane površine, područja namijenjena turizmu i rekreaciji, infrastrukturni koridori, a mjestimično i pojedinačni stambeni objekti.

Bespravna izgradnja odvijala se dijelom unutar okvira formiranog gradskog tkiva, pa zbog toga nisu tako masovno i očigledno nicali grupacije bespravno podignutih objekata kao na području nekih drugih Općina u gradu. Zahvaljujući činjenici da dobar dio područja Općine Centar ima od ranije izgrađenu infrastrukturu, brojni objekti izgrađeni bespravno snabdjeveni su osnovnim sadržajima. Bespravnom izgradnjom veliki broj zelenih površina je uništen, bašte i male slobodne površine, koje su od najstarijih vremena starosjedinci kolektivno iskorištavali, uzurpirani su.

Vezano za problem bespravne gradnje, prema podacima od Inspektorata Općine Centar, od 2014. do 2018. godine podneseno je ukupno 7.686 predmeta, koji se po strukturi dijele u sljedeće grupe:

- ✓ predmeti (zahtjevi) vezani za objekte koji su izgrađeni ili se grade bez odobrenja za građenje,
- ✓ prijave početka izvođenja radova za koje su investitori pribavili pravosnažno odobrenje za građenje,
- ✓ zahtjevi za utvrđivanje fizičkog stanja objekata,
- ✓ predmeti koji se odnose na zauzimanje javne površine (ljetne bašte), postavljanje na fasadama (isticanje firmi, reklama, displeja i sl.), te komunalni predmeti (komunalne instalacije, prokopi ulica itd),
- ✓ predmeti koji se odnose na nadzor toka sanacije, rekonstrukcije i građenje lokalnih i nekategorisanih cesta na području Općine, utvrđivanje fizičkog stanja i propisivanje mjera iz nadležnosti u cilju zaštite života i imovine građana (donošenje mjera za otklanjanje opasnosti),
- ✓ prijave za koje postoje raniji predmeti (surješavanje)
- ✓ ostali predmeti (prijave koje se odnose na nadležnosti drugih organa, prijave gdje nema osnove za vođenje inspeksijskog nadzora i sl.).

Planirana namjena površina

Prema podacima iz *Prostornog plana Kantona Sarajevo za period 2003 – 2023* u ukupnoj strukturi površina Općine Centar, za građevinsko zemljište planirano je 41,8% teritorije Općine Centar. Za poljoprivredno zemljište planirano je 30% površine, a za šume i šumsko zemljište 27,0%, dok bi vodozaštitne zone trebale obuhvatati 2,2% površine Općine. Prema *Strategiji razvoja Općine Centar*, udio urbanog dijela predstavlja 41% od ukupne površine, dok 59% čini ruralni dio. I pored većeg ruralnog udjela svega 2% stanovništva živi u ruralnom dijelu Općine u odnosu na ukupnu površinu. Urbani dio grada definisan je namjenom zemljišta prema *Urbanističkom planu Kantona Sarajevo za period 1986.-2015*

Javne zelene površine

U Općini Centar za poslove uređivanja i održavanja zelenih površina nadležno je Komunalno javno kantonalno preduzeće Park d.o.o. (u daljem tekstu KJKP Park) što je u skladu sa *Uredbom o uređivanju i održavanju zelenih rekreativnih površina u KS*.

Iako Uredba nalaže vođenje evidencije u digitalnom Katastru javnih zelenih površina KS, ovakav katastar još nije uspostavljen. Stoga za područje KS, a tako i za područje Općine Centar ne postoje jedinstveni podaci o površinama pojedinačnih tipova zelenih površina. KJKP Park raspolaze tzv. maskom javnih zelenih površina prikazanom u geografskom informacionom sistemu (u daljem tekstu GIS).

Na osnovu ovih podataka i podataka kojima raspolaze nadležna komunalna preduzeća (osim za općinu Trnovo), tokom izrade KEAP KS kreiran je pregled površina javnog zelenila u svim Općinama KS (osim Općine Trnovo). Poređenje podataka za Općinu Centar u odnosu na KS je prikazana u tabeli.

Na osnovu datih podataka primjetno je da Općina Centar ima 10 m² javnog zelenila po stanovniku što je neznatno više od prosjeka za područje KS. Preporuka Svjetske zdravstvene organizacije (u daljem tekstu SZO) je da se omogući minimalno 9m² zelene površine po stanovniku, dok bi idealna površina prema istoj organizaciji bila bi 50m².

S tim u vezi može se zaključiti da Općina Centar zadovoljava minimalne kriterije neophodne površine javnog zelenila po stanovniku.

Unapređenje Javne uprave

Analiza budžeta i javne administracije Općine Centar Sarajevo

Analiza javnih prihoda i rashoda u razdoblju 2016. – 2020. godina

Budžet Općine, kao obavezujući zakonski dokument, predstavlja akt kojim se planiraju prihodi, primici, rashodi i izdaci za tekuću godinu. Planiranje i izvršavanje budžeta se zasniva na principima jedinstva, tačnosti, uravnoteženosti i zakonitosti budžeta, univerzalnosti, efikasnosti, ekonomičnosti, transparentnosti, participativnosti i principu jedne godine.

Prihodi

Prihode Općine čine osnovne kategorije prihoda: porezni i neporezni prihodi, transferi i donacije, te prihodi od prodaje imovine u vlasništvu Općine i ostali prihodi.

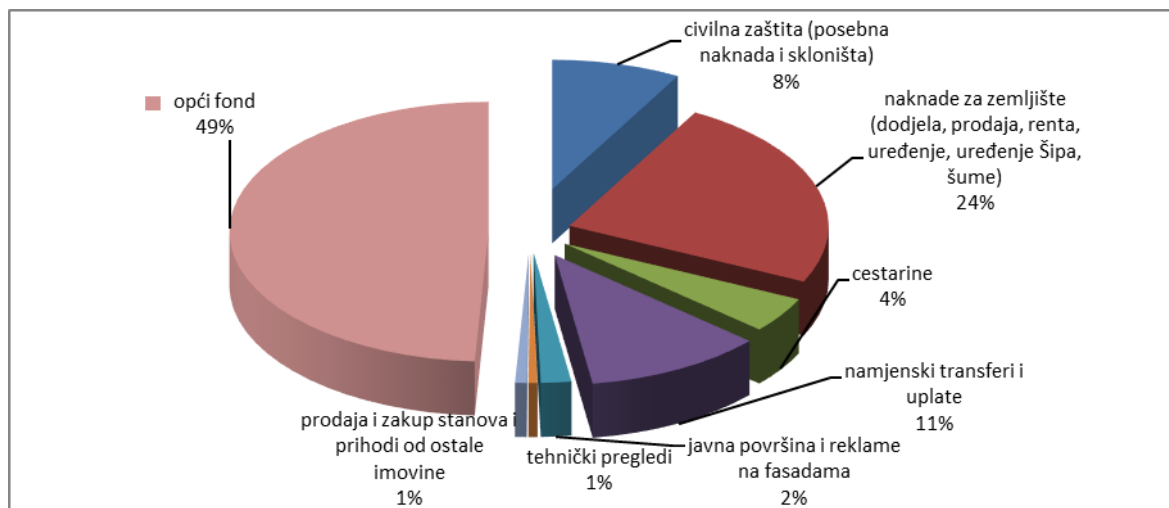
Tabela Ukupni planirani i ostvareni prihodi općinskog budžeta

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Ukupni planirani tekući prihodi, primici i finansiranja	28.928.013	29.850.518	32.642.570	35.973.717	38.936.745
Ukupno prenesena neutrošena sredstva iz prethodne godine	18.942.873	26.425.112	22.368.720	20.852.433	25.572.454
UKUPNO PLANIRANI BUDŽET	47.870.885	56.275.630	55.011.290	56.826.150	64.509.200
Ukupni ostvareni tekući prihodi, primici i finansiranja	33.853.932	32.048.032	33.510.159	40.314.962	35.668.550
% ostvarenja tekućih prihoda, primitaka i finansiranja	117,03%	107,36%	102,66%	112,07%	91,61%

Prema izvještajima o izvršenju budžeta, Općina Centar je fiskalne 2016.-2019. godine završila sa suficitom tekućih sredstava, dok je 2020. godinu obilježilo manje ostvarenje tekućih prihoda od planiranih, a koji su u dijelu realizacije budžetskih sredstava, kompenzirani iz akumuliranih i neutrošenih sredstava prethodnih godina.

Pri tome treba ukazati da je 2020. godina obilježena značajnim poremećajima u normalnom funkcionisanju privrede usljed pandemije Covid-19, a čija nepredvidivost značajno utiče na ostvarivanje prihoda i uslovljava prioritete u rasporedu budžetskih izdataka.

Posmatrano prema izvorima sredstava, a koji opredjeljuju i namjenu sredstava, za posljednju izvještajnu godinu (2020. godinu), struktura sredstava opštinskog budžeta je slijedeća:

U strukturi tekućih javnih prihoda Općine najznačajniju stavku čine neporezni prihodi, a slijede ih porezni prihodi koji se, u skladu sa propisima o pripadnosti javnih prihoda, transferišu Općini Centar.

Transferi i donacije drugih nivoa vlasti čine značajno manji udio u ukupnim sredstvima što, sa jedne strane, ukazuje na neovisnost Općine u raspolaganju i rasporedu vlastitih finansijskih sredstava, dok sa druge strane, uslovljava da kapitalne, višegodišnje i strateške projekte nije moguće financirati isključivo iz akumuliranog ili tekućeg suficita (posebno u uslovima ugrožene tekuće likvidnosti), te je nužno kreirati projekte i aplicirati za sredstva od viših nivoa vlasti ili od drugih izvora finansijskih sredstava (drugi nivoi vlasti, fondovi Evropske unije, međunarodne institucije).

Kapitalni primici, posmatrajući po godinama, variraju u zavisnosti od konkretnih i specifičnih okolnosti, a najvećim dijelom se odnose na primitke od prodaje općinskog zemljišta. Značajan udio u strukturi ukupnih prihoda čine akumulirana nerealizirana sredstva iz prethodnih godina, koja se, najvećim dijelom, odnose na namjenska sredstva koja se akumuliraju za strogo propisane namjene.

Posmatrano prema programskom rasporedu izdataka, iznos i struktura realiziranih sredstava je slijedeća:

BUDŽETSKI PROJEKT	Izvršenje Budžet 2016.	Izvršenje Budžet 2017.	Izvršenje Budžet 2018.	Izvršenje Budžet 2019.	Izvršenje Budžet 2020.	UKUPNO IZVRŠENJE 2016.-2020.	% udjela u ukupnim sredstvima (2016.-2020.)
ZASTUPANJE OPŠTINE I ZAŠTITA IMOVINE OPŠTINE PRED SUDOVIMA I DRUGIM ORGANIMA	63.304	43.596	265.263	26.785	37.852	436.800	0,25%
OPSLUŽIVANJE RADA OPĆINSKOG VIJEĆA, PARLAMENTARNIH GRUPA I REALIZACIJA IZBORA	993.106	814.493	981.651	836.804	863.935	4.489.988	2,58%
POMOĆ BORAČKOJ POPULACIJI	600.374	663.695	679.432	649.843	667.035	3.260.378	1,87%
PRUŽANJE POMOĆI ZA SOCIJALNO NAJUGROŽENIJE KATEGORIJE GRAĐANA, PORODILJE I MJERE NATALITETNE	845.503	977.565	1.012.498	935.426	912.125	4.683.117	2,69%
PODRŠKA ZDRAVSTVENIM USTANOVAMA	160.000	80.000	195.000	217.320	95.966	748.287	0,43%
PODRŠKA OBRAZOVANJU KROZ POBOLJŠANJE USLOVA RADA I FUNKCIONISANJE OBRAZOVNIH USTANOVA	762.196	699.617	798.059	1.072.294	932.350	4.264.515	2,45%
PROVOĐENJE JAVNOG INTERESA U OBLASTI SPORTA	571.417	581.002	534.947	534.919	580.134	2.802.419	1,61%
RAZVOJ KULTURE NA PODRUČJU OPŠTINE CENTAR	630.579	572.789	1.224.931	782.017	577.876	3.788.193	2,18%
USPOSTAVLJANJE PARTNERSTVA I POMOĆ ZA RAZVOJ ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA	608.079	536.267	596.825	831.650	346.100	2.918.921	1,68%
KONTINUIRANA BRIGA O MLADIM	232.665	145.374	140.823	272.567	210.246	1.001.674	0,58%
OSIGURANJE ALTERNATIVNOG SMJEŠTAJA LICIMA KOJA NISU U MOGUĆNOSTI OSTVARITI POVRATAK U	4.800	4.800	4.800	4.200	2.400	21.000	0,01%
RJEŠAVANJE STAMBENIH POTREBA GRAĐANA PUTEM ODRŽAVANJA STAMBENOG FONDA	27.071	209.140	310.710	176.565	355.858	1.079.344	0,62%
INSPEKCIJSKI NADZOR, RUŠENJE I UKLANJANJE BESPRAVNO IZGRADENIH OBJEKATA	26.487	113.845	44.365	39.066	83.558	307.321	0,18%
ODRŽAVANJE ULICA U ZIMSKOM PERIODU	710.496	652.629	667.037	686.809	573.251	3.290.222	1,89%
PROGRAM ZAŠTITE I SPAŠAVANJA NA PODRUČJU OPŠTINE CENTAR SARAJEVO OD PRIRODNIH I DRUGIH	552.411	560.179	678.862	1.109.755	3.270.539	6.171.746	3,55%
UREĐENJE I ODRŽAVANJE MANJIH LOKALNIH KOMUNALNIH OBJEKATA	19.376	35.113	77.865	76.910	68.499	277.763	0,16%
RAZVOJ E - UPRAVE I UPRAVLJANJE IT SISTEMIMA	49.589	64.774	109.017	134.017	188.966	546.364	0,31%
MENADŽMENT LJUDSKIH POTENCIJALA - POVEĆANJE EFIKASNOSTI RADA UPOSLENIKA	20.258	26.979	24.124	36.078	59.000	166.438	0,10%
PODRŠKA RADU MJESNE SAMOUPRAVE	12.844	993	13.481	13.107	6.770	47.194	0,03%
ADMINISTRATIVNA PODRŠKA	10.633.702	10.830.442	10.841.225	11.577.442	11.477.858	55.360.669	31,83%
OČUVANJE USPOMENE NA ŠEHIDE I POGINULE BORCE	10.000	10.000	10.000	10.056	27.203	67.260	0,04%
POMOĆ ODRŽIVOM POVRATKU	181.500	143.500	178.100	125.500	35.333	663.933	0,38%
OBNOVA I UREĐENJE OBRAZOVNIH I ODGOJNIH INSTITUCIJA	23.736	2.598.168	1.991.775	2.401.608	2.533.450	9.548.736	5,49%
OBNOVA I UREĐENJE SPORTSKIH, KULTURNIH I VJERSKIH OBJEKATA	115.000	88.000	781.412	395.491	495.623	1.875.527	1,08%
UPRAVLJANJE I RASPOLAGANJE IMOVINOM OPŠTINE	1.395.178	1.393.202	401.773	2.468.077	523.754	6.181.984	3,55%
PLANSKO UREĐENJE PROSTORA OPŠTINE CENTAR SARAJEVO	52.000	83.303	129.129	254.971	322.576	841.978	0,48%
ZAŠTITA I UREĐENJE OKOLINE	612.504	2.244.904	1.661.852	2.477.690	1.199.020	8.195.969	4,71%
INVESTICIONO-TEHNIČKO ODRŽAVANJE KOMUNALNE INFRASTRUKTURE NA PODRUČJU OPŠTINE CENTAR	5.640.454	9.701.435	8.325.860	4.664.246	10.967.404	39.299.399	22,60%
PROGRAM PRIVREDNOG RAZVOJA	84.085	267.591	641.603	450.809	550.435	1.994.523	1,15%
PODRŠKA RADU POLICIJSKE UPRAVE	0	31.227	32.159	0	0	63.385	0,04%
NABAVKA STALNIH SREDSTAVA	732.981	1.929.803	1.671.868	2.332.918	2.839.875	9.507.444	5,47%
UKUPNO PROGRAMI	26.371.693	36.104.424	35.026.446	35.594.941	40.804.990	173.902.493	100,00%

Zbirni pregled prioriternih projekata i okvira za njihovo finansiranje obuhvaćenih Planom implementacije za 2016-2019. godinu

Za planski period 2016-2021. godine ukupno je planirano 387 projekata. Posmatrajući po razvojnim sektorima za period 2016-2021. godine, u sklopu ekonomskog sektora je ukupno planirano 61 projekata, u društvenom sektoru 216 projekata te u sektoru okoliša 101 projekat. Za realizaciju ovih projekata planirano je ukupno 113 milion KM. Pri tome planirana ukupna kapitalna ulaganja u razvojne projekte čine 69 % ukupnog planiranog općinskog budžeta.

Indikativni finansijski okvir sa projekcijom za 2021.-2027. godinu

Strateški okvir za srednjoročno planiranje budžeta i povezivanje trogodišnjih projekcija alokacije resursa sa srednjoročnim strateškim prioritetima Općine definira se Dokumentom okvirnog budžeta.

Navedenim dokumentom se, na trogodišnjem nivou, identificiraju ključna budžetska opredjeljenja koja direktno utiču na mobilizaciju javnih resursa i njihovu raspodjelu u srednjoročnom periodu s ciljem boljeg strateškog planiranja i osiguranja bolje povezanosti prioriternih politika i budžetskih sredstava.

U skladu sa navedenim, u Strategiji razvoja se indikativni finansijski okvir bazira na Dokumentu okvirnog budžeta Općine Centar za period 2022.-2024. godinu uz dodatne projekcije za period 2025.-2027. godinu (na osnovu procjene procentualne promjene ostvarivanja tekućih prihoda).

Navedeno znači da su projekcije za period 2022.-2024. godine usklađene prema procjenjenim izvorima sredstava (fondovski usaglašene), dok su projekcije za period 2025.-2027. godine isključivo izvršene sa stanovišta ukupno procijenjenih sredstava i njihovog rasporeda na izdatke.

Trenutno najuticajniji eksterni rizik na ostvarenje projiciranih prihoda predstavlja stanje pandemije koronavirusa, čiji ciklični uticaji na privredne i sve društvene tokove nije moguće predvidjeti i sagledati u potpunosti.

Uticaj navedenog, kao i drugih faktora (potencijalne izmjene propisa o raspodjeli i pripadnosti javnih prihoda, opća nestabilnost zbog nedefinisanih i nejasnih nadležnosti različitih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini) na porezne i neporezne prihode (kao rezultat smanjenja ukupne privredne aktivnosti i nelikvidnosti poslovnih subjekata) značajno mogu limitirati vlastite izvore finansiranja budžetskih izdataka Općine.

Također, u dijelu izdataka, stanje pandemije značajno i neplanirano mijenja prioritete u budžetskim politikama, a samim time i u budžetskim izdacima, tako da se trenutne procjene baziraju na aktuelnim mjerama i aktivnostima Općine.

Procjena strukture izdataka u ukupnim sredstvima prema osnovnim grupama:

	procjene strukture izdataka u ukupnim sredstvima					
	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
bruto plaće i naknade	25,93%	28,75%	28,25%	27,20%	26,10%	25,25%
Doprinosi	2,75%	3,06%	3,01%	2,90%	2,78%	2,69%
izdaci za materijal i usluge	12,25%	13,44%	13,54%	12,77%	11,94%	11,60%
tekući transferi	21,60%	24,82%	25,34%	23,55%	22,39%	21,81%
kapitalni transferi	12,27%	10,49%	9,65%	10,27%	9,93%	9,85%
kapitalna ulaganja	24,97%	19,17%	19,94%	23,04%	26,58%	28,55%
Finansiranje	0,09%	0,10%	0,10%	0,11%	0,13%	0,11%
tekuća rezerva	0,15%	0,17%	0,16%	0,16%	0,15%	0,15%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

SWOT, strateški fokusi, vizija i ciljevi

Pregled unutrašnjih i spoljnih faktora – SWOT analiza

U SWOT analizi procjenjuje se sljedeće:

Eksterni faktori-vanjsko okruženje/prilike i prijetnje u vremenskom okviru do 2027. godine, dok se unutrašnje okruženje/snage i slabosti, procjenjuju u sadašnjosti. Na taj način se dobije gap između vanjskog i unutrašnjeg okruženja, koji se popunjava odgovarajućim strategijama.

U analizi vanjskog okruženja identifikuju se i procjenjuju elementi nad kojima Općina i lokalni akteri nemaju kontrolu i ne mogu uticati.

Potrebno je razlikovati političke i socijalne uticaje vanjskog okruženja, od uticaja koji proističu iz poslovnog ambijenta (tržište, konkurentnost, privredna razvijenost, preduzetnička kultura i inicijativnost, preduzetnički resursi, kvalitet obrazovanja, naučna istraživanja i inovacije).

Kod unutrašnjeg okruženja-interni faktori/snage i slabosti, procjenjuju se faktori nad kojima Općina i lokalni akteri na području Općine imaju kontrolu i uticaj.

SWOT analiza je urađena za ekonomski razvoj, socijalni razvoj i zaštitu okoliša sa urbanim razvojem i komunalnom infrastrukturom.

INTERNI FAKTORI	
SNAGE	SLABOSTI
EKONOMSKI RAZVOJ	
<p>sjedište državnih institucija BiH, F BiH, Kantona, državnih agencija, međunarodnih organizacija i diplomatsko konzularnih predstavništava, po rangu najrazvijenija Opština u F BiH, trgovački centar finansijski centar u strukturi privrede dominantan je tercijarni i kvartijarni sektor sa koncentracijom visoko obrazovanih kadrova, visoka koncentracija ekonomskih efekata razvijenosti (prihoda, rashoda, dobiti, prifitabilnosti) turistički raspoloživi resursi kulturnog, sajamskog poslovnog i zdravstvenog turizma, atraktivne lokacijske investicione prilike atraktivne sektorske investicione prilike</p>	<p>investicione prilike nisu pripremljene u skladu sa međunarodnim standardima i očekivanjima velikih inostranih investitora, loša uvezanosti malih i srednjih preduzeća nerazvijena preduzetnička kultura nedostak jače povezanosti istraživanja i inovacija i privrede nedostatak investicionog kapitala nedovoljno razvijena preduzetnička infrastruktura i servisi nepovezanost univerziteta i privrednih subjekata neiskorištene investicione mogućesti Javno privatnog partnerstva-JPP-a neusaglašene politike i aktivnosti aktera lokalnog ekonomskog razvoja neiskorištenost kulturno istorijske baštine od neolita do savremenog doba/ 4000 godina</p>
SOCIJALNI RAZVOJ	
<p>obrazovni centar zdravstveni centar, kulturni centar sa razvijenom infrastrukturom/pozorišta, galerije, muzeji, kina, veliki broj kulturnih manifestacija konkurentnih na regionalnom i međunarodnom nivou velika koncentracija visoko obrazovanih kadrova razvijena sportska infrastruktura za masovni i vrhunski sport razvijena mreža socijalnih servisa veliki broj NVO</p>	<p>nepovoljna starosna struktura stanovništva visoka nezaposlenost posebno mladih maloljetnička delikvencija ravnopravnost spolova budžetski kapaciteti limitirani za finansiranje svih socijalnih servisa nerazvijen sektor socijalnih usluga koje se realizuju u partnerstvu javnog i NVO sektora problemi socijalne inkluzije (mladih, osoba treće dobi, manjinskih grupa posebno Roma)</p>
ZAŠTITA OKOLIŠA, URBANI RAZVOJ I KOMUNALNA INFRASTRUKTURA	
<p>pokrivenost prostorno planskom dokumentacijom infrastrukturna opremljenost urbanog područja opštine razvijena energetska infrastruktura/ el.energija i gas pokrivenost prostora sistemom telekomunikacionih veza saobraćajna povezanost urbana istorijska jezgra grada usvojen sistem upravljanja okolišem EMS po normi ISO 14001 nema značajnih industrijskih zagađivača okoliša</p>	<p>prostorna ograničenja neujednačenost urbanog razvoja nedovoljna infrastrukturna opremljenost padinskih i ruralnih dijelova nedovoljna saobraćajna pristupačnost i povezanost padinskih i ruralnih dijelova bespravna izgradnja preko 100 klizišta na padinskim dijelovima neselektivno prikupljanje otpada nizak stepen reciklaže otpada visoke emisije u vazduh niska energetska efikasnost neriješeno upravljanje otpadnim vodama (Koševski potok i potok Sušica) prezagušenost saobraćaja, izražen nedostatak parking prostora, neriješeno vodosnabdijevanje pojedinih područja zbog visoke cijene gasa, stanovništvo prelazi na grijanje sa čvrstim gorivom</p>

EKSTERNI FAKTORI	
PRILIKE	PRIJETNJE
EKONOMSKI RAZVOJ	
<p>proces približavanja EU strateški planski dokumenti KS realizacija velikih investicija KS na području Opštine informatičke i kompjuterske tehnologije prisutnost savremene tehnologije i tehnike u uslužnim djelatnostima rast urbanih ekonomija u oblasti ekonomije znanja ubrzan rast E biznisa rast sektora usluga u BDP-u evropskih gradova trend rasta kulturnog turizma</p>	<p>globalna ekonomska kriza visok nivo korupcije procedura registracije novih biznisa poreska i fiskalna politika nedovoljna ulaganja u istraživanje i razvoj nedovoljan kvalitet i broj naučno istraživačkih timova loši efekti provedene privatizacije nedostatak društvene odgovornosti aktera ekonomskog razvoja /u javnom i privatnom sektoru kvalifikaciona i starosna struktura zaposlenih neregulisani pravno imovinski odnosi visoka cijena kapitala</p>
SOCIJALNI RAZVOJ	
<p>proces približavanja EU/ usklađivanje standarda Implementacija Strategija F BiH i Kantona u oblasti unapređenja socijalnih usluga i razvoja socijalne infrastrukture</p>	<p>ekonomska tranzicija i demografske promjene visoka nezaposlenost visok nivo korupcije narušen sistem vrijednosti socijalna isključenost pojedinaca i grupa tendencija starenja stanovništva javna bezbjednost i maloljetnička delikvencija rast siromaštva vitalne statistike, prirodni priraštaj dostupnost visokoškolskog obrazovanja dostupnost zdravstvenih usluga dostupnost kulturnih i sportskih sadržaja</p>
ZAŠTITA OKOLIŠA, URBANI RAZVOJ I KOMUNALNA INFRASTRUKTURA	
<p>preduzimanje mjera zaštite okoliša u skladu sa Strategijama F BiH, Kantona i evropskim standardima zaštite okoliša urbani razvoj u skladu sa Prostornim planom Kantona Sarajevo i usvojenim RP i UP Politika planiranja usaglašena sa evropskim perspektivama prostornog razvoja, sa naglaskom na smanjenje nepovoljnih uticaja na okoliš</p>	<p>bespravna izgradnja zakonska regulativa vezana za zemljišnu politiku procedura realizacije investicija (građenja) globalne klimatske promjene nerazvijena ekološka svijest zagađenost izvorišta i vodozaštitnih zona uticaji susjednih opština rast cijena energenata problemi deponija otpada i nedostatka reciklažnih dvorišta nedovoljna ulaganja u alternativne izvore energije zastoj u razvoju putne infrastrukture i čistih vrsta transporta</p>

Vizija razvoja, fokusi i strateški ciljevi Općine Centar sa indikatorima

Vizija razvoja – Općine Centar, 2030

VIZIJA RAZVOJA

„Općina Centar je središte znanja, inovacija, sa osiguranim pretpostavkama zelene ekonomije, kvalitetom standarda stanovništva po principu razvoja evropskih urbanih središta.“

Općina Centar je:

- ✓ konkurentna i privlačna za investitore
- ✓ prepoznatljivog identiteta
- ✓ centar znanja i nove ekonomije zasnovane na znanju, inovacijama i kreativnosti
- ✓ centar finansijskog, trgovačkog i uslužnog poslovanja
- ✓ centar poslovnog i kulturnog turizma
- ✓ ambijetalno uređena i atraktivna
- ✓ spoj visokog urbanog razvoja i ruralnog razvoja
- ✓ prepoznatljiva na kulturnoj mapi Evrope
- ✓ lokalna zajednica sa rekonstruisanim i modernizovanim mrežama tehničke i socijalne infrastrukture
- ✓ zdravstveni centar
- ✓ sportski i kulturni centar
- ✓ mjesto ugodnog i zdravog življenja sa osnaženim i razvijenim institucionalnim i kadrovskim kapacitetima za upravljanje razvojem

Na osnovu strateških fokusa i vizije Općine Centar definisana su četiri strateška cilja, koji imaju sektorska težišta, ali djeluju integralno i povezuju sektore lokalnog ekonomskog, društvenog razvoja, zaštite okoliša i efikasne i odgovorne uprave.

Strateški fokusi i strateški ciljevi Općine Centar Sarajevo 2021-2027

STRATEŠKI FOKUSI	→	STRATEŠKI CILJEVI
Ubrzan ekonomski razvoj		1 Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti
Prosperitetan i inkluzivan društveni razvoj u skladu sa EU standardima		2 Unapređeni, dostupni i kvalitetni javni i socijalni servisi
Smanjenje pritisaka na okoliš		3. Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu sa principima zelene tranzicije
Efikasno funkcionisanje javnog sektora		

Strateški ciljevi sa indikatorima

Indikatori uticaja po strateškim ciljevima

Stepen realizacije definisanih strateških ciljeva će se pratiti kroz ključne indikatore, na osnovu kojih će se moći ocijeniti stepen promjena u Općini Centar u narednom, Strategijom definisanom planskom periodu.

Strateški cilj	Indikator	Početna vrijednost	Ciljana vrijednost
1 Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti	<ul style="list-style-type: none"> Društveni proizvod per capita Broj nezaposlenog radno sposobnog stanovništva Udio izvoza veće dodane vrijednosti/znanjem intenzivni proizvodi Prosječna plata Indeks razvijenosti Jača povezanost sa centrima znanja, istraživačkim institucijama 	Obavezno	Obavezno
2 Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa	<ul style="list-style-type: none"> Rast nataliteta Smanjenje stope bolesti Smanjen stepen socijalno ugroženog stanovništva Povećanje stope stanovništva koje se bavi sportsko rekreativnim aktivnostima Povećanje stope stanovništva sa VKV, srednjim i visokim obrazovanjem/formalno i neformalno obrazovanje Povećan interes za posjetu kulturno umjetničkim i sportskim sadržajima Programski Budžet OC Nivo Budžetskih kapitalnih ulaganja E uprava Efikasna i optimalna organizacija poslova 	Obavezno	Obavezno
3. Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu principima zelene tranzicije	<ul style="list-style-type: none"> Povećan stepen reciklaže otpada Povećan stepen energetske efikasnosti na području OC Smanjenje emisija u vazduh Povećan stepen prikupljanjih otpadnih voda i njihovo provođenje u glavni kolektor 	Obavezno	Obavezno

U pripremi Strateške platforme korišteni su podaci:

Federalnog zavoda za programiranje razvoja
 Zavoda za planiranje razvoja Kantona Sarajevo
 Statističkog zavoda F BiH
 JU Zavoda za zapošljavanje Kantona Sarajevo
 Zavoda za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo

U pripremi su korišteni materijali:

SDG BiH- Ciljevi održivog razvoja BiH

Strategija razvoja F BiH 2021-2027

Proširena verzija Strateške platforme Kantona Sarajevo

Nacrt Strategije razvoja Kantona Sarajevo 2021-2027

Standardizovana metodologija za strateško planiranje i upravljanje razvojem malih i srednjih preduzeća –draft

LEAP Općine Centar 2019-2024

Strategija razvoja Općine Centar 2016-2022

Usklađenost sa strateškim dokumentima viših razina

Provjera usklađenosti podrazumijeva usuglašavanje, osiguranje komplementarnosti razvojnih pravaca i strateških ciljeva sa strateškim ciljevima strateških dokumenata viših razina vlasti kao i sa strateškim dokumentima proizašlim iz procesa europskih integracija i međunarodno prihvaćenim globalnim ciljevima održivog razvoja.

U sklopu ovog procesa usklađivanja izvršena je identifikacija strateških i planskih dokumenata, te su analizirani ciljevi tih dokumenata, kako bi se sa tim ciljevima povezali strateški ciljevi i prioritete Strategije razvoja Općine Centar za sljedeće sedmogodišnje razdoblje.

SDG BiH /Ciljevi održivog razvoja BiH Pravci razvoja	Mjere strateških ciljeva Općine Centar
Pravac 1. Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom	<p>Strateški cilj 1: Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti</p> <p>1.2.2. Sistemsko unapređenje preduzetničke infrastrukture i pratećih servisa; 1.7.1. Razvoj i implementacija projekata od značaja za razvoj Općine sufinansirani iz EU fondova i drugih finansijskih izvora;</p> <p>Strateški cilj 2: Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu sa principima zelene tranzicije</p> <p>3.1.1. Izrada nove i inoviranje postojeće prostorno - planske dokumentacije (RP i UP);</p> <p>3.1.2. Prenos zemljišta za realizaciju planova</p>
Pravac 2. Pametan rast	<p>Strateški cilj 1: Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti</p> <p>1.2.3. Unaprijeđenje vještina o preduzetništvu; 1.3.3. Unaprijediti promociju sektorskih/ u pojedinim nišama/investicim onih prilika, prije svega u turizmu, IT sektoru i kreativnim industrijama; 1.4.3. Podrška razvoju preduzetničke infrastrukture u IT sektoru;</p> <p>Strateški cilj 2: Unapređeni, dostupni i kvalitetni javni i socijalni servisi</p> <p>2.1.2. Podržati unapređenje nastavnih i vannastavnih programa u osnovnim i srednjim školama (sa posebnim naglaskom na STEM i digitalne vještine) i uskladiti ga sa zahtjevima tržišta rada i potražnjom za radnom snagom</p>

Pravac 3. Novi društveni ugovor	<p>Strateški cilj 1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti</p> <p>1.5.2. Razvoj ruralne infrastrukture i dostupnosti javnih usluga u ruralnim područjima;</p> <p>Strateški cilj 2: Unapređeni, dostupni i kvalitetni javni i socijalni servisi</p> <p>2.1.3. Podrška izgradnji, uređenju i opremanju prostora u predškolskim i školskim ustanovama</p>
Pravac 4. Ljudski kapital za 21. stoljeće.	<p>Strateški cilj 2: Unapređeni, dostupni i kvalitetni javni i socijalni servisi</p> <p>2.1.3. Podrška izgradnji, uređenju i opremanju prostora u predškolskim i školskim ustanovama; 2.1.2. Podržati unapređenje nastavnih i vannastavnih programa u osnovnim i srednjim školama (sa posebnim naglaskom na STEM i digitalne vještine) i uskladiti ga sa zahtjevima tržišta rada i potražnjom za radnom snagom; 2.5.1. Uključivanje socijalno osjetljivih osoba/učešće u obezbjeđenju boljih uslova života socijalno ugroženih, starih i iznemoglih, invalida, civilnih žrtava rata, povratnika</p>
Strategija F BiH Akceleratori	
Ubrzan ekonomski razvoj	<p>Strateški cilj 1: Digitalizirana i konkurentna poduzetnička infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti</p> <p>1.2.2. Sistemsko unapređenje preduzetničke infrastrukture i pratećih servisa; 1.2.3. Unparijedjenje vještina o preduzetništvu;</p> <p>1.4.1. Unapređivati digitalne vještine stanovništva, koje su u skladu sa potrebama tržišta rada putem formalnog i neformalnog obrazovanja;</p> <p>Strateški cilj 2: Unapređeni, dostupni i kvalitetni javni i socijalni servisi</p> <p>2.1.2. Podržati unapređenje nastavnih i vannastavnih programa u osnovnim i srednjim školama (sa posebnim naglaskom na STEM i digitalne vještine) i uskladiti ga sa zahtjevima tržišta rada i potražnjom za radnom snagom</p>
Prosperitetan i inkluzivan društveni razvoj	<p>Strateški cilj 1: Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti</p> <p>1.4.1. Unapređivati digitalne vještine stanovništva, koje su u skladu sa potrebama tržišta rada putem formalnog i neformalnog obrazovanja;</p> <p>Strateški cilj 2: Unapređeni, dostupni i kvalitetni javni i socijalni servisi</p> <p>2.1.2. Podržati unapređenje nastavnih i vannastavnih programa u osnovnim i srednjim školama (sa posebnim naglaskom na STEM i digitalne vještine) i uskladiti ga sa zahtjevima tržišta rada i potražnjom za radnom snagom; 2.5.1. Uključivanje socijalno osjetljivih osoba/učešće u obezbjeđenju boljih uslova života socijalno ugroženih, starih i iznemoglih, invalida, civilnih žrtava rata, povratnika;</p> <p>2.5.3. Radno osposobljavanje i školovanje socijalno osjetljivih osoba i manjinskih grupa</p>
Resursno efikasan i održiv razvoj	<p>3.2.1. Sufinansiranje utopljanja zgrada, individualnih i javnih objekata; 3.3.1. Rekonstrukcija, sanacija i izgradnja vodovodne i kanalizacione mreže na području Općine Centar u skladu sa projektom "Čista Miljacka"; 3.4.1. Planiranje i uređenje lokacija za selektivno prikupljanje otpada</p>
Efikasan, transparentan i odgovoran javni sektor	<p>Strateški cilj 1 Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti</p> <p>1.7.1. Razvoj i implementacija projekata od značaja za razvoj</p>

	Općine sufinansirani iz EU fondova i drugih finansijskih izvora
Strateška platforma Kantona Sarajevo 2021-2027	
Unaprijediti konkurentnost privrede i povećati zaposlenost	Strateški cilj 1: Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti 1.2.2. Sistemsko unapređenje preduzetničke infrastrukture i pratećih servisa; 1.4.1. Unapređivati digitalne vještine stanovništva, koje su u skladu sa potrebama tržišta rada putem formalnog i neformalnog obrazovanja; 1.4.3. Podrška razvoju preduzetničke infrastrukture u IT sektoru
Stvoriti uslove za uključujući društveno-ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa	Strateški cilj 2: Unaprijedeni, dostupni i kvalitetni javni i socijalni servisi 2.5.1. Uključivanje socijalno osjetljivih osoba/učešće u obezbjeđenju boljih uslova života socijalno ugroženih, starih i iznemoglih, invalida, civilnih žrtava rata, povratnika; 2.5.3. Radno osposobljavanje i školovanje socijalno osjetljivih osoba i manjinskih grupa
Unaprijediti stanje okoliša i javne infrastrukture održivim upravljanjem prirodnim i infrastrukturnim resursima	Strateški cilj 3 Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu sa principima zelene tranzicije 3.2.1. Sufinansiranje utopljanja zgrada, individualnih i javnih objekata; 3.3.1. Rekonstrukcija, sanacija i izgradnja vodovodne i kanalizacione mreže na području Opštine Centar u skladu sa projektom "Čista Miljacka"; 3.4.1. Planiranje i uređenje lokacija za selektivno prikupljanje otpada
Unaprijediti efikasnost i odgovornost javnog sektora	Strateški cilj 1 Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti 1.7.1. Razvoj i implementacija projekata od značaja za razvoj Opštine sufinansirani iz EU fondova i drugih 1.2.2. Sistemsko unapređenje preduzetničke infrastrukture i pratećih servisa; Strateški cilj 3 Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu sa principima zelene tranzicije 3.1.2. Mjera Prenos zemljišta za realizaciju planova; finansijskih izvora; 3.1.1. Izrada nove i inoviranje postojeće prostorno - planske dokumentacije (RP i UP); 3.1.2. Prenos zemljišta za realizaciju planova

PREGLED IZVORA FINANSIRANJA

BUDŽET OPĆINE				OSTALI NEBUDŽETSKE IZVORI
VLASTITI IZVORI		VANJSKI IZVORI		
za strateške ciljeve	139.370.000 KM	za strateške ciljeve	15.010.000 KM	237.620.000 KM
za troškove administracije i tekuće troškove	94.500.000 KM	za troškove administracije i tekuće troškove	420.000 KM	

Okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja

U narednom periodu planskom periodu 2021-2027, a prema Zakonu o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine, biće osnažen sistem za upravljanje razvojem u Općini Centar. Primijenice se funkcionalni sistem koji sadrži horizontalnu (između Službi) i vertikalnu (između kantonalnih institucija, viših nivoa vlasti i jedinica lokalne samouprave u sastavu KS) koordinaciju, neposredno usklađivanje strateškog planiranja i budžetskih procesa, kao i sistemsku implementaciju, monitoring i evaluaciju razvojnih ciljeva. Zakonski okvir za planiranje i upravljanje razvojem definiše mehanizme partnerstva i ključne korake procesa, što omogućava efektivniju i efikasniju javnu upravu, orijentisanu na rezultate i optimalne apsorpcijske kapacitete za korištenje eksternih finansijskih resursa.

U tom smislu pred „Tijelom za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Općine Centar“ predstoje složeni zadaci, funkcije integrisanog upravljanja razvojem, sveukupna tehnička koordinacija i savjetovanje svih relevantnih aktera uključenih u sistem za planiranje razvoja, što nalaže jačanje institucionalnih i ljudskih kapaciteta u Općini Centar.

Jedinice lokalne samouprave osnivaju svoje jedinice za planiranje i upravljanje na lokalnom nivou/JURA, učestvuju u sistemu za upravljanje razvojem kako slijedi:

- (1) učestvuju u izradi strateških dokumenata KS;
- (2) vrše koordinaciju razrade i implementacije projekata identifikovanih u Strategiji razvoja Općine Centar u saradnji sa nadležnim službama u okviru jedinice lokalne samouprave, kantonalnim institucijama, susjednim jedinicama lokalne samouprave i socio-ekonomskim partnerima, koji doprinose realizaciji razvojnih prioriteta;
- (3) učestvuju u pripremi javnih programa investicija (PJI) KS, baziranih na lokalnim prioritetima i onim koji su identifikovani u Strategiji razvoja KS;
- (4) pružaju informacije i izvještaje vezano za godišnju implementaciju lokalnih strategija;
- (5) učestvuju u partnerskim tijelima za razvoj u KS (npr. Kantonalni odbor za razvoj i Vijeće za razvoj).

Ključni koraci godišnjeg procesa sistema za upravljanje razvojem

- (1) Izrada Akcionog plana za implementaciju Strategije
- (2) Trogodišnje i godišnje planiranje rada u službama Općine Centar prema razvojnim prioritetima i mjerama utvrđenim u Strategiji razvoja, kao i redovnim odgovornostima službi predstavlja osnovu za pripremu prijedloga budžeta i programa javnih investicija KS
- (3) Nacrt trogodišnjih i godišnjih planova razmatra se detaljno prije konačnog podnošenja Općinskom načelniku
- (4) Godišnji planovi rada općinskih službi predstavljaju dokument sa aktivnostima/projektima koji će se realizovati na godišnjem nivou, kako bi se implementirale mjere (programi), iz trogodišnjeg plana rada, te ostvarili prioriteti i strateški ciljevi iz Strategije razvoja
- (5) Tekuća implementacija godišnjih planova rada (mjera i programa) od strane svih općinskih službi (uključujući procese nabavke, objava i vođenje grant-shema, itd).
- (6) Sve nadležne službe u Općini Centar vrše redovno prikupljanje podataka neophodnih za monitoring, evaluaciju i izvještavanje o realizaciji mjera i programa iz godišnjih planova.

Plan implementacije, monitoringa, izvještavanja, evaluacije Strategije

Zakonskim i podzakonskim normativnim okvirom u FBiH propisani su kao obavezni elementi strateškog planiranja i strateških dokumenata implementacija, monitoring, izvještavanje i evaluacija. U okviru pomenutih procesa ključno je izvršiti opis odgovornih institucija, opis postupaka i postupanja odgovornih institucija, dinamiku postupanja i okvir rokova.

Implementacija

Implementacija Strategije razvoja provodit će se alatima uspostavljenim Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u FBiH. Propisani alati za implementaciju su akcioni plan za implementaciju strategije, smjernice za trogodišnje planiranje, trogodišnji i godišnji planovi rada službi na nivou Općine. Propisani alati za implementaciju izrađuju se u skladu sa članom 19. Uredbe o izradi strateških dokumenata u FBiH i članovima 10., 11. i 12. Uredbe o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u FBiH.

Akcioni plan za implementaciju Strategije se na načelima razvojnog planiranja izrađuje za planski period važenja Strategije, svake planske godine po principu 1+2 usklađeno sa procesom izrade i usvajanja smjernica.

Akcioni plan minimalno sadrži sljedeće elemente: naziv strateškog cilja i prioriteta, naziv planiranih mjera i strateških projekata sa očekivanim rezultatima, nosioce realizacije, okvirnu finansijsku vrijednost po godinama i očekivane izvore finansiranja.

Trogodišnji plan rada Općine Centar je implementacioni dokument koji operacionalizuje strateške ciljeve, prioritete i mjere iz Strategije razvoja, utvrđuje nosioce odgovornosti u skladu sa nadležnostima službi i predstavlja temelj za izradu DOB-a i PJI-a. Prilikom izrade trogodišnjeg plana rada, općinske službe imaju obavezu preuzeti relevantne mjere iz Strategije razvoja Općine Centar sa pripadajućim indikatorima, kao i polazne i ciljne vrijednosti indikatora za svaku godinu trogodišnjeg razdoblja. Trogodišnji plan rada se usvaja svake godine. U izradi trogodišnjeg plana kantonalni organi uprave preuzimaju projekte i aktivnosti iz akcionog plana.

Mjere iz Strategije razvoja se unose kao programi u trogodišnjem planu rada, a svaki program u trogodišnjem planu rada utvrđuje se i kao program u Dokumentu okvirnog budžeta (DOB-u) sa dodijeljenom šifrom.

To znači da je mjera iz Strategije razvoja jednaka programu u trogodišnjem planu rada i DOB-u. U odnosu na svaku utvrđenu mjeru ili program definišu se aktivnosti/projekti čija realizacija u trogodišnjem periodu doprinosi ostvarenju prioriteta i strateškog cilja iz Strategije razvoja KS.

Godišnji plan rada je implementacijski dokument koji sadrži, pored redovnih aktivnosti, i aktivnosti na godišnjem nivou koje će se preduzimati kako bi se implementirali strateški ciljevi, prioriteti i mjere iz usvojenih strateških dokumenata, a priprema se na osnovu usvojenih trogodišnjih planova.

Monitoring i izvještavanje

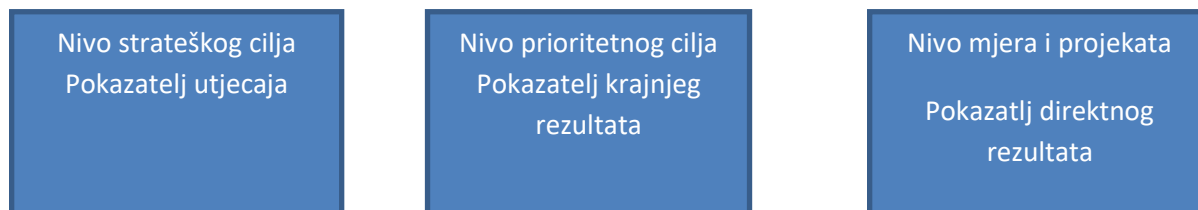
U skladu sa Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH kao i Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH (član 14., 15. i 16.), procesi monitoringa i izvještavanja su obavezne radnje razvojnog planiranja i upravljanja razvojem. Monitoring je sistematično i kontinuirano prikupljanje, analiziranje i korištenje podataka i indikatora radi mjerenja napretka realizacije Strategije razvoja, u svrhu preduzimanja odgovarajućih mjera radi eventualnih korekcija i izvještavanja o ostvarenim rezultatima.

Kvalitetno obavljanje monitoringa podrazumijeva da se moraju uspostaviti ažurirati elektronske evidencije o implementaciji strategije kao i indikatorima ostvarenja strateških ciljeva, prioriteta i mjera iz Strategije razvoja.

U godišnjem izvještaju o radu precizno se navodi da li su i u kojoj mjeri izvršene planirane aktivnosti iz godišnjih programa rada, očekivani i ostvareni rezultati, planirana i utrošena sredstva za izvršenje aktivnosti, i za eventualno neizvršenje, razlog za neizvršenje ili djelomično izvršenje.

Zavod za planiranje razvoja KS će pratiti stepen realizacije strateških i prioritetnih ciljeva kroz pokazatelje utjecaja i pokazatelje krajnjeg rezultata.

Praćenje realizacije Strategije razvoja Općine Centar odvijaće se kroz tri vrste pokazatelja koji su prikazani na narednom šematskom prikazu:

Evaluacija

Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i Uredbom o evaluaciji strateških dokumenata u FBiH uspostavljen je proces evaluacije. Evaluacija je proces kojim se određuje vrijednost i značaj intervencije, odnosno programa, projekta ili sveukupne strategije razvoja, prema definisanim kriterijima.

Evaluacija u toku će se raditi u predzadnjoj godini implementacije Strategije razvoja (2026. godine). Evaluaciju će provesti nezavisni vanjski evaluator.

Evaluacija u toku se radi sa ciljem utvrđivanja stepena implementacije strateških dokumenata, te efektivnosti i efikasnosti planiranih mjera i rezultata prema zacrtanim ciljevima i očekivanjima, kao i sumiranja rezultata i obezbjeđenja ulaznih elemenata za strateške dokumente za sljedeći planski ciklus.

Sažeti pregled ciljeva, prioriteta i mjera sa indikativnim finansijskim okvirom

Redni broj i oznaka	Naziv	Indikatori i finansijski izvori		
1. Strateški cilj	Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti	Indikatori strateškog cilja	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Broj zaposlenih	Zavod za zapošljavanje KS, 2020	Povećanje za 4%
		Prosječna plata, u pojedinim sektorima, C, G,		
		Izvoz vosoko tehnoloških proizvoda		
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		5.460.000 KM		103.500.000 KM
		troškovi administracije (stalna aktivnost)	98.040.000 KM	troškovi administracije (stalna aktivnost)
1.1. Prioritet	Kreiranje povoljnog poslovnog ambijenta/business friendly city	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Ocjene poduzetnika, ocjene radne snage/ anketni upitnici		
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		troškovi administracije (stalna aktivnost)	- KM	troškovi administracije (stalna aktivnost)
1.1.1. Mjera	Unaprijeđenje lokalnih kapaciteta koji će doprinijeti pojednostavljenju i ubrzanju administrativnih procedura vezanih za registrovanje biznisa	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj posjetilaca portala		
		Ocjena pružanja usluga javne administracije (OECD) (BIH rang od 1-5)	1	5
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		troškovi administracije (stalna aktivnost)	-KM	troškovi administracije (stalna aktivnost)
1.1.2. Mjera	Unapređenje svih servisa prema investitorima, prije investicije, u toku investicije i nakon investicije/ after care	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Ostvareni kontakti sa investitorima		
		Realizovane investicije		
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)

Redni broj i oznaka	Naziv	Indikatori i finansijski izvori		
		troškovi administracije (stalna aktivnost)	- KM	troškovi administracije (stalna aktivnost)
1.2. Prioritet	Podrška sektoru preduzetništva (postojećim MSP, obrtima i start up biznisima)	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		3.950.000 KM	23.400.000 KM	27.350.000 KM
1.2.1. Mjera	Razviti mehanizme efikasnog finansiranja poslovnih subjekata	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
		Broj podržanih biznisa	cca 100 godišnje	cca 200 godišnje
		Broj novozaposlenih	cca 150 godišnje	cca 300 godišnje
1.2.2. Mjera	Sistemska unapređenje preduzetničke infrastrukture i pratećih servisa	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj inkubiranih biznisa	0	30 na godišnjem nivou
		Broj zaposlenih	0	100 na godišnjem nivou
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		120.000 KM	1.500.000 KM	1.620.000 KM
1.2.3. Mjera	Unparijeđenje vještina o preduzetništvu	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj predavanja	5	10
		Broj polaznika	120	250
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		-KM	500.000 KM	500.000 KM
1.2.4. Mjera	Unapređenje mentoringa za podržane biznise	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj izvršenih mentoringa	0 godišnje	40 godišnje
		Broj uspješno inkubiranih biznisa	20 godišnje	35 godišnje
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		veza mjera 1.2.2.	- KM	veza mjera 1.2.2.
1.3. Prioritet	Privlačenje investicija	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora

Redni broj i oznaka	Naziv	Indikatori i finansijski izvori		
		Promotivne aktivnosti		
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		20.000 KM	40.000 KM	60.000 KM
1.3.1. Mjera	Kreirati on line bazu svih brownfield i greenfield investicionih prilika sa svim parametrima koji interesuju investitore	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj upita investitora	30 godišnje	100 godišnje
		Broj realizovanih investicija	-	10 godišnje
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		10.000 KM	20.000 KM	30.000 KM
1.3.2. Mjera	Unaprijediti promociju brownfield-greenfield lokacijskih prilika	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj nastupa na sajmovima, investitorskim konferencijama	0 godišnje	5 godišnje
		Ostvareni kontakti sa potencijalnim investitorima	0 godišnje	50 godišnje
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		5.000 KM	5.000 KM	10.000 KM
1.3.3. Mjera	Unaprijediti promociju sektorskih/ u pojedinim nišama/investicionih prilika, prije svega u turizmu, IT sektoru i kreativnim industrijama	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj promotivnih aktivnosti	0 godišnje	5 godišnje
		Broj ostvarenih kontakata s ainvestitorima	0 godišnje	50 godišnje
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		5.000 KM	15.000 KM	20.000 KM
1.4. Prioritet	Osigurati dostupnosti digitalnih dostignuća	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		180.000 KM	30.300.000 KM	30.480.000 KM
1.4.1. Mjera	Unapređivati digitalne vještine stanovništva, koje su u skladu sa potrebama tržišta rada putem formalnog i neformalnog obrazovanja	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj programa	0 godišnje	5 godišnje
		Broj dokvalifikovanih i prekvalifikovanih osoba	0 godišnje	100 godišnje

Redni broj i oznaka	Naziv	Indikatori i finansijski izvori		
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		veza strateški cilj 2	- KM	veza strateški cilj 2
1.4.2. Mjera	Razviti programe podrške razvoju IT sektora	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj uspješno edukovanih osoba	0 godišnje	100 godišnje
		Broj dodijeljenih kredita	20 godišnje	30 godišnje
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		180.000 KM	300.000 KM	480.000 KM
1.5. Prioritet	Razvoj programa razvoja ruralnog područja	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		480.000 KM	2.500.000 KM	2.980.000 KM
1.5.1. Mjera	Podrška diversifikaciji privrednih aktivnosti u ruralnom području	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj registrovanih seoskih gazdinstava	0	30 objekata
		Broj noćenja/boravaka	0	3000 noćenja/boravaka
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		480.000 KM	1.000.000 KM	1.480.000 KM
1.5.2. Mjera	Razvoj ruralne infrastrukture i dostupnosti javnih usluga u ruralnim područjima	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Izgradnja kanalizacione infrastrukture	ne postoji infrastruktura	Izgrađena kanalizaciona struktura za otpadne vode
		Organizovani edukativni programi za djecu i omladinu	nema programa	4 programa/ 1 kvartalno
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		veza strateški cilj 2 i 3	- KM	veza strateški cilj 2 i 3
1.5.3. Mjera	Podrška razvoju ruralnog turizma sa osloncem na Spomenik prirode Skakavac	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj kategorisanih i registrovanih seoskih gazdinstava za bavljenje turizmom	0 ne postoje registrovana seoska gazdinstva	30 kategorisanih i registrovanih domaćinstava

Redni broj i oznaka	Naziv	Indikatori i finansijski izvori		
		Broj turista/ boravka	0 nema registrovanih turističkih boravaka	5000 turističkih boravaka
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		veza strateški cilj 2 i 3	1.500.000 KM	1.500.000 KM
1.6. Prioritet	Podrška razvoju kulturnog i poslovnog turizma	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		administrativna i upravna podrška	35.300.000 KM	35.300.000 KM
1.6.1. Mjera	Institucionalno povezivanje sektora kulture i umjetnosti sa turističkim sektorom	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj novih kulturno umjetničkih sadržaja / programa	5	10
		Broj turista		
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		- KM	300.000 KM	300.000 KM
1.6.2. Mjera	Podrška organizaciji i unapređenju sajamskih i kongresnih manifestacija	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj sajamskih izlagača	do 500 izlagača godišnje	1000 izlagača godišnje
		Broj posjetilaca	do 50000 posjetilaca	100000 posjetilaca
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		administrativna i upravna podrška	35.000.000 KM	35.000.000 KM
1.6.3. Mjera	U saradnji sa drugim akterima unapređivanje upravljanja turističkom destinacijom	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj dolazaka	148419	200000
		Broj noćenja	282233	500000
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		administrativna i upravna podrška	- KM	administrativna i upravna podrška
1.7. Prioritet	Unaprijeđenje kapaciteta za privlačenje sredstava iz EU fondova i drugih	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora

Redni broj i oznaka	Naziv	Indikatori i finansijski izvori		
	međunarodnih i domaćih izvora			
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		830.000 KM	6.500.000 KM	7.330.000 KM
1.7.1. Mjera	Razvoj i implementacija projekata od značaja za razvoj Općine sufinansirani iz EU fondova i drugih finansijskih izvora	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj odobrenih projekata	PV	CV
		Iznos odobrenih sredstava	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		830.000 KM	6.500.000 KM	7.330.000 KM

Redni broj i oznaka	Naziv	Indikatori i finansijski izvori		
2. Strateški cilj	Unapređeni, dostupni i kvalitetni javni i socijalni servisi	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Stopa završavanja škole (osnovna, srednja, fakultet)		
		Stepen socijalne isključenosti stanovništva (%)		
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		38.820.000 KM	12.480.000 KM	51.300.000 KM
		administrativna i upravna podrška		administrativna i upravna podrška
		veza strateški cilj 1.		veza strateški cilj 1.
2.1. Prioritet	Unaprijediti kvalitet formalnog i neformalnog obrazovanja	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		8.970.000 KM	8.740.000 KM	17.710.000 KM
2.1.1. Mjera	Povećati obuhvat djece u ustanovama predškolskog odgoja	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj djece	700	1000
		Povećan broj vrtića	18	20
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		- KM	3.500.000 KM	3.500.000 KM
2.1.2. Mjera	Podržati unapređenje nastavnih i vannastavnih programa u osnovnim i srednjim školama (sa posebnim naglaskom na STEM i digitalne vještine) i uskladiti ga sa zahtjevima tržišta rada i potražnjom za radnom snagom	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj opremljenih kabineta	7	12
		Broj djece učesnika takmičenja	300	600
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		150.000 KM	1.400.000 KM	1.550.000 KM
2.1.3. Mjera	Podrška izgradnji, uređenju i opremanju prostora u predškolskim i školskim ustanovama	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj objekata	12	14
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		3.915.000 KM	2.665.000 KM	6.580.000 KM
2.1.4. Mjera	Razviti i podržati programe	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti

Redni broj i oznaka	Naziv	Indikatori i finansijski izvori		
	prekvalifikacija i cjeloživotnog učenja u neformalnom obrazovanju		indikatora	
		Broj polaznika	20	100
		Broj programa	1	4
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		210.000 KM	400.000 KM	610.000 KM
2.1.5. Mjera	Podrška učenicima i studentima u obrazovnom proces	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj projekata	20	
		Broj djece učesnika u projektima	1500	2500
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		975.000 KM	775.000 KM	1.750.000 KM
2.1.6. Mjera	Stipendiranje i dodjela nagrada najboljim učenicima i studentima	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj učenika i studenata	500	1000
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
				3.720.000 KM
2.2. Prioritet	Unaprijediti dostupnost, efikasnost i kvalitet zdravstvenih usluga	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		440.000 KM	140.000 KM	580.000 KM
2.2.1. Mjera	Razviti programe prevencije bolesti i zaštite, zdravlja stanovništva	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj programa zdravstvenog savjeta	PV	CV
		Broj građana koji su uključeni u programe zdravstvenog savjeta	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		40.000 KM		40.000 KM
		veza prioiteti 2.3. i 2.7.	- KM	veza prioiteti 2.3. i 2.7.
2.2.2. Mjera	Pripremiti planove pripravnosti za određene javno zdravstvene prijetnje	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Plan pripravnosti	NE	DA
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
				- KM
2.2.3. Mjera	Podrška razvoju zdravstvene infrastrukture i u nabavci neophodne medicinske opreme	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj rekonstruisanih i izgrađenih objekata	PV	CV
		Nabavljena oprema	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		400.000 KM	140.000 KM	540.000 KM
2.3. Prioritet	Podrška unapređenju uslova za bavljenje rekreativnim sportskim aktivnostima za sve dobne skupine	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		7.090.000 KM	- KM	7.090.000 KM
2.3.1. Mjera	Održavanje i unapređenje sportske infrastrukture u vlasništvu Opštine Centar	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Uredene sportske plohe	PV	CV
		Broj korisnika sportskih ploha	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		3.470.000 KM	- KM	3.470.000 KM
2.3.2. Mjera	Podrška sportskim aktivnostima za sve dobne uzraste u cilju zdravog življenja i	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti

Redni broj i oznaka	Naziv	Indikatori i finansijski izvori		
	povratnika			
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		420.000 KM	- KM	420.000 KM
2.5.2. Mjera	Razvoj programa podrške boračkoj populaciji	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj korisnika	PV	CV
		Broj projekata	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		4.875.000 KM	25.000 KM	4.900.000 KM
2.5.3. Mjera	Radno osposobljavanje i školovanje socijalno osjetljivih osoba i manjinskih grupa	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj djece	PV	CV
		Broj dokvalifikacija/prekvalifikacija	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		70.000 KM	- KM	70.000 KM
2.5.4. Mjera	Razvoj socijalnih usluga neposrednim korisnicima	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj korisnika neposredne pomoći	PV	CV
		Porast nataliteta	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		5.975.000 KM	25.000 KM	6.000.000 KM
2.5.5. Mjera	Razvoj institucionalnih i vaninstitucionalnih oblika socijalne zaštite	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj podržanih projekata	PV	CV
		Broj korisnika socijalne zaštite	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		140.000 KM	- KM	140.000 KM
	veza prioritet 2.7.			
2.5.6. Mjera	Ažuriranje socijalne karte stanovništva na području općine Centar u cilju transparentnosti, kvaliteta i održivosti socijalnih davanja	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Ažurna socijalna karta	NE	DA
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		administrativna i upravna podrška	- KM	administrativna i upravna podrška
2.5.7. Mjera	Unapređenje uslova aktivnog življenja za osobe treće dobi	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj učesnika	PV	CV
		Broj sadržaja	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		440.000 KM	- KM	440.000 KM
2.5.8. Mjera	Poboljšanje položaja žena	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj podržanih biznisa	PV	CV
		Broj angažovanih žena u projektima OCD/NVO	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		veza prioritet 2.7.	- KM	veza prioritet 2.7.
2.5.9. Mjera	Ažurirati program rješavanja problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Ažuriranje Akcionog plana	NE	DA
		Broj Roma direktnih korisnika pomoći	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		veza prioritet 2.7.	- KM	veza prioritet 2.7.

Redni broj i oznaka	Naziv	Indikatori i finansijski izvori		
2.5.10. Mjera	Održavanje stambenog fonda za rješavanje stambenih potreba građana	Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti
		Broj nužnih popravki	PV	CV
		Iznos sredstava	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		700.000 KM	- KM	700.000 KM
2.6. Prioritet	Unapređenje položaja mladih	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		1.500.000 KM	- KM	1.500.000 KM
2.6.1. Mjera	Podrška stambenom zbrinjavanju mladih	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Broj mladih bračnih parova koji su podržani u kupovini stana	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		430.000 KM	- KM	430.000 KM
2.6.2. Mjera	Razvoj podsticajnog okruženja za samozapošljavanje mladih	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Broj edukovanih	PV	CV
		Broj podržanih vlastitih biznisa	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		veza strateški cilj 1.	- KM	veza strateški cilj 1.
2.6.3. Mjera	Razvoj svijesti mladih o značaju kreativnog provođenja slobodnog vremena i pružanje podrške mladim u organizaciji kulturnih i sportskih aktivnosti i događaja	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Broj mladih učesnika u projektima	PV	CV
		Broj projekata namijenjen mladim	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		1.070.000 KM	- KM	1.070.000 KM
2.7. Prioritet	Razvoj partnerstva sa organizacijama civilnog društva OCD	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		3.710.000 KM	3.500.000 KM	7.210.000 KM
2.7.1. Mjera	Finansiranje projekata koji su u skladu sa ciljevima Općine	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Broj podržanih projekata OCD/NVO	PV	CV
		Broj učesnika ili korisnika podržanih projekata OCD/NVO	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		3.710.000 KM	3.500.000 KM	7.210.000 KM
2.8. Prioritet	Unapređenje bezbjednosti na području Općine Centar	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		administrativna i upravna podrška		administrativna i upravna podrška
		veza strateški cilj 3..	- KM	veza strateški cilj 3..
veza prioritet 2.7.		veza prioritet 2.7.		
2.8.1. Mjera	Podrška edukativnim programima o sistemu javne bezbjednosti, prevenciji i	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora

Redni broj i oznaka	Naziv	Indikatori i finansijski izvori		
	načinima na koje građani mogu doprinijeti poboljšanju bezbjednosnog stanja	Broj krivičnih djela	PV	CV
		Ocjena stanja bezbjednosti	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		- KM	- KM	- KM
2.8.2. Mjera	Prevenција maloljetničke delikvencije u saradnji sa nadležnim institucijama i nevladinim sektorom	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Broj delikventskih prekršaja	PV	CV
		Broj realizovanih projekata	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		administrativna i upravna podrška	- KM	administrativna i upravna podrška
		veza prioritet 2.7.		veza prioritet 2.7.

Redni broj i oznaka	Naziv	Indikatori i finansijski izvori		
3. Strateški cilj	Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu principima zelene tranzicije	Indikatori strateškog cilja	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Gubici vode ViK (tehnički i administrativni) (%)		
		Količina ukupno odloženog otpada (t/god)		
		Prosječna godišnja koncentracija PM10 (µg/m3)		
		Prosječna godišnja koncentracija PM2,5 (µg/m3)		
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		85.160.000 KM	141.840.000 KM	227.000.000 KM
3.1. Prioritet	Pokrivenost planskom dokumentacijom cijelog područja Općine	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		8.550.000 KM	- KM	8.550.000 KM
3.1.1. Mjera	Izrada nove i inoviranje postojeće prostorno - planske dokumentacije (RP i UP)	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Pokrivenost provedbeno-planskom dokumentacijom. teritorije Opštine Centar	41,6%	0,6
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		830.000 KM	- KM	830.000 KM
3.1.2. Mjera	Prenos zemljišta za realizaciju planova	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Nabavljeno zemljište u m2	PV	CV
		Uređeno zemljište u m2	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		7.150.000 KM	- KM	7.150.000 KM
3.1.3. Mjera	Sprječavanje bespravne izgradnje	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Evidentirani bespravni postupci u izgradnji	PV	CV
		Broj rješenja o otklanjanju posljedica bespravnih postupaka	PV	CV

Redni broj i oznaka	Naziv	Indikatori i finansijski izvori		
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		570.000 KM	- KM	570.000 KM
3.2. Prioritet	Unapređenje energijske efikasnosti	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		875.000 KM	60.065.000 KM	60.940.000 KM
3.2.1. Mjera	Sufinansiranje utopljanja zgrada i individualnih objekata	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Električna energija	0,34	34%
		Prirodni gas	0,47	0,57
		Čvrsta goriva	0,19	0,09
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		875.000 KM	60.065.000 KM	60.940.000 KM
3.3. Prioritet	Poboljšanje vodosnabdijevanja, upravljanja otpadnim i oborinskim vodama i uređenje vodotokova	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		4.140.000 KM	23.200.000 KM	27.340.000 KM
3.3.1. Mjera	Rekonstrukcija, sanacija i izgradnja vodovodne i kanalizacione mreže na području Opštine Centar u skladu sa projektom "Čista Miljacka"	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Direktan ispušt otpadnih voda potok Sušica	DA	NE
		Direktan ispušt otpadnih voda Koševski potok	DA	NE
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		4.140.000 KM	20.000.000 KM	24.140.000 KM
3.3.2. Mjera	Opremanje kanalima za odvodnju oborinskih voda padinskih dijelova Opštine, u cilju sprječavanja, odnosno saniranja klizišta	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Izgradnja nove infrastrukture u m	PV	CV
		Sanacija i pročišćavanje postojeće infrastrukture u m	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		- KM	- KM	- KM
3.3.3. Mjera	Uređenje vodotokova	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Prisutnost čvrstog otpada	DA	NE
		Naslage riječnog šljunka	DA	NE
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		- KM	3.200.000 KM	3.200.000 KM
3.4. Prioritet	Unapređivati integralno upravljanje otpadom i sistem cirkularne ekonomije	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		935.000 KM	4.525.000 KM	5.460.000 KM
3.4.1. Mjera	Planiranje i uređenje lokacija za selektivno prikupljanje otpada	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Zeleni otoci selektovani otpad	3	100
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		859.000 KM	3.525.000 KM	4.384.000 KM
3.4.2. Mjera	Povećanje stepena reciklaže otpada	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Reciklažno dvorište	NE	DA
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)

Redni broj i oznaka	Naziv	Indikatori i finansijski izvori		
		76.000 KM	1.000.000 KM	1.076.000 KM
3.5. Prioritet	Razvoj nove i unaprijeđenje postojeće saobraćajne infrastrukture	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		30.650.000 KM	9.500.000 KM	40.150.000 KM
3.5.1. Mjera	Rekonstrukcija postojeće saobraćajne infrastrukture prema usvojenim planovima	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Sanirana i izgrađena infrastruktura u m2 ili m	PV	CV
		Broj saobraćajnih nezgoda	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		16.170.000 KM	3.400.000 KM	19.570.000 KM
3.5.2. Mjera	Izgradnja podzemnih garaža	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Broj garažnih mjesta	PV	CV
		Broj javnih garaža	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		5.240.000 KM	1.800.000 KM	7.040.000 KM
3.6. Prioritet	Uređenje, infrastrukturno opremanje i zaštita javnih prostora	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		5.950.000 KM	8.550.000 KM	14.500.000 KM
3.6.1. Mjera	Hortikulturno uređenje, održavanje i opremanje parkovskih i drugih zelenih površina	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Broj uređenih javnih površina	PV	CV
		Površina uređenih javnih površina	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		1.943.000 KM	- KM	1.943.000 KM
3.6.2. Mjera	Uređenje i održavanje drugih javnih prostora (ulice, mostovi, trgovi, spomenici, fontane, šetnice, javna rasvjeta)	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Broj projekata	PV	CV
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		3.797.000 KM	5.000.000 KM	8.797.000 KM
3.7. Prioritet	Povećati otpornost na krize	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		33.240.000 KM	1.000.000 KM	34.240.000 KM
3.7.1. Mjera	Poboljšati funkcionisanje sistema zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Ažurirani planovi zaštite i spašavanja		
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		23.300.000 KM	- KM	23.300.000 KM
3.7.2. Mjera	Osigurati zaštitu i funkcionisanje kritične infrastrukture	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
		Broj saniranih klizišta		
		Zamjenjena dotrajale infrastruktura		
		Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)	Ukupno (KM)
		9.940.000 KM	1.000.000 KM	10.940.000 KM

DETALJAN PREGLED STRATEŠKIH CILJEVA, PRIORITETA, MJERA I PROJEKATA

Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		
Prioritet	1.1. Kreiranje povoljnog poslovnog ambijenta/business friendly city		
Naziv mjere	1.1.1. Unaprijeđenje lokalnih kapaciteta koji će doprinijeti pojednostavljenju i ubrzanju administrativnih procedura vezanih za registrovanje biznisa		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je povećati efikasnost administrativnih procedura koje se prije svega odnose na: <ul style="list-style-type: none"> - Smanjenje obima potrebne dokumentacije za urbanističku saglasnost i građevinsku dozvolu, kao i smanjenje pratećih troškova; - Unapređenje e-uprave sa odgovarajućim aplikacijama - Pojednostavljenje procesa pribavljanja energetske saglasnosti kroz skraćivanje rokova za priključke, te smanjenje naknada; 		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Skraćivanjem i pojednostavljenjem procedura za pribavljanje saglasnosti, dozvola i smanjenje naknada doprinijeće ubrzanju procesa pokretanja poslovnih aktivnosti, smanjenju troškova samim tim i povećanju broja novoregistrovanih firmi. Ova mjera će osigurati i veću efikasnost i skraćivanje procedura gašenja poslovnih aktivnosti poput likvidacijskih i stečajnih postupaka.		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	troškovi administracije (stalna aktivnost)	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Općina Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za privredu i LER		
Ciljne grupe	Start up preduzetnici/ osnivanje vlastitog biznisa i Investitori		
Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		
Prioritet	1.1. Kreiranje povoljnog poslovnog ambijenta/business friendly city		
Naziv mjere	1.1.2. Unapređenje svih servisa prema investitorima, prije investicije, u toku investicije i nakon investicije/ after care		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Kreiranje baze podataka o potencijalnim investicionim prilikama, promocija investicionih prilika, kontakti sa investitorima		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećanje obima i kvaliteta investicija na području opštine Centar		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	troškovi administracije (stalna aktivnost)	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju	Opština Centar Sarajevo		

implementacije mjere			
Nosioci mjere	Služba za privredu i LER		
Ciljne grupe	Potencijalni domaći i strani investitori i reinvestitori/postojeći investitori		
Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		
Prioritet	1.2. Podrška sektoru preduzetništva (postojećim MSP, obrtima i start up biznisima)		
Naziv mjere	1.2.1. Razviti mehanizme efikasnog finansiranja poslovnih subjekata		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	<p>Osiguranje povoljnih uslova finansiranja preduzetničke infrastrukture, nabavke opreme, novih tehnologija.</p> <p>Ključne aktivnosti: - Razvoj grant šema za podršku pokretanju novih start-up biznisa namjena mladi i žene preduzetnice - Finansijska podrška obrtnicima i starim zanatima, - Subvencija kamatnih stopa na nove investicione kredite koji se realizuju u saradnji sa poslovnim bankama</p> <p>- Unapređenje podrške MSP-ima kroz jačanje kreditno- garantnih fondova</p>		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj podržanih biznisa	cca 100 godišnje	cca 200 godišnje
	Broj novozaposlenih	cca 150 godišnje	cca 300 godišnje
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvoj i unapređenje poslovanja MSP, podrška obrtima i opstanak pojedinih obrta, samozapošljavanje kroz osnivanje vlastitog biznisa		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	15.000.000 KM	4.600.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za privredu i LER		
Ciljne grupe	Privredni subjekti MSP, samostalni privrednici, samozapošljavanje nezaposlenih kroz osnivanje vlastitog biznisa		
Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		
Prioritet	1.2. Podrška sektoru preduzetništva (postojećim MSP, obrtima i start up biznisima)		

Naziv mjere	1.2.2. Sistemsko unapređenje preduzetničke infrastrukture i pratećih servisa		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Razvoj poslovnih zona, akceleratora i inkubacionih centara posebno za IT sektor, edukativne i stručne podrške u pripremi biznis planova, savjetodavna uloga, implementacija mjera finansijske podrške		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	Broj inkubiranih biznisa	0	30 na godišnjem nivou
	Broj zaposlenih	0	100 na godišnjem nivou
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Pružanje ekonomskih, pravnih i finansijskih informacija Organizacija edukativnih programa vezanih za osnove preduzetništva, Inkubiranje binisa do 30 na godišnjem nivou (IT sektor)		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	120.000 KM	1.500.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022- 2027 godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za privredu i LER		
Ciljne grupe	MSP, preduzetnici, svi zainteresovani za razvoj sopstvenog biznisa		
Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		
Prioritet	1.2.Podrška sektoru preduzetništva (postojećim MSP, obrtima i start up biznisima)		
Naziv mjere	1.2.3. Unparijeđenje vještina o preduzetništvu		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Organizovanje edukativnih programa o osnovama preduzetništva, izradi biznis planova i drugim temama vezanim za poslovne vještine		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	Broj predavanja	5	10
	Broj polaznika	120	250
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unapređenje znanja o preduzetništvu, planiranju novih poslovnih aktivnosti, razvoj poslovnih vještina		
Indikativna finansijska konstrukcija sa	Iznos:	1.200.000 KM	500.000 KM

izvorima finansiranja	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za privredu i LER		
Ciljne grupe	MSP, preduzetnici, svi zainteresovani za razvoj sopstvenog biznisa		
Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		
Prioritet	1.2.Podrška sektoru preduzetništva (postojećim MSP, obrtima i start up biznisima)		
Naziv mjere	1.2.4. Unapređenje mentoringa za podržane biznise		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Vršenje mentoringa u toku inkubacije biznisa		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj izvršenih mentoringa	0 godišnje	40 godišnje
	Broj uspješno inkubiranih biznisa	20 godišnje	35 godišnje
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Kvalitetno organizovan mentoring povećava uspješnost i održivost podržanih biznisa		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:		- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za privredu i LER putem Centra za preduzetništvo		
Ciljne grupe	Mladi preduzetnici i žene podržani kroz start up program		
Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		
Prioritet	1.3.Privlačenje investicija		
Naziv mjere	1.3.1. Kreirati on line bazu svih brownfield i greenfield investicionih prilika sa svim parametrima koji interesuju investiture		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Izrada baze podataka svih potencijalnih lokacijskih investicionih prilika u GISU sa svim informacijama koje su bitne investitorima (Doing bussines) koje će biti dostupne na Portalu za		

	investiture		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj upita investitora	30 godišnje	100 godišnje
	Broj realizovanih investicija		10 godišnje
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Rast interesa investitora, povećan priliv investicija		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	10.000 KM	20.000 KM
		troškovi administracije (stalna aktivnost)	
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za privredu i LER		
Ciljne grupe	Domaći i starni potencijalni investitori		
Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		
Prioritet	1.3.Privlačenje investicija		
Naziv mjere	1.3.2. Unaprijediti promociju brownfield-greenfield lokacijskih prilika		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Promocija lokacijskih investicionih prilika putem digitalnih kanala, printanih prezentacija i putem investicionih sajmova i izložbi		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj nastupa na sajmovima, investitorskim konferencijama	0 godišnje	5 godišnje
	Ostvareni kontakti sa potencijalnim investitorima	0 godišnje	50 godišnje
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Kvalitetna promocija kapitalnih projekata na osnovu studija o izvodljivosti i cost benefit analizi, sa svim ključnim/neophodnim informacijama pobudiće interes investitora		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	5.000 KM	5.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		

Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo, FIPA		
Nosioci mjere	Služba privredu i LER		
Ciljne grupe	Potencijalni investitori		
Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		
Prioritet	1.3.Privlačenje investicija		
Naziv mjere	1.3.3. Unaprijediti promociju sektorskih/ u pojedinim nišama/investicionih prilika, prije svega u turizmu, IT sektoru i kreativnim industrijama		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Prepoznati sektorske niše u kojim je privreda sa područja opštine Centar konkurentna u privlačenju investicija/ težište na IT sektoru, turizmu i kreativnim industrijama sa ofanzivnom promocijom		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	Broj promotivnih aktivnosti	0 godišnje	5 godišnje
	Broj ostvarenih kontakata s investitorima	0 godišnje	50 godišnje
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Prepoznati i promovisati sektorske niše u kojim je privreda sa područja opštine Centar realno konkurentna u cilju novih investicionih ulaganja		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	50.000 KM	150.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za privredu i LER		
Ciljne grupe	Potencijalni domaći i strani investitori		
Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		
Prioritet	1.4. Povećati digitaliziranost ekonomije		
Naziv mjere	1.4.1. Unapređivati digitalne vještine stanovništva, koje su u skladu sa potrebama tržišta rada putem formalnog i neformalnog obrazovanja		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Organizacijom edukativnih programa u formalnom i neformalnom obrazovanju povećala bi se konkurentnost na tržištu rada u skladu sa potrebama poslodavaca		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne

		vrijednosti	vrijednosti
	Broj programa	0 godišnje	5 godišnje
	Broj dokvalifikovanih i prekvalifikovanih osoba	0 godišnje	100 godišnje
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unapređenje konkurentnosti radne snage, povećan interes investitora za ulaganja u IT sektor		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	veza strateški cilj 2.	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za privredu i LER sa vanjskim partnerima		
Ciljne grupe	Mladi sa srednjom školskom spremom, mladi sa VSS koji žele prekvalifikaciju u skladu sa potrebama konkretnih poslodavaca		
Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		
Prioritet	1.4. Povećati digitaliziranost ekonomije		
Naziv mjere	1.4.2. Razvijati programe podrške razvoju IT sektora		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Edukacija preduzetnika, podrška nabavci savremene opreme putem "mekših" kredita, sufinansiranje obuke kadrova		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj uspješno edukovanih osoba	0 godišnje	100 godišnje
	Broj dodijeljenih kredita	20 godišnje	30 godišnje
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Implementacija mjere unaprijediće poslovne vještine zaposlenih modernizaciju opreme i softwera, što je pretpostavka digitalizacije poslovnih procesa		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	180.000 KM	300.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za privredu i LER		
Ciljne grupe	MSP na području opštine Centar		

Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		
Prioritet	1.4. Povećati digitaliziranost ekonomije		
Naziv mjere	1.4.3. Podrška razvoju preduzetničke infrastrukture u IT sektoru		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Podrška osnivanju Tehnološkog parka, inkubiranju biznisa u Centru za podršku biznisu Gorica i unapređenju rada postojećih HUB-ova		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	Broj korisnika preduzetničke infrastrukture	0	100 godišnje
	Broj inkubiranih biznisa		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povezivanjem kompanija iz IT sektora, Univerzitetom, doći će do akceleracije biznisa i njihovog klsterskog udruživanja		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	- KM	30.000.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Kanton Sarajevo i Opština Centar		
Nosioci mjere	Ministarstvo Privrede i ministarstvo Obrazovanja KS i Služba za privredu i LER		
Ciljne grupe	Poslovni subjekti u IT sektoru, Nezaposleni, Obrazovne i naučnoistraživačke institucije		
Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		
Prioritet	1.5. Razvoj programa razvoja ruralnog područja		
Naziv mjere	1.5.1. Podrška diversifikaciji privrednih aktivnosti u ruralnom području		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Na području opštine Centar mali su posjedi, što u cilju održivosti sugerira neophodnost diversifikacije privrednih aktivnosti na seoskim gazdinstvima u pravcu širenja aktivnosti u poljoprivrednoj djelatnosti, seoskom turizmu i etno zanatima		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	Broj registrovanih seoskih gazdinstava	0	30 objekata
	Broj noćenja/boravaka	0	3000 noćenja/boravaka

Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Diversifikacijom privrednih aktivnosti u ruralnom području postiže se odživost razvoja		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	480.000 KM	1.000.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za privredu i LER		
Ciljne grupe	Seoska gazdinstva u ruralnom području Nahorevo, Mrkovići, Čavljak		
Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		
Prioritet	1.5. Razvoj programa razvoja ruralnog područja		
Naziv mjere	1.5.2. Razvoj ruralne infrastrukture i dostupnosti javnih usluga u ruralnim područjima		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Izgradnja tehničke infrastrukture za prikupljanje i odvodnju otpadnih voda, izgradnja cestovne infrastrukture, unapređenje socijalne infrastrukture		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	Izgradnja kanalizacione infrastrukture	ne postoji infrastruktura	Izgrađena kanalizaciona struktura za otpadne vode
	Organizovani edukativni programi za djecu i omladinu	nema programa	4 programa/ 1 kvartalno
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unapređenje ekonomske održivosti seoskih gazdinstava, poboljšanje uslova života stanovništva u ruralnom području		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	-	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za privredu i LER		
Ciljne grupe	Stanovništvo ruralnog područja		
Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		

Prioritet	1.5. Razvoj programa razvoja ruralnog područja		
Naziv mjere	1.5.3. Podrška razvoju ruralnog turizma sa osloncem na Spomenik prirode Skakavac		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Razvoj turističke infrastrukture u okviru Spomenika prirode, očuvanje okoliša i biodiverziteta, edukacija i kategorizacija seoskih gazdinstava za bavljenje seoskim i planinskim turizmom, uspostavljanje e-portala seoski i planinski turizam sa ponudom objekata za smještaj i informacijama o sadržajima boravka i linijama kretanja		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj kategorisanih i registrovanih seoskih gazdinstava za bavljenje turizmom	0 ne postoje registrovana seoska gazdinstva	30 kategorisanih i registrovanih domaćinstava
	Broj turista/ boravka	0 nema registrovanih turističkih boravaka	5000 turističkih boravaka
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvoj ruralnog područja, unapređenje turističke ponude		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	1.000.000 KM	1.500.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Sa opštinama Stari Grad, Vogošća, Ilijaš, Vladom Kantona Sarajevo i JU za zaštićena područja, Sarajevošume		
Nosioci mjere	Ispred Opštine Centar Služba za privredu i LER, Služba za prostorno uređenje, zaštitu okoliša i komunalnu infrastrukturu		
Ciljne grupe	Stanovništvo ruralnog područja, građani Sarajeva, turisti		
Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		
Prioritet	1.6. Podrška razvoju kulturnog i poslovnog turizma		
Naziv mjere	1.6.1. Institucionalno povezivanje sektora kulture i umjetnosti sa turističkim sektorom		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Povezivanje sektora kulture i turizma u cilju unapređenja Kulturno turističkog proizvoda opštine Centar		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj novih kulturno umjetničkih sadržaja/programa	5	10
	Broj turista		
Razvojni efekat i doprinos mjere	Unapređenje ponude u okviru Kulturnog turizma sa poboljšanjem upravljanja destinacijom		

ostvarenju prioriteta			
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	700.000 KM	300.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za privredu i LER		
Ciljne grupe	Domaći i strani turisti		
Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		
Prioritet	1.6. Podrška razvoju kulturnog i poslovnog turizma		
Naziv mjere	1.6.2.U saradnji sa drugim akterima podrška organizaciji i unapređenju sajamskih i kongresnih manifestacija		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Kroz rekonstrukciju prostora JP Centar Skenderija unaprijediti infrastrukturu za sport, sajamski - kongresni turizam i kulturu		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj sajamskih izlagača	do 500 izlagača godišnje	1000 izlagača godišnje
	Broj posjetilaca	do 50000 posjetilaca	100000 posjetilaca
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Stvaranje uslova/prepostavki za unapređenje kvaliteta Sajamskih aktivnosti		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	troškovi administracije (stalna aktivnost)	35.000.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2023/2024 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Vlada KS/Ministarstvo privrede KS		
Nosioci mjere	Ispred Opštine Centar Služba za privredu i LER,		
Ciljne grupe	Stalni i potencijalni izlagači na sajamskim manifestacijama		
Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		
Prioritet	1.6. Podrška razvoju kulturnog i poslovnog turizma		

Naziv mjere	1.6.3. U saradnji sa drugim akterima unapređivanje upravljanja turističkom destinacijom		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Konsenzus aktera o strateškim pravcima razvoja turizma u KS, utvrđivanje modela upravljanja i podjela nadležnosti i odgovornosti		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj dolazaka	148419	200000
	Broj noćenja	282233	500000
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Nakon usaglašenih pravaca i strateških ciljeva u oblasti razvoja turizma, metodologije upravljanja i podjele nadležnosti/odgovornosti jedinstveno djelovanje će obezbjediti kvalitetnije upravljanje, doći će do porasta broja turista, njihovog zadovoljstva i rast prihoda od turizma		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	troškovi administracije (stalna aktivnost)	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Turistička zajednica Kantona Sarajevo		
Nosioci mjere	Ispred Opštine Centar Služba za privredu i LER		
Ciljne grupe	Turistička privreda KS, Turisti		
Veza sa strateškim ciljem	1. Digitalizirana i konkurentna poduzetnička, infrastruktura za proizvode i usluge veće dodane vrijednosti		
Prioritet	1.7. Unaprijeđenje kapaciteta za privlačenje sredstava iz EU fondova i drugih međunarodnih i domaćih izvora		
Naziv mjere	1.7.1. Razvoj i implementacija projekata od značaja za razvoj Opštine sufinansirani iz EU fondova i drugih finansijskih izvora		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Priprema baze projekata i projektnih aplikacija koje imaju potencijal za sufinansiranje iz Fondova EU, USAID, UNDP i drugih međunarodnih i domaćih fondova		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj odobrenih projekata	PV	CV
	Iznos odobrenih sredstava	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Multiplikacija budžetskih sredstava za realizaciju projekata Opštine Centar- sa poboljšanjem vještina u planiranju, vođenju, monitoringu i izvještavanju o realizovanim projektima. U skladu sa standardima EU		
Indikativna finansijska konstrukcija sa	Iznos:	830.000 KM	6.500.000 KM

Izvorima finansiranja	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za privredu i LER		
Ciljne grupe	Državni Službenici razvoj vještina u planiranju i projekt menadžmentu i krajnji korisnici projekata/ zavisno u kojoj su oblasti odobreni projekti		

Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređeni, dostupni i kvalitetni javni i socijalni servisi		
Prioritet	2.1. Unaprijediti kvalitet formalnog i neformalnog obrazovanja		
Naziv mjere	2.1.1. Povećati obuhvat djece u ustanovama predškolskog odgoja		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Da bi se eliminisale liste čekanja neophodno je povećanje kapaciteta u ustanovama predškolskog odgoja u privatnom ili javnom sektoru uz ispunjavanje standarda.		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	Broj djece	700	1000
	Povećan broj vrtića	18	20
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Socijalizacija djece i unapređenje predškolskog odgoja rasterećenje roditelja, zadovoljstvo i zdravo odrastanje djece		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	- KM	3.500.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za boračko invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti		
Ciljne grupe	Djeca predškolskog uzrasta		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređeni, dostupni i kvalitetni javni i socijalni servisi		
Prioritet	2.1. Unaprijediti kvalitet formalnog i neformalnog obrazovanja		
Naziv mjere	2.1.2. Podržati unapređenje nastavnih i vannastavnih programa u osnovnim i srednjim školama (sa posebnim naglaskom na STEM i digitalne vještine) i uskladiti ga sa zahtjevima tržišta rada i potražnjom za radnom snagom		

Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Podrška nabavci opreme, softwera i edukacija nastavnika se obezbjeđuje poboljšanje kvaliteta nastavnih programa u razvoju digitalnih vještina učenika		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj opremljenih kabineta	7	12
	Broj djece učesnika takmičenja	300	600
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvoj vještina učenika u programiranju, robotici i rast zainteresovanosti za studiranje i rad u IT sektoru		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	administrativna podrška	
		150.000 KM	1.400.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za boračko invalidsku zaštitu, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti/odsjek za obrazovanje		
Ciljne grupe	Učenici osnovnih i srednjih škola		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.1. Unaprijediti kvalitet formalnog i neformalnog obrazovanja		
Naziv mjere	2.1.3. Podrška izgradnji, uređenju i opremanju prostora u predškolskim i školskim ustanovama		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Implementacijom mjere poboljšavaju se uslovi za boravak djece i realizaciju natsvanih programa		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj objekata	12	14
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšavanjem prostornih uslova i opreme, raste kvalitet nastavnog procesa sa konačnim izlaznim rezultatom učenici završavaju osnovne i srednje škole sa višim nivoom znanja		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	3.915.000 KM	2.665.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju	Opština Centar		

implementacije mjere			
Nosioci mjere	Služba za boračko invalidsku zaštitu, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti/odsjek za obrazovanje		
Ciljne grupe	Učenici i nastavno osoblje		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.1. Unaprijediti kvalitet formalnog i neformalnog obrazovanja		
Naziv mjere	2.1.4. Razviti i podržati programe prekvalifikacija i cjeloživotnog učenja u neformalnom obrazovanju		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Kako bi se stvorile pretpostavke za pronalazak odgovarajućeg zaposlenja odnosno povećale kompetencije nezaposlenih osoba, Opština će sufinansirati programe prekvalifikacije/dokvalifikacije i vanrednog školovanja.		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj polaznika	20	100
	Broj programa	1	4
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Smanjenje broja nezaposlenih osoba		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	210.000 KM	400.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti		
Ciljne grupe	Nezaposlene osobe na evidenciji JU Zavoda za zapošljavanje		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.1. Unaprijediti kvalitet formalnog i neformalnog obrazovanja		
Naziv mjere	2.1.5. Podrška učenicima i studentima u obrazovnom procesu		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Podrška školama u realizaciji projekata koji nisu predviđeni nastavnim planom i programom kroz uključivanje većeg broja učenika i nastavnika; unapređenje znanja i druženje učenika, razmjena iskustava, povećanje kompetencija nastavnog osoblja; pomoć roditeljima u opremanju učenika na početku školovanja; osigurenje sigurnog i blagovremenog dolaska učenika u školu; stimulisanje učenika romske populacije na redovno pohađanje nastave kroz dodjelu sredstava za nabavku školskog pribora;		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne

		vrijednosti	vrijednosti
	Broj projekata	20	
	Broj djece učesnika u projektima	1500	2500
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Implementacija mjere kroz veće uključivanje učenika u vannastavne aktivnosti i programe dodatne edukacija učenika, kao i nabavku neophodne opreme i pribora obezbjeđuje viši nivo kvaliteta i usvojenih znanja u formalnom i neformalnom obrazovanju		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	975.000 KM	775.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti, škole, kulturne ustanove		
Ciljne grupe	Učenicima osnovnih i srednjih škola, studenti		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.1. Unaprijediti kvalitet formalnog i neformalnog obrazovanja		
Naziv mjere	2.1.6. Stipendiranje i dodjela nagrada najboljim učenicima i studentima		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Dodjelom nagrada učenicima i studentima se motivišu na postizanje boljih rezultata; nagrađuju se za već ostvarene rezultate;		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj učenika i studenata	500	1000
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Veći broj učenika i studenata koji su motivisani za postizanje dobrih rezultata, obezbjeđeni uslovi za nesmetano pohađanje nastave,		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	3.720.000 KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnost		
Ciljne grupe	Učenicima i studentima koji postižu dobre rezultate		

Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.2.Unaprijediti dostupnost, efikasnost i kvalitet zdravstvenih usluga		
Naziv mjere	2.2.1. Razviti programe prevencije bolesti i zaštite, zdravlja stanovništva		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Implementacija konkretnih programa Zdravstvenog savjeta Opštine Centar koji imaju cilj prevenciju bolesti i zaštite zdravlja stanovništva		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj programa zdravstvenog savjeta	PV	CV
	Broj građana koji su uključeni u programe zdravstvenog savjeta	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Primjena mjera i realizacija projekata Zdravstvenog savjeta Opštine Centar direktno doprinosi poboljšanju Javnog zdravlja		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	veza prioriteta 2.3. i 2.7.	
		40.000 KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za boračko invalidsku socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti		
Ciljne grupe	Stanovništvo		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.2.Unaprijediti dostupnost, efikasnost i kvalitet zdravstvenih usluga		
Naziv mjere	2.2.2. Pripremiti planove pripravnosti za određene javno zdravstvene prijetnje		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	izrada Plana pripravnosti za potencijalne javno zdravstvene prijetnje		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Plan pripravnosti	NE	DA
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećana, dostupnost i kvalitet zdravstvenih usluga u cilju unapređenja zdravlja stanovništva		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	- KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori

			(KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	zdravstveni savjet Opštine Centar i Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti		
Ciljne grupe	Stanovništvo		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.2.Unaprijediti dostupnost, efikasnost i kvalitet zdravstvenih usluga		
Naziv mjere	2.2.3. Podrška razvoju zdravstvene infrastrukture i u nabavci neophodne medicinske opreme		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Planska izgradnja, rekonstrukcija i opremanje objekata/ambulantni zdravstvene infrastrukture		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	Broj rekonstruisanih i izgrađenih objekata		
	Nabavljena oprema		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Stvaranje boljih prostornih i tehničkih uslova u javnim zdravstvenim ustanovama.		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	400.000 KM	140.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti, Služba za investicije, komunalni razvoj i planiranje		
Ciljne grupe	Stanovništvo		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.3.Podrška unapređenju uslova za bavljenje rekreativnim sportskim aktivnostima za sve dobne skupine		
Naziv mjere	2.3.1. Održavanje i unapređenje sportske infrastrukture u vlasništvu Opštine Centar		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Održavanje i unapređenje sportske infrastrukture je osnovna pretpostavka za bavljenje rekreativnim i takmičarskim sportskim aktivnostima za sve dobne uzraste		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne

		vrijednosti	vrijednosti
	Uredene sportske plohe	PV	CV
	Broj korisnika sportskih ploha	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećanje učešća građana svih dobnih uzrasta u rekreativnim i takmičarskim sportskim aktivnostima direktno utiče na zdrav način življenja, socijalnu inkluziju/Javno zdravlje		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	3.470.000 KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnost i Služba za investicije, komunalni razvoj i planiranje		
Ciljne grupe	Građani svih dobnih uzrasta		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.3. Podrška unapređenju uslova za bavljenje rekreativnim sportskim aktivnostima za sve dobne skupine		
Naziv mjere	2.3.2. Podrška sportskim aktivnostima za sve dobne uzraste u cilju zdravog življenja i socijalne inkluzije		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Podrška organizaciji sportskih i rekreativnih aktivnosti za sve dobne uzraste i invalide, uz promociju zdravog načina življenja i ostvarenje socijalnih kontakata		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj podržanih sportskih programa	19	30
	Broj učesnika/korisnika	3000	15000
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Masovnijim učešćem građana u sportskim i rekreativnim aktivnostima ostvaruje se doprinos javnom zdravlju i socijalna inkluzija.		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	3.250.000 KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022-2027. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo,		
Nosioci mjere	Služba za boračko invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti, JU Centar za sport i rekreaciju, škole, sportski klubovi		

Ciljne grupe	Građani svih dobnih uzrasta		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.3.Podrška unapređenju uslova za bavljenje rekreativnim sportskim aktivnostima za sve dobne skupine		
Naziv mjere	2.3.3. Unapređenje promocije usmjerene prema građanima sa ciljem omasovljenja bavljenja sportskim aktivnostima		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Promocija zdravih životnih stilova i značaja bavljenja sportom za sve dobne skupine		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj edukativnih predavanja	12	30
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Masovnijim učešćem građana u sporstkim i rekreativnim aktivnostima ostvaruje se doprinos javnom zdravlju i socijalna inkluzija.		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	veza prioriteta 2.7.	
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022-2027. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti		
Ciljne grupe	Građani svih dobnih uzrasta koji nisu uključeni u navedene aktivnosti		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.3.Podrška unapređenju uslova za bavljenje rekreativnim sportskim aktivnostima za sve dobne skupine		
Naziv mjere	2.3.4. Podrška sportskim udruženjima u organizovanju trenažnih procesa i takmičarskih aktivnosti		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Podrška ustanovama i sportskim udruženjima u obezbjeđenju prostornih uslova za realizaciju sportsko-rekreativnim aktivnosti		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj korisnika podržanih sportskih aktivnosti klubova	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećan broj građana svih dobnih uzrasta koji su uključeni u sportsko-rekreativne aktivnosti, a u cilju očuvanja javnog zdravlja i socijalne inkluzije		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	230.000 KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori

			(KM)
Period implementacije mjere	2022-2027. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti		
Ciljne grupe	Građani svih dobnih uzrasta, sa posebnim akcentom na osobe sa invaliditetom		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.3. Podrška unapređenju uslova za bavljenje sportsko rekreativnim aktivnostima za sve dobne skupine		
Naziv mjere	2.3.5. Podrška istaknutim sportistima i talentovanim pojedincima u amaterskim nekomercijalnim sportovima		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Podrška talentovanim i istaknutim sportistima za finansiranje troškova trenažnih i takmičarskih procesa i odlaska na nacionalna i međunarodna takmičenja, a prema precizno utvrđenim kriterijima.		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	Broj podržanih sportista	25	50
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećan broj sportista koji ostvaruju dobre rezultate na državnim i međunarodnim takmičenjima		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	140.000 KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022-2027. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti		
Ciljne grupe	Talentovani i istaknuti sportisti		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.4. Posticanje modela kulture prilagođenog potrebama svih generacija općine Centar		
Naziv mjere	2.4.1. Podrška razvoju infrastrukture namjenjene kulturnim sadržajima		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Podrška izgradnji, obnovi i opremanju objekata kulturnih ustanova u cilju obezbjeđenja uslova za realizaciju kulturno-umjetničkih programa		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti

	Broj podržanih ustanova culture	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unapređenje kulturno-umjetničkih sadržaja i programa		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	1.390.000 KM	50.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022-2027. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Općina Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti		
Ciljne grupe	Kulturne ustanove i građani		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.4. Posticanje modela kulture prilagođenog potrebama svih generacija općine Centar		
Naziv mjere	2.4.2. Podrškama ustanovama i pojedincima za projekte iz oblasti kulture i umjetnosti		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Podrška konkretnim kulturnim projektima, manifestacijama, festivalima, izložbama, predstavama, te autorima književnih djela /podrška na osnovu javnog poziva i utvrđenih kriterija.		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	broj podržanih predstava, manifestacija, izdatih knjiga	50	70
	podržan broj autora izdavaštvo	12	20
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unapređenje kulturno-umjetničkih sadržaja, u cilju ispunjenja kulturnih potreba građana svih uzrasta i turista		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	2.740.000 KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022-2027. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti		
Ciljne grupe	Građani svih dobnih skupina		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.4. Posticanje modela kulture prilagođenog potrebama svih generacija općine Centar		

Naziv mjere	2.4.3.Podrška vjerskim ustanovama		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Podrška kandidovanim programskim aktivnostima i sufinansiranje obnove, rekonstrukcije i izgradnje vjerskih objekata		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj podržanih programskih aktivnosti	PV	CV
	Broj obnovljivih ili rekonstruisanih vjerskih objekata	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Očuvanje kulturno-istorijske baštine, unapređenje kulturno turističkog proizvoda		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	360.000 KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022-2027. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti		
Ciljne grupe	Vjerske zajednice, vjernici, turisti		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.5. Unapređenje standarda u oblasti socijalne zaštite i inkuzije/uključivanja		
Naziv mjere	2.5.1. Uključivanje socijalno osjetljivih osoba/učešće u obezbjeđenju boljih uslova života socijalno ugroženih, starih i iznemoglih, invalida, civilnih žrtava rata, povratnika		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Obezbeđenje boljih uslova života za socijalno osjetljive/ugrožene osobe		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Socijalno ugrožene osobe	PV	CV
	Broj podržanih porodica/osoba	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Implementacijom mjere i realizacijom projekata smanjuje se broj socijalno ugroženih porodica/osoba		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	420.000 KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		

Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti		
Ciljne grupe	Socijalno ugožene osobe/stari i iznemogli, invalidi, civilne žrtve rata, povratnici		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.5. Unapređenje standarda u oblasti socijalne zaštite i inkuzije/uključivanja		
Naziv mjere	2.5.2. Razvoj programa podrške boračkoj populaciji		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Ažuriranje programa podrške boračkoj populaciji u kontekstu novih okolnosti/ starenje boračke populacije, ekonomska kriza/nastavak realizacije postojećih projekata		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj korisnika	PV	CV
	Broj projekata	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Veće uključivanje boračke populacije u socijalne tokove		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	4.875.000 KM	25.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti		
Ciljne grupe	Boračka populacija		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.5. Unapređenje standarda u oblasti socijalne zaštite i inkuzije/uključivanja		
Naziv mjere	2.5.3. Radno osposobljavanje i školovanje socijalno osjetljivih osoba i manjinskih grupa		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Podrška školovanju socijalno osjetljivih osoba i manjinskih grupa (invalidna lica, Romi), dokvalifikacija/prekvalifikacija u cilju zapošljavanja		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj djece	PV	CV
	Broj dokvalifikacija/ prekvalifikacija	PV	CV

Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Stvaranje predpstavki za zapošljavanje i inkluzijeu socijalno osjetljivih osoba		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	70.000 KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022-2027. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti		
Ciljne grupe	Nacionalne manjine, socijalno osjetljive osobe		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.5. Unapređenje standarda u oblasti socijalne zaštite i inkuzije/uključivanja		
Naziv mjere	2.5.4. Razvoj socijalnih usluga neposrednim korisnicima		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Mjera podrazumijeva projekte direktne pomoći neposrednim korisnicima		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj korisnika neposredne pomoći	PV	CV
	Porast nataliteta	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšanje socijalne situacije kod građana		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	5.975.000 KM	25.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti		
Ciljne grupe	Građani u stanju socijalne potrebe		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.5. Unapređenje standarda u oblasti socijalne zaštite i inkuzije/uključivanja		
Naziv mjere	2.5.5. Razvoj institucionalnih i vanistitucionalnih oblika socijalne zaštite		

Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Podrška i učešće u projektima ustanova koje se bave socijalnom zaštitom i OCD/NVO koje se bave socijalnom zaštitom		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj podržanih projekata	PV	CV
	Broj korisnika socijalne zaštite	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećanje socijalne inkluzije za osobe u stanju socijalne potrebe		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	veza prioritet 2.7.	- KM
		140.000 KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti		
Ciljne grupe	Lica u stanju socijalne potrebe/ugoženosti		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.5. Unapređenje standarda u oblasti socijalne zaštite i inkuzije/uključivanja		
Naziv mjere	2.5.6. Ažuriranje socijalne karte stanovništva na području opštine Centar u cilju transparentnosti, kvaliteta i održivosti socijalnih davanja		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Provesti terensku akciju i administrativnu akciju uvida u stanje tekuće socijalne situacije u cilju evidentiranja osoba koje se nalaze u stanju socijalne potrebe		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Ažurna socijalna karta	NE	DA
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Objektivna slike i evidencije o socijalnom stanju stanovništva, omogućavaju racionalan utrošak budžetskih sredstava i veće efekte u rješavanju socijalnih potreba stanovništva		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	administrativna podrška	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		

Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti i Služba za lokalnu samoupravu		
Ciljne grupe	Građani u stanju socijalne potrebe/ugoženosti		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.5. Unapređenje standarda u oblasti socijalne zaštite i inkuzije/uključivanja		
Naziv mjere	2.5.7. Unapređenje uslova aktivnog življenja za osobe treće dobi		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Organizacija radnih, sportskih, izletničkih, kulturnih sadržaja za osobe treće dobi		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj učesnika	PV	CV
	Broj sadržaja	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Učešće građana treće dobi u organizovanim programskim sadržajima kao učesnika ili posmatrača ostvaruje se inkluzivnost i socijalni kontakti		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	440.000 KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti i Služba za lokalnu samoupravu		
Ciljne grupe	Osobe treće dobi		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.5. Unapređenje standarda u oblasti socijalne zaštite i inkuzije/uključivanja		
Naziv mjere	2.5.8. Poboljšanje položaja žena		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Implementacija mjere predstavlja podršku projektima radnog, socijalnog i političkog angažovanja žena		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj podržanih biznisa	PV	CV
	Broj angažovanih žena u projektima OCD/NVO	PV	CV

Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšanje položaja ekonomskog i socijalnog položaja žena		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	veza Strateški cilj 1 i prioritet 2.7.	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti/Služba za privredu i LER		
Ciljne grupe	Zenska populacija		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.5. Unapređenje standarda u oblasti socijalne zaštite i inkuzije/uključivanja		
Naziv mjere	2.5.9. Ažurirati program rješavanja problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Ažuriranje postojećeg Akcionog plana za rješavanje problema Roma u oblastima, obrazovanja, zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja, zdravstvene zaštite		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	Ažuriranje Akcionog plana	NE	DA
	Broj Roma direktnih korisnika pomoći	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unapređenje položaja Roma /obrazovna, radna i socijalna inkluzija		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	veza prioritet 2.7.	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti/Služba za privredu i LER		
Ciljne grupe	Romi stanovnici sa prebivalištem na području opštine Centar		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.5. Unapređenje standarda u oblasti socijalne zaštite i inkuzije/uključivanja		

Naziv mjere	2.5.10. Održavanje stambenog fonda za rješavanje stambenih potreba građana		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Sufinansiranje troškova nužnih popravki		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj nužnih popravki	PV	CV
	Iznos sredstava	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Sufinansiranjem troškova nužnih popravki poboljšava se stanje stambenog fonda i rješavaju se problemi građana		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	700.000 KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za registar i upravljanje imovinom		
Ciljne grupe	Stavništvo		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.6. Unapređenje položaja mladih		
Naziv mjere	2.6.1. Podrška stambenom zbrinjavanju mladih		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Mjera podrazumijev sufinansiranje kamatnih stopa na stambene kredite za mlade bračne parove i subvenciju poreza na promet nekretnina		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj mladih bračnih parova koji su podržani u kupovini stana	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Otvaranje perspektive mladima za ostanak i zasnivanje porodica		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	430.000 KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		

Nosioci mjere	Služba za registar i upravljanje imovinom		
Ciljne grupe	Mladi bračni parovi		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.6. Unapređenje položaja mladih		
Naziv mjere	2.6.2. Razvoj podsticajnog okruženja za samozapošljavanje mladih		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Edukativnim programima namijenjene mladim, jačati znanja o osnovama preduzetništva, pripremi biznisa kroz pripremu biznis plana i dodjela grant sredstava za sufinansiranje vlastitog biznisa		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	Broj edukovanih	PV	CV
	Broj podržanih vlastitih biznisa	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvijanje duha preduzetništva među mladim osobama		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	veza strateški cilj 1	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za privredu i LER		
Ciljne grupe	Mladi do 35 godina koji se vode na evidenciji nezaposlenih		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.6. Unapređenje položaja mladih		
Naziv mjere	2.6.3. Razvoj svijesti mladih o značaju kreativnog provođenja slobodnog vremena i pružanje podrške mladim u organizaciji kulturnih i sportskih aktivnosti i događaja		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Podrška mladim osobama u cilju kvalitetnog korištenja slobodnog vremena, kroz različite kreativne sadržaje, programe		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	Broj mladih učesnika u projektima	PV	CV
	Broj projekata namijenjen mladim	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Kvalitetno ispunjeno slobodno vrijeme mladih, kroz uključivanje u različite sadržaje		

Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	1.070.000 KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022-2027. godina		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti		
Ciljne grupe	Mlađa populacija sa područja općine Centar		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.7. Razvoj partnerstva sa organizacijama civilnog društva OCD		
Naziv mjere	2.7.1. Finansiranje projekata koji su u skladu sa ciljevima Opštine		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Finansiranje/sufinansiranje projekata koji su u skladu sa ciljevima Općine Centar, na osnovu objavljenog javnog poziva i usvojene LOD metodologije, koji će implementirati nevladine organizacije		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	Broj podržanih projekata OCD/NVO	PV	CV
	Broj učesnika ili korisnika podržanih projekata OCD/NVO	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacijom projekata NVO doprinosi se ostvarenju strateških ciljeva i prioriteta Opštine		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	3.710.000 KM	3.500.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022- 2027. Godine		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za boračko-invalidsku, socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti		
Ciljne grupe	Prema projektnom prijedlogu		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.8. Unapređenje bezbjednosti na području opštine Centar		
Naziv mjere	2.8.1. Podrška edukativnim programima o sistemu javne bezbjednosti, prevenciji i načinima na koje stanovnici mogu doprinijeti poboljšanju bezbjednog stanja		

Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	U organizaciji lokalne samouprave Opštine Centar organizovati predavanja, savjetovanja i susrete građana i javne bezbjednosti PU Marijin Dvor u cilju prevencije delikvencije, kriminala i poboljšanja bezbjednosne situacije		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj krivičnih djela	PV	CV
	Ocjena stanja bezbjednosti	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Smanjenje delikventnog ponašanja i unapređenje bezbjednosne situacije na području opštine Centar		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	administrativna podrška	- KM
		veza strateški cilj 3	
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za lokalnu samoupravu PU Marijin Dvor		
Ciljne grupe	Stanovništvo		
Veza sa strateškim ciljem	2. Unapređenje kvaliteta i dostupnosti javnih i socijalnih servisa		
Prioritet	2.8. Unapređenje bezbjednosti na području opštine Centar		
Naziv mjere	2.8.2. Prevencija maloljetničke delikvencije u saradnji sa nadležnim institucijama i nevladinim sektorom		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Jačanje saradnje i podrška projektima nadležnih institucija i OCD/NVO u cilju prevencije maloljetničke delikvencije		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj delikventskih prekršaja	PV	CV
	Broj realizovanih projekata	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Smanjenje broja maloljetničkih delikvenata i njihova socijalna inkluzija kroz obrazovanje, sport, zapošljavanje		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	administrativna podrška;	- KM
		veza prioritet 2.7.	
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		

Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar
Nosioci mjere	Služba za lokalnu samoupravu PU Marijin Dvor
Ciljne grupe	Maloljetnička populacija

Veza sa strateškim ciljem	3. Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu principima zelene tranzicije		
Prioritet	3.1. Pokrivenost planskom dokumentacijom cijelog područja Opštine		
Naziv mjere	3.1.1. Izrada nove i inoviranje postojeće prostorno - planske dokumentacije (RP i UP)		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Izrada nedostajuće prostorno planske dokumentacije i inoviranje postojeće u cilju maksimalne pokrivenosti područja opštine Centar		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	Pokrivenost provedbeno-planskom dokumentacijom. teritorije Opštine Centar	41,6%	60%
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Pokrivenost potpunog područja opštine Centar prostorno planskom dokumentacijom je osnovna pretpostavka za kvalitetno upravljanje prostorom, kapitalna ulaganja Opštine Centar i privlačenje investicija koje su u skladu sa strateškim ciljevima		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	830.000 KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021-2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Zavod za planiranje razvoja Kantona, Služba za investicije, komunalni razvoj i planiranje		
Ciljne grupe	Svi: Javna uprava, Javna preduzeća, Poslovni subjekti, investitori, građani		
Veza sa strateškim ciljem	3. Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu principima zelene tranzicije		
Prioritet	3.1. Pokrivenost planskom dokumentacijom cijelog područja Opštine		
Naziv mjere	3.1.2. Prenos zemljišta za realizaciju planova		

Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Nabavka zemljišta u cilju obezbjeđenja uslova/pretpostavki za realizaciju projekata, izgradnju infrastrukture, objekata, uređenje i izgradnju javnih površina		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Nabavljeno zemljište u m2	PV	CV
	Uređeno zemljište u m2	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija planova		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	7.150.000 KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar Sarajevo		
Nosioci mjere	Služba za imovinsko pravne, geodetske poslove i katastar nekretnina		
Ciljne grupe	Opština, stanovništvo i investitori za realizaciju projekata		
Veza sa strateškim ciljem	3. Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu principima zelene tranzicije		
Prioritet	3.1. Pokrivenost planskom dokumentacijom cijelog područja Opštine		
Naziv mjere	3.1.3. Sprečavanje bespravne izgradnje		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Aktivnim preventivnim inspeksijskim mjerama potpuno/apsolutno sprečavanje nelegalne gradnje		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Evidentirani bespravni postupci u izgradnji	PV	CV
	Broj rješenja o otklanjanju posljedica bespravnih postupaka	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Izgradnja isključivo u skladu sa važećom prostorno planskom dokumentacijom omogućava optimalno upravljanje prostorom		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	570.000 KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Inspektorat, Služba za urbanizam i zaštitu okoliša		

Ciljne grupe	Bespravni graditelji		
Veza sa strateškim ciljem	3. Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu principima zelene tranzicije		
Prioritet	3.2. Unapređenje energetske efikasnosti		
Naziv mjere	3.2.1. Sufinansiranje utopljanja zgrada, individualnih i javnih objekata		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Smanjenje potrošnje energije kroz uštede koje su rezultat utopljanja zgrada, individualnih objekata i javnih objekata		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	Električna energija	34%	34%
	Prirodni gas	47%	57%
	Čvrsta goriva	19%	9%
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Smanjenje potrošnje energije, manje zagađenje okoliša-vazduha,, smanjenje troškova za vlasnike objekata		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	875.000 KM	60.065.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za Investicije, komunalni razvoj i planiranje		
Ciljne grupe	Stanari zgrada, vlasnici individualnih objekata, vlasnici javnih objekata, stanovništvo/manje zagađenje vazduha		
Veza sa strateškim ciljem	3. Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu principima zelene tranzicije		
Prioritet	3.3. Poboljšanje vodosnabdijevanja, upravljanja otpadnim i oborinskim vodama i uređenje vodotokova		
Naziv mjere	3.3.1. Rekonstrukcija, sanacija i izgradnja vodovodne i kanalizacione mreže na području Opštine Centar u skladu sa projektom "Čista Miljacka"		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Izgradnja i zamjena kanalizacione infrastrukture u cilju prikupljanja svih otpadnih voda na području opštine Centar i njihovo provođenje do Glavnog kolektora. Izgradnja i rekonstrukcija vodovodne mreže zbog stabilnijeg snabdjevanja vodom smanjenja gubitaka vode.		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	Direktan ispušt otpadnih voda potok Sušica	DA	NE
	Direktan ispušt otpadnih voda Koševski potok	DA	NE

Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Zaštita voda, vazduha i zdravlja stanovništva		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	4.140.000 KM	20.000.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2022 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	JKP vodovod i kanalizacija		
Nosioci mjere	Služba za Investicije, komunalni razvoj i planiranje		
Ciljne grupe	Stanovništvo Grada Sarajeva, poslovni sektor, turisti		
Veza sa strateškim ciljem	3. Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu principima zelene tranzicije		
Prioritet	3.3. Poboljšanje vodosnabdijevanja, upravljanja otpadnim i oborinskim vodama i uređenje vodotokova		
Naziv mjere	3.3.2. Opremanje kanalima za odvodnju oborinskih voda padinskih dijelova Opštine, u cilju sprječavanja bujica i saniranja klizišta		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Izgradnjom nove, sanacijom i pročišćavanjem postojeće infrastrukture spriječiti poplave, bujice i pojavu novih klizišta		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Izgradnja nove infrastrukture u m	PV	CV
	Sanacija i pročišćavanje postojeće infrastrukture u m	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Zaštita od rizika bujica, oštećenja objekata i pokretanja klizišta		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	- KM	- KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	JKP Vodovod i kanalizacija		
Nosioci mjere	Služba za Investicije, komunalni razvoj i planiranje		
Ciljne grupe	Građani, poslovni subjekti, javne površine i saobraćajnice		
Veza sa strateškim ciljem	3. Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu principima zelene tranzicije		
Prioritet	3.3. Poboljšanje vodosnabdijevanja, upravljanja otpadnim i oborinskim vodama i uređenje vodotokova		
Naziv mjere	3.3.3. Uređenje vodotokova		
Opis mjere sa okvirnim područjima	Uređenje i čišćenje vodotoka i obala uz primjenu mjera deratizacije		

djelovanja			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Prisutnost čvrstog otpada	DA	NE
	Naslage riječnog šljunka	DA	NE
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Čišćenjem vodotoka obezbjeđuje se kontrolisani tok rijeke, sprečavaju se zagušenja zbog naslaga otpada. Poboljšava se kvalitet vode i izgled rijeke Miljacke, očuvan biodiverzitet-patke, galebovi, eliminišu se dijelom kod normalnog vodostaja neprijatni mirisi, mnogo ljepši i prijatniji ambijent uz rijeku Miljacku, aktiviraju se šetnice za građane i turiste		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	- KM	3.200.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Vlada KS/Ministarstvo privrede KS i Opština Centar		
Nosioci mjere	JKP Park		
Ciljne grupe	Svi stanovnicii gosti Grada turisti		
Veza sa strateškim ciljem	3. Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu principima zelene tranzicije		
Prioritet	3.4. Unapređivati integralno upravljanje otpadom i sistem cirkularne ekonomije		
Naziv mjere	3.4.1. Planiranje i uređenje lokacija za selektivno prikupljanje otpada		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Unapređenje i razvoj infrastrukture za selektivno prikupljanje otpada		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	Zeleni otoci selektovani otpad	Zeleni otoci selektovani otpad	Zeleni otoci selektovani otpad
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Selektivno prikupljanje otpada donosi značajne uštede, dolazi se do sirovina koje se ponovo koriste/ smanjuje se uvoz, a sve zajedno dovodi do razvoja malih i srednjih preduzeća		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	859.000 KM	3.525.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Vlada KS i Opština Centar		

Nosioci mjere	JKP RAD sa MSP koji se bave ili se namjeravaju baviti reciklažom otpada		
Ciljne grupe	Svi proizvođači otpada/ građani, svi poslovni subjekti.		
Veza sa strateškim ciljem	3. Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu principima zelene tranzicije		
Prioritet	3.4. Unapređivati integralno upravljanje otpadom i sistem cirkularne ekonomije		
Naziv mjere	3.4.2. Povećanje stepena reciklaže otpada		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Nakon implementacije mjere selektivnog prikupljanja otpada stvaraju se pretpostavke za reciklažu selektovanog otpada		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Zeleni otoci selektovani otpad	3	100
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Uspostavljanjem reciklažnog dvorišta sa pogonima za recikliranje raznih vrsta otpada dolazi se do sirovina koje se ponovo koriste u proizvodnji. To je šansa za nove MSP u oblasti reciklaže i nove MSP u korištenju recikliranih sirovina.		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	76.000 KM	1.000.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Vlada KS, Opština Centar		
Nosioci mjere	JKP RAD MSP koja se već bave prikupljanjem ili reciklažom otpada		
Veza sa strateškim ciljem	3. Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu principima zelene tranzicije		
Prioritet	3.5. Razvoj nove i unaprijeđenje postojeće saobraćajne infrastrukture		
Naziv mjere	3.5.1. Izgradnja saobraćajne infrastrukture prema usvojenim planovima		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Izgradnja magistralne saobraćajne infrastrukture prema planskim dokumentima, van kolovozne trake, prioriteto za pješake, bicikliste, korisnike električnih trotineta		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Sanirana i izgrađena infrastruktura u m2 ili m; duljina staza	3	100
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Izgradnjom saobraćajne infrastrukture poboljšava se protok saobraćaja gradskog i vangradskog. Štiti se okoliš u centru grada u pogledu emisija u vazduh i buke. Skraćuju se vremena prevoza što dovodi do ušteda. Sve zajedno kreira povoljniji ambijent za život, i unapređuje konkurentnost Opštine Centar/Grada/Kantona KS. Povećava se sigurnosti pješaka, obezbjeđenje uslova i sigurnosti za korištenje alternativnih sredstava prevoza /bicikla,trotineta/		

Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	6.240.000 KM	4.300.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Vlada KS, Opština Centar		
Nosioci mjere	Ministarstva KS, ispred Opštine Centar Služba za investicije, komunalne poslove i planiranje		
Ciljne grupe	Stanovništvo, privredni subjekti		
Veza sa strateškim ciljem	3. Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu principima zelene tranzicije		
Prioritet	3.5. Razvoj nove i unaprijeđenje postojeće saobraćajne infrastrukture		
Naziv mjere	3.5.2. Izgradnja podzemnih garaža		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Evidentan je nedostatak parkirnih mjesta za domicilno stanovništvo, za sve one koji dolaze na područje opštine Centar, na posao, zbog šopinga ili nekih drugih obaveza, Masovni su prekršaji vezani za pogrešno parkiranje na trotoarima što ugožava pješake i druge učesnike u saobraćaju.		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti
	Broj garažnih mjesta; broj garažnih mjesta	3	100
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Riješio bi se pritisak automobila na urbano jezgro. Smanjila bi se emisija u vazduh i smanjila buka. Centar bi postao mnogo atraktivniji i ugodniji. Javne garaže su i veoma isplative. U modelu Javno privatnog partnerstva dobro osmišljenog omogućio bi se dodatan/značajan budžetski prihod Opštini Centar. To svjedoče mnogobrojni primjeri gradova u EU		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	859.000 KM	3.525.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Vlada KS i Opština Centar		
Nosioci mjere	JKP RAD sa MSP koji se bave ili se namjeravaju baviti reciklažom otpada		
Ciljne grupe	Svi proizvođači otpada/stanovnici, svi poslovni subjekti		
Ciljne grupe	Svi proizvođači otpada/stanovnici, svi poslovni subjekti		
Veza sa strateškim ciljem	3. Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu principima zelene tranzicije		
Prioritet	3.6. Uređenje, infrastrukturno opremanje i zaštita javnih prostora		

Naziv mjere	3.6.1. Hortikulturno uređenje, održavanje i opremanje parkovskih i drugih zelenih površina		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Kompletno uređenje postojećih i izgradnja novih parkovskih površina		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj uređenih javnih površina	PV	CV
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Uredene parkovske površine, ugodan ambijent za odmor i rekreaciju		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Iznos:	1.943.000 KM	- KM
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za Investicije, komunalni razvoj i planiranje		
Veza sa strateškim ciljem	3. Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu principima zelene tranzicije		
Veza sa strateškim ciljem	3. Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu principima zelene tranzicije		
Prioritet	3.6. Uređenje, infrastrukturno opremanje i zaštita javnih prostora		
Naziv mjere	3.6.2. Uređenje i održavanje drugih javnih prostora (ulice, mostovi, trgovi, spomenici, fontane, šetnice, javna rasvjeta)		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Izgradnja, sanacija i rekonstrukcija lokalnih i nekategorisanih ulica sa saobraćajnom signalizacijom i drugim infrastrukturnim opremanjem u skladu sa savremenim standardima (odvođenje oborinskih voda, trotoari, eventualno hortikulturno uređenje)		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazne	Ciljne
		vrijednosti	vrijednosti
	Sanirana i izgrađena infrastruktura u m ² ili m	PV	CV
Broj saobraćajnih nezgoda	PV	CV	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Zaštita pješaka, bolji i sigurniji protok saobraćaja, olakšanje svakodnevnih aktivnosti građana i poslovnog sektora. Generalno smanjenje rizika za učesnike u saobraćaju		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:	16.170.000 KM	3.400.000 KM
	Izvor:	Budžet (KM)	Ostali izvori (KM)
Period implementacije mjere	2021 2027		

Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za Investicije, komunalni razvoj i planiranje		
Ciljne grupe	Stanovništvo, poslovni sektor (pješački saobraćaj vožnja ličnim vozilima, javni prevoz)		
Veza sa strateškim ciljem	3. Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima u skladu principima zelene tranzicije		
Prioritet	3.7. Povećati otpornost na krize		
Naziv mjere	3.7.1. Poboljšati funkcionisanje sistema zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Ažuriranje planova zaštite i stalne provjere sistema zaštite od prirodnih i drugih nesreća, održavanje i nabavka opreme		
Indikatori za praćenje rezultata mjere Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Indikatori	Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori
		vrijednosti	vrijednosti
	Ažurirani planovi zaštite i spašavanja	PV	Ažurirani planovi zaštite i spašavanja
	Sigurnost građana, zaštita ključne infrastrukture, objekata stambenih i privrednih	Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Sigurnost građana, zaštita ključne infrastrukture, objekata stambenih i privrednih
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Izvor:	1.943.000 KM	Izvor:
Period implementacije mjere	2021 2027.	Period implementacije mjere	2021 2027.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za civilnu zaštitu		
Ciljne grupe	Stanovništvo, privredni subjekti,		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Ažuriranje planova zaštite i stalne provjere sistema zaštite od prirodnih i drugih nesreća, održavanje i nabavka opreme		
Veza sa strateškim ciljem	3. Održivo upravljanje okolišem i infrastrukturnim resursima		
Prioritet	3.7. Uređenje, infrastrukturno opremanje i zaštita javnih prostora		
Naziv mjere	3.7.2. Osigurati zaštitu i funkcionisanje kritične infrastrukture		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Aktivnost na stabilnosti elektroenergetske, gasne, vodovodne infrastrukture i infrastrukture za odvod otpadnih i oborinskih voda, zaštita infrastrukture za zaštitu od požara i vremenskih		

	nepogoda		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori
		vrijednosti	vrijednosti
	Broj saniranih klizišta	PV	Broj saniranih klizišta
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Zamjenjena dotrajale infrastruktura		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Stabilnost svih javnih servisa prema građanima, stabilnost privrednih i društvenih aktivnosti, sigurnost stanovništva	Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Stabilnost svih javnih servisa prema građanima, stabilnost privrednih i društvenih aktivnosti, sigurnost stanovništva
	Iznos:	Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos:
Period implementacije mjere	Izvor:		
Period implementacije mjere	2021 2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Opština Centar		
Nosioci mjere	Služba za civilnu zaštitu/ Štab civilne zaštite		